

ARGIA

Luis Iturri:
«Arriaga antzokien
artean liderra
izatea lortu dugu»

Joseba Elozegi:
«arrazoin duen herriari
ezin dio inork
kontra egin»

**«ARABA EUSKARAZ ARIN» LEMAPEAN
EMAN HITZA EUSKARAZ**

EKO ALTZA
Larratxo ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

**AUTO SERVICIO
DURANGO**
Retenxu kalea 30
DURANGO

**MERKEK
IGLESIAS**
TRINTXERPE

EKO AIETE
Grupo Etxadi. Telf.: 21 14 88
AIETE. DONOSTIA

**S. JUAN BAUTISTA
Kooperatiba**
Villas auzoa. Telf.: 55 01 99
HERNANI

SUPER AMARA
Isabel II.a, 16 zbk. Telf.: 46 11 77
DONOSTIA

BETI MERKEK
Loiola kalea 12.
DONOSTIA

EKO ASTEASU
Keelavite poligonoa z/g.
Telf.: 69 25 26. ASTEASU

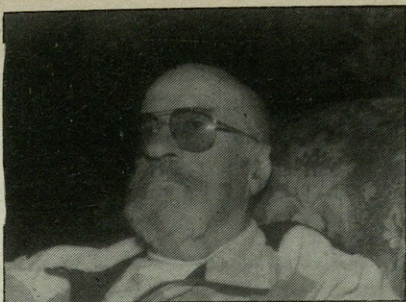
**AUTOSERVICIO
VILLALBA**
Urkizu, 13. Telf.: 12 05 73-71 61 60
San Juan, 9. Telf.: 70 26 38
EIBAR

EKO TOLOSA
TOLOSA

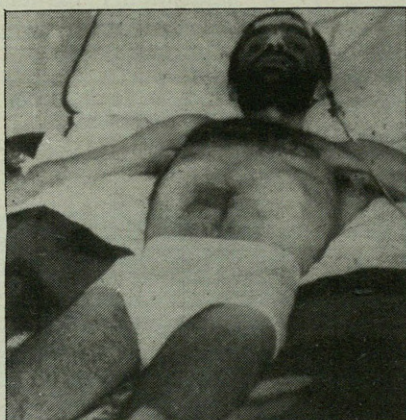
Vivodist

5
1.294. zenbakia

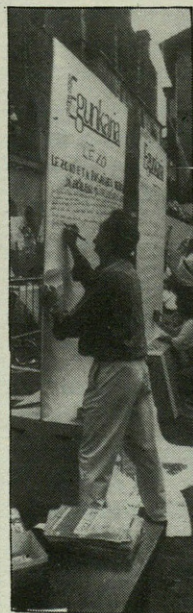
JOSEBA ELOSEGI: Gaisotasun larri batetik irten berri dela Donostiako bere etxean hartu gaitu Joseba Elsegik.

8 Euskal Herriko politikagintzaz solasaldi polita eskaini digu.

GRAPo: José Manuel Sevillano GRAPoko kidea maiatzak 25ean hil zen 176 egun gose greban egin ostean. Talde bereko presokide guztien biltzea eskatuz

16 eta sakabanaketa politikaren aurka bizitza jokoan jarri ostean.

EGUNKARIA:

Eusko Jaurlaritzak Uztailen desagertaraziko ditu Hemen eta Eguna astekari-egunkariak. Astekari-egunkari hauen bilakaera zein izan den, eta gaur egun, euskal egunkariaren lekukoa hartu duten bi projektuen berri,

18 izango duzue segidakoan.

POLITIKA

- 5.** Laburrak.
- 6.** Kronika politikoa. N. ARRAS-TOA.
- 8.** Joseba Elsegirekin elkar hizke-
ta. XABIER LEKUONA eta B.ARTO-
LA.
- 12.** NAZIOARTEKOA: Armenia:
nola iraun eta bakardadea nola
hautsi. PABLO SASTRE.
- 16.** Presoen duhintasunaren le-
hian GRAPOk bizitza jarri du jo-
koan. B.ARTOLA.

ERREPORTAIK

- 19.** Arabaren berreuskalduntzea
lasai baina ziur. E.IRAZOKI.
- 22.** Botikak ez dira beti osasuna-
ren onerako. LUIS FERNANDEZ.
- 24.** Eusko Jaurlaritzak Hemen
eta Eguna itxiko egunkariaren as-
motan. M.ARRIETA.
- 27.** Luis Iturri: «Arriaga estatu
mailako antzokien artean liderra
iztea lortu dugu». IÑIGO MAKAZA-
GA.
- 39.** Bilboko estoldetan zehar. XA-
BIN MAKAZAGA.
- 42.** Esperantza garaia zikoinen-
tzat. LUIS FERNANDEZ.

KULTURA

- 45.** Kultur ataria.
- 46.** Lekeitioko Euskal Zinema Bi-
lera bideora moldatu beharrean.
XABIÑO MADARIAGA.
- 48.** J.M.Lekuona: «Ezinezkoa dut
aldiz aldiko poesiari egitea». JO-
XAN OIZ.
- 50.** Labanak: «Bi kitarra sartzea
erabakiorra izan da produkzioan».
XABIN MAKAZAGA.
- 50.** Seigarren AEkantuz mobiliza-
zio eguna Iparraldean. IXABEL
ETXEBERRIA.
- 54.** Aste giroa.
- 64.** Kultur kronika.
- 66.** AZKENA.

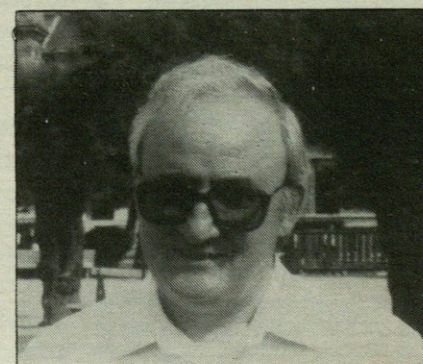
LUIS ITURRI: Bilboko Arriaga antzokiko zuzendaria dugu Luis Iturri. Antzerkia, balleta, opera, eta ikuskizun anitzen erreferentzia puntu ezinbestekoa bihurtu den antzoki honek egunotan betetzen ditu ehun urte. Luis Iturriren hitzetan, estatu

27 mailakoetan liderra izatea lortu dutelarik.

LEKEITIO: Euskal zinea aipatzen denean, eta filme profesionalak alde batera utziz, urtean zehar bi gailur: Zestoa eta Lekeitioko Zinema Bilerak. Lekeitiokoa ekainaren zazpian hasiko da. Super 8-ko zazpi filme soilik, eta bideora moldatu

46 beharra tokatu zaiola.

J.M.LEKUONA: Erein-en moldatuta eta hamaika urtetako isilaldia gaindituz poeta oiaztuarrak «Mimidramak eta Ikonoak» izeneko poema bilduma eman du argitara. Aspaldiko bokazio

48 horren azken emaitzez jardun gara.

Eskerrak Txanbelari

Ez dira hauek, omen, garai erosoan maitasuna, elkartasuna eta honelakoentzat. Horregatik, gure lagun Juantxok pairatzen duen egoera dela eta zuek adierazitako atxikimenduak pozez bete gaitu. Haritzazue bada guri tokatzen zaigun aldetik eskerrik maitakorrenak.

Bestalde esan nahi genizueke, momentuz eta frantsesez ez baldin bada, Pariseko juezak ez du euskarazko komunikaziorik onartzen eta Juantxori egindako gutun guzti guztiak itzuli egin dizkugute. Hala ere, jarraituko dugu idazten eta nola ez euskaraz.

Milesker berriz ere.

ELTZEGOR TALDEA

Eskaera eta zehaztapena

ARGIAko 1.292. zenbakian, «Koos Voos, lizun hori» izenburuaren menpean, ARGIA, ni-

re ustez, agertu izan den komikirik onena kentzeko eskaria luzatu zuen irakurle batek. Denok daukagu eskubidea geure eritzia eman eta eskabideak egiteko. Honetara, nik gaur, 1293. alea begien aurrean dudalarik, komikia desagertu denez gero, baldin eta komiki horren amaiera aurreko eskariak sortarazi badu, Koos Voos berriro jartzeko eskaria luzatzen diot ARGIAri.

Argudioak argudio, sexu kontuetan euskal prentsan anti-heroiairen papera hobetoen jokatu eta sexu bortxei, nire ustez, muzin eta iseka gogorran egiten izan dizkien pertsonaia kentze hori deitoratu behar dut.

Bestalde, 1.293. zenbakian haren orde z agertu dena, alderaketak arbuigarriak badira ere, ez da, nik uste, maila berekoa, ez eta urrundik ere.

Azkenik, 1.292. zenbakian bertan, «Iraganaren ikurrak. Ekialdean desagertu arren gure artekoek hor diraute» izenburupeko artikuluan, 41. orrialdean, «Bilbon adibidez, General Latorre kalea eta General Solchaga plaza daude» la esaten da. Ez dakit General Latorre kalerik dagoen baina, plazari dagokionez, Santutxu auzoko plaza horretan 21 urtetan bizi izan naizela esan behar dut, bai eta plaza horren

izena orain dela urte batzutatik hona «Lauaxeta plaza» dela ere.

Agur eta milesker.

ANJEL LOBERA

Azalpena eta oker zuzenketa

Sail honetara hurbiltzen gara eskatutako zehaztapenak eman eta okerrak zuzendu asmoz.

Batetik, gure irakurlegoaren artean alde nahiz kontrako eritziak agertarazi dituen «Koos Voos afera»ri buruz esan behar, pertsonai honen pasadizoak orriotara ekartzeko arrazoi Corto Maltese, Little Nemo, Bokarta, Tintin edota Walter Garmountain-enarenak plazaratzeko bera izan dela: TXT atsegin, humoretsu eta moldeaniztuna osatzea. Zer dela eta, ordea, Koos «kentzea»? bada, historioak bukatu egin zaizkigulako, besterik ez!

Bestetik, 1293. zenbakidun alean IBILALDIA 90aren inguruan osaturiko erreportaiari Sopelako Udal Euskaltegiari buruz eskaintako informazioa ez zen guztiz zehaztua izan. Emandako datuok Alfabetatze moduloari soilik zegozkiola ez

bait genuen argitu. Halaber, lau ikasturtetako klaseak udal euskaltegi honetan luzatu baziren ere, bertakoek 86-87.ekoa bakarrik antolatu zutela gehitu nahi dugu. Ondorengo hiru ikasturteak, 87-88, 88-89 eta 89-90ekoak alegia, «Aurtin Bai» erakundeak antolatu ditu.

Azkenik, Anjel Loberak berak Solchaga plazaz egindako konstatazioa onartu eta eskertzen dugu; izan ere «Correos»eko aurtengo kale izendegiaz fidatu ginen beste kontrastatzerik egin gabe.

ARGIA

Jabea: Zeruko ARGIA S.A.L.

ARGIA egiten dugu:

Donostia: Mikel Antza, Gorka Arrese, Mikel Arrieta, Luis Fernández, Josu Landa, Xabier Leikuona, Imanol Murua, Joxan Oiz, Juan Jose Petrikorena, Pablo Sastre, Iñaki Uribe, Pello Zubiria.

Bilbon: Lorea Agirre, Jose Luis Aizpuru, Joseba Azpeitia, Joxe Mari Egaña, Xabier Letona, Sabino Madariaga, Iñigo Makazaga, Xabier Makazaga eta Jon Olaizola.

Gasteizen: Bagare taldekoak.

Iparraidean: Isabel Etxeberria, Tala.

Iruñean: Iñaki Camino, Marta Diez, Joxe Martin Gogortza, Imanol Haranburu, Itziar Mendibere.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Natxo Allende, Enrike Amonarriz, Jon Mikel Arano, Ladix Arrosagarai, Antton Azkargorta, Joxe Azurmendi, Joxe Felix Azurmendi, Nerea Azurmendi, Balere Bakalkoa, M.J. Barandiaran, Bota Puntutuba, Amaia Elosegi, Enbido, Xarlo Etxezaharreta, Martin Garitano, Andres Gostin, Mielanjel Harana, Iñaki Irabazbalbeitia, Mikel Iribarren, Gure Irratikoak, Irulegi Irratikoak, Xiberoko Boza Irratikoak, Koldo Izagurre, Kanko Izpizua, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Amaia Lasa, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Ermine Madariaga, Fermin Muguruza, Rosa Martin Sabaris, Edu Mintegi, Laura Mintegi, Bego Montorio, Morau eta Mattin, Joxe Mari Ostolaza, Martxelo Otamendi, Jon Sarasua, Allande Sokarros, Joan Mari Torrealdai, J.L. Alvarez 'Txillardegí', Asisko Urmeneta, Mikel Zabaleta, Jesus Mari Zalakain, Patxi Zarautz eta Joxemi Zumalabe.

Diseinu eta montajea: Eneko Abrego, Leire Albisu, Jon Barandiaran, Patxi Puertas eta Garbiñe Ubeda.

Fotomekanika: Agus Barandiaran.

Azala: Garbiñe Ubeda.

Publizitatea: Lema 7 (Tlfnoa: 426996).

Promozioa: Josu Esnal.

Administrazioa: Txumai Iturria.

Ardura teknikoa: Simeon Barroso, J.Jose De Marcos, Xabier Agirre.

D.L.: 80-1963.

Helbideak: ARGIA, Mundaiz bidea z/g. 20012 Donostia./ Tendaria kalea 33 - 3. ezk. 48005 Bilbo.

Telefonoak: (943)283399, (94)4166936, 4166500.

Telefexa: (943)293613.

Inprimategia: ANTZA inprimategia.

1989. urterako harpidetza sariak: (BEZ barne)

Hego Euskal Herria	7.000 pezeta.
Ipar Euskal Herria	465 libera.
Estatu Espainola	7.000 pezeta.
Beste atzerriak	9.300 pezeta.
Airez	14.000 pezeta.

Hitzez hitz

«Zentzurik ez duena da oraingo jarrera aldatzeko asmorik ez duen terroristari espetxe zigorrak murriztea».

J.M. Eguigaray
(DV, 90-VI-3)

«Konstituzioa ez da betirako, eta noizbait aldatu egin beharko da».

F. Tomás y Valiente
Epaitegi
Konstituzionaleko
presidentea
(El Correo, 90-VI-3)

«(Eguigaray-ren hitzak) Faxista eta oilobusti batenak dira, Koordinakundea kriminalizatu eta pistolen ikusmiran ipintzen duelako, berak ondotxo bait daki atzetik gutun mehatxatzaile igorleak dituela eta beranduago, beharrezko bada, berak markaturikoen aurka pistolek ekingo dutela».

Jonan Fernández
(Egin, 90-VI-4)

«Bide honetatik jarraitzen badugu Estatutuak berea egin duela esan beharko dugu (...) Gauzak gaizki balira beste bide batetik jo beharko genuke».

Xabier Arzalluz
(Deia, 90-VI-4)

Gordetzeak

CLAUDIO ARANZADI-REN
IRAGARPENA

INDUSTRIA ministrari espainolak untzigintzan egin behar den beste berregituraketaren ondorioz 2.000 lanpostu galduko direla iragarri duenean, erantzun gogorak jaso baditu, Komunitate autonomoko alderdi abertzaleen irakurketak hauteskunde kanpainaren ikuspegitik eginak dira, hau da, PSOEk honelako adierazpenekin PNVri eta Gasteizko administralgoari kalte egiteko asmoa omen du, «Euskalduna»ko oroipenak langilerian bizirik bait diraute oraindik.

IKASTOLEK SUMINDURAK SORTU PNV-RENGAN

SOPELAN ospatutako Ibilaldiaren ondoren, EAJk manipulazio-salaketa eginez argitara emandako prentsa-oharra Bizkai Buru Batzarreko ardura-dunen baten hankasartzetat hartua izan da; Sopela bertara iritsi eta Ardantzak eta Joseba Arregi kultur sailburuak jasotako txistuen ondorioz sumindurak eragindako ohar zentzugabekotzat, alegia. Ikastolen Konfederazioaren barnean, 'halere, bada bestela pentsatzen duenik. Izan ere, azken garaiotan EAJ-ren PSOErekiko harremanek kezkatuak dauzkate ikastolak. Susmo sendoak daude Ibilaldia dela eta argitaraturiko protesta aitzaki hutsa ez ote den izan, EAJrentzat gero eta kontraesan haundiagoren iturri bilakatzen ari diren ikastolak Ajuria-eneako paktuaz alde batera edo bestera behingoz kokarazteko.

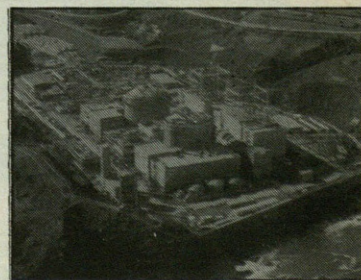
Ezpalak

AMNISTIAREN ALDEKO MARTXA EKAINAREN 16TIK 23RA

● AMNISTIAREN aldeko Batzordeak eta Iparraldeko eskubide honen alde lan egiten duten talde guztiek deiturik, ekainaren 16tik 23ra Amnistiaren aldeko martxa bati ekingo diote Baionan hasi eta Bilbon amiatuko dena. Martxak espetxean hildako Joseba Asensio eta Juan Carlos Alberdi omenduko ditu, beste helburuen artean amnistiaren aldarrikapena eta presoek bizi duten egoeraren salaketa lortu nahi da.

REVILLA-TARREN MILIOIAK

● REVILLA familiak ETari helez nahi izan zion eta polizia frantsesak hartu zuen diru kopurua eskuratu nahi badu berea dela frogatu beharko die juje frantsesei. Honelaxe adierazi dute hauek eta bitartean diru kopuru zehatza jakin izan ez bada ere, 875 milioi pezeta inguru la Banque de France-n giltza pean gorderik daude.

LEMOIZ EZ DAGO SALGAI

● IBERDUERO-K aditzera eman duenez, egunkari madrildar batek zioen aurka, Lemoizko zentrala nuklearra ez dago salga, hau da, ez zaio saldu Errumariari. Iturri hauek aditzera eman dutenez ere, Lemoizen hainbat tresneria Estatu espainoleko zentrala batzuei saldu zaie, bai eta Belgiko beste bati.

Etika politikoak lekurik ez

PORTUONDO-REKIN zer gertatzen den jakin arte, badirudi aspaldian piztu zen iruzur eta azpijokuen aferak isilik jarraituko duela. Hiritargoak politika eta politikarienganako egin duen irudiak zalantzarako aukera besterik ez du eskaintzen eta honetaz baliaturik, Eusko Alkartasunak politikariek beharko luketen araudi etiko bat onartzeko proiektua aurkeztu du Gasteizko Parlamentuan, honek jaso duen ezezkoa berehalako izan dela.

Garaikoetxeak zuzentzen duen alderdiak, ordea, Euskadiko Ezkerra eta Partido Popular-aren babesa soilik jaso du, PNV, PSE/PSOE nahiz CDSk ezezko borobila eman diela. Arrazoina:

«beharrezko ez» eta «oportunista» omen. Jeltzaleek diotenez, egun egin ohi diren salaketak benetazkoak balira etika politikoaz baino legez kanpoko ekintzez mintzatu beharko genuke; PSOEk horrezaz gain, honelako araudirik onartuz gero, politikagintza ustela legokeen «irudia saltzeko» arriskua dagoela iragartzen du.

Egin ohi diren salaketak benetazkoak ez badira, gaur egun politikariek esku artean duten informazio beren onurako edo bere alderdiaren onurako ez badarabilte, azken finean euskal politikagintzan azpijokurik ez badago araudirik onartzeak ez du zentzurik, baina hiritargoaren baitan gai honekiko dagoen sentimendua bestelakoa dela baieztatzea ausartuko ginateke,

edo horrela balitz, eta hala dela defendatzen dugu, aurkako eritzia agertu duten alderdion jarrerak ezer onik iragartzen ez duela aitortu beharko.

I **GANDE** oro bezalatsu, EBBko Xabier Arzalluzek ohizko hitzaldia bota du, oraingoan Barakaldon. Aste honetan bertan Felipe González-ekin bildu behar duen azkoitiar honek, biler aurreko giroa ederki epeldu du, «pase forala»ren aipamenak, Gernikako Estatutuarekiko Madrilen jarrera, Epaitegi Konstituzionalaren epaiak, eta PNVren erantzunak zein moztatakoak izan daitezkeen mehatxuka edota abisuak ematen aritu dela.

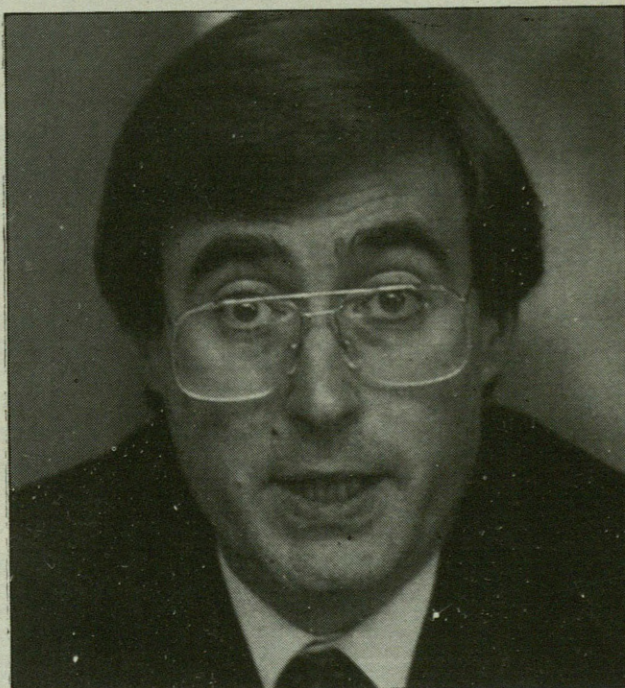
Eta aipamen hauetan hitz gogorak izan ditu benetan: «Madrilekin ez dugu beste estatutu inguruko testurik negoziatuko», «Estatutuaren botere murrizketa bultzatzen ari dira», «arazoa larriagotzen ari da», «bide honetatik jarraitzen badugu Estatutua amaitu dela esan beharko dugu eta hau berari botua ematea eskatu genuen zintzotasun berberaz esango dugu», «gauzak gaizki balira beste bideren bat bilatu beharko genuke»... hauteskunde bezperan eta PSOE/PNV hitzarmenak beharrezko duen desmarkea tartean egongo ez balitz —honegatik soilik bota ez dituela ere onartu beharra dago— Gernikako Estatutuaren garapen inguruko prozesua haustear legokeela iragarri beharko litzateke. Baina Ertzantzen gaiarekin —iskanbilaren ostean isilegi dagoena— gertatu ohi den bezala, bileraren ostean urak berriro ere baretuko direla pentsatzea ez da gehiegi aurreratzea.

Ekimen honetan Madrilgo Gobernuak «Epaitegi Konstituzionalaren bitartez ezin direla arazo eta desberdintasun guztiak konpondu» esan duenean eman ditu lehen urratsak, González-Arzalluz gailurraren ondorioz kompetentzien kalapitak ez-tialdi bat ezagutu dezakeelarik —hau baldintza dezakeen eragile bakarra hauteskunde kanpaina izan daiteke—.

G **OBERNU** espainolak «konponketa» honen lehen urratsak eman dituela esan badugu, politikan, joku guztietan bezala, hartu eman erlazioak bizirik dirau eta PSOEk Epaitegi Konstituzionala, neurri batean bederen, ez erabiltzeko iragarpena egin duenean, alderdi bereko Industria ministroari, Claudio Aranzadi-k, untzigitza «saneatzeko» 2.000 lanpostu garbitu behar omen direla adierazi du, lehen gertatu bezala, Andaluziako, Galizako eta hein handi batean Bizkaiaiko langileek pairatuko luketeela lanpostu murrizketa hau.

Aranzadiren hitzek berehala izan dute oihartzun Ajuria Enean eta Ardanazak «Ibarrekerraldeak beste lanpostu murrizketarik ez lukeela irentsiko» erantzun du. Gasteizko gobernua sarritan egin dituen bere gestio lan eta krisi ekonomikoarekiko garaipen aipamenak oker lirateke Aranzadik iragarri duena beteko balitz, are gehiago ministrari espainolak, hauteskunde

bezperan honelakoak nahita, min egin dezaten bota ditue-nean. Hala ere, PNVz gain, alderdi eta sindikatu orok ministrari espainolaren erabakiaren aurka ekingo dutela adierazi dute.

Claudio Aranzadi, Espainiako Industria ministraria.

E **STRADIZIO** berri bat onartu eta burutu du Gobernu frantsesak, oraingoan Martínez de la Fuente gasteiztarrari egokitu zaiola. Jukek onarturiko estradizioa sinatu du Gobernu frantsesak, honen aldizkako jarrera aldaketak oraingoan txarrera jo duela. Bere eskuetan hainbat errefuxiatu preso duen gobernu honek zeresan frango du Madril eta euskaldunon aurrean, neurri batean Estatu espainolaren Europarako giltza berak bait dauka, baina era berean, Iparraldean dagoen eta handitu daitekeen kontzientziak sor liezazkiokeen arazoak ekidin behar bait ditu.

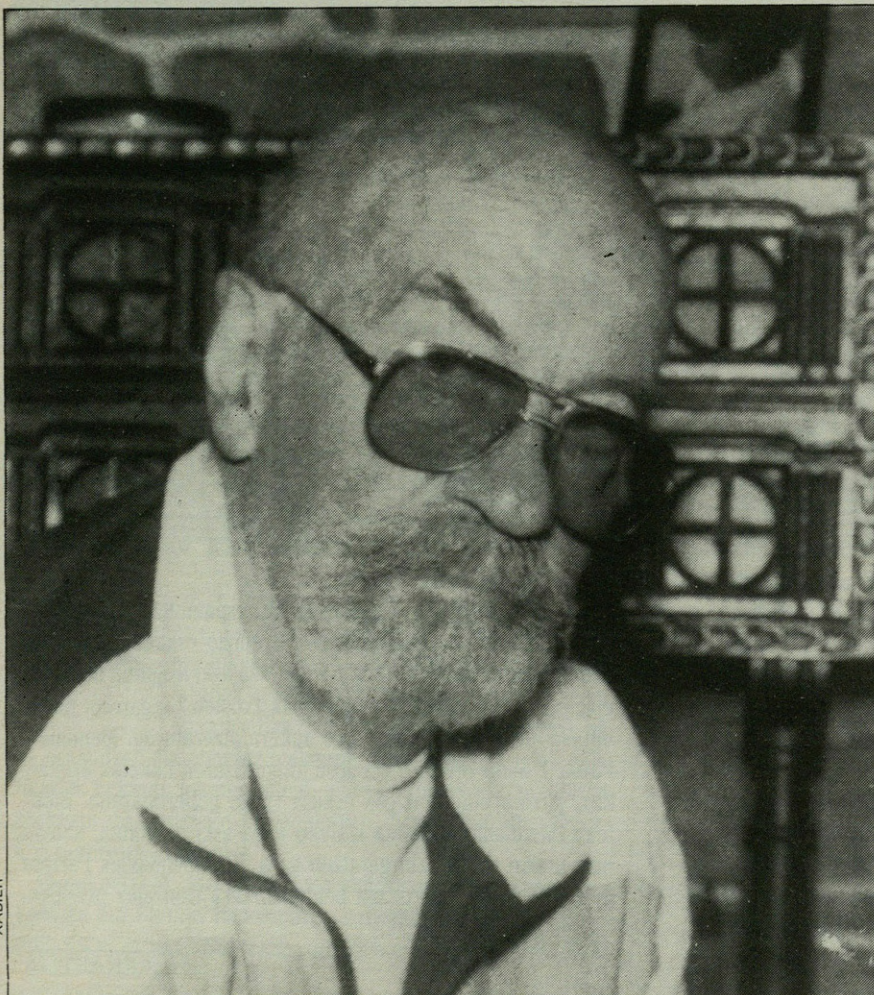
Bestalde, ulergaitza benetan Estatu espainolak frantsesaren Mendaille GALEko partaidearen estradizio eskaerari ez erantzutea, Mendaileren GALEn partaidetza aski frogatua bait dute epaileek, baina Gobernu espainolak txosten osagarriak behar dituela aitzakiaz Pariseratzeo aukera atzeratu du. Mendaille, Paesa..., Santi Brouard eta Josu Muguruzaren hilketak argitzeke... jarrera eta arrakasta eskasa PSOE gobernuarena. Bitartean, Mendaille atxilotua izateko epea aski gainditua, kalean noiz utziko duten zain geratzen gara. Edo Mendaillek Parisen gehiegitxo hitz egin dezan beldurrez dira González presidentea eta ondoan dituenak?

N. ARRASTOA

Joseba Elozegi, Eusko Alkartasunako senatore

«Arrazoin duen Herriari ezin dio inork kontra egin»

Heriotzea gertutik ezagutzen duen abertzale honek gaisotasun larri batetik irten berri dela Donostiako bere etxean hartu gaitu. Makal min-tzo bada ere, Euskal Herriko politikagintza zein unetan eta ingurunean dagoen argi dauka Joseba Elozegik. Bestalde, eskertzekoa galdera-erantzunez gain, Madarilgo Senatuko partaide den Eusko Alkartasunako politikari honek eskaini digun solasaldia.

XABIER

Joseba Elozegi, Eusko Alkartasunako senatore Madrilen.

ARGIA.— Legealdi honetako PNV-PSOE arteko hitzarmena amaitzeaz dagoenean gertutik ezagutzen duzun PNVren jokaera ulertzen al duzu?

Joseba Elozegi.— Ni ez naiz PSOEren kontra. Eta espainolistak badira arrazoiak dute postura hori defendatzeko, baina abertzale bezala, arrisku handikoa iruditzen zait horiei jokua egitea. Sozialistek, espainolista hauek, indar handia dute. Horregatik ez da APrekin bezala. AP frankista bezala azaldu zen, eta frankista bezala agertzen da oraindik. 50 urte dira jada.

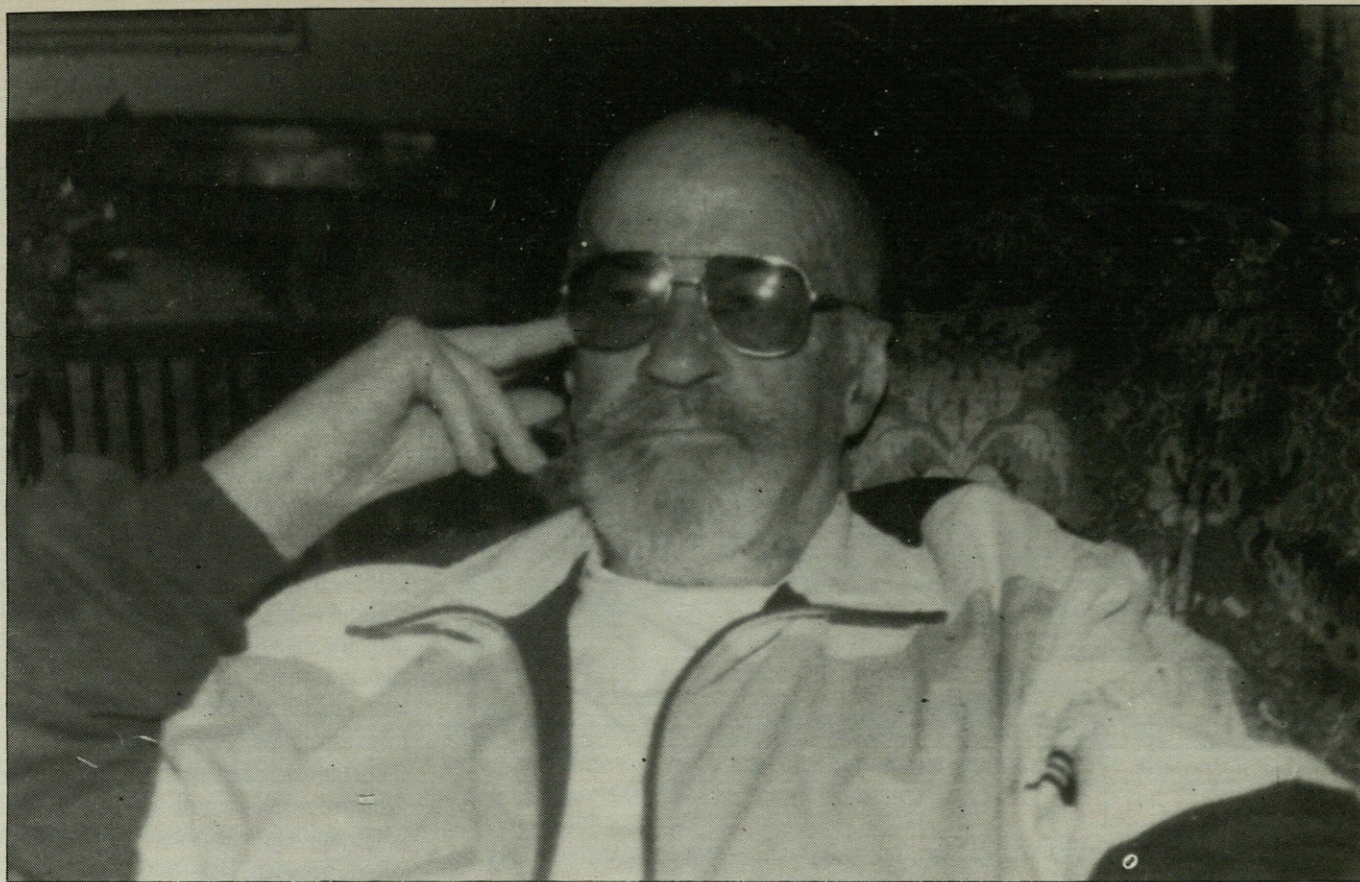
Gaur egun komeni dena demokrata bezala azaltzea da. Bestela ez dagp tokirik, horregatik PSOEK horrekin nahikoa du, espainolistak direlako.

Baina zein da espainolista orain? Fraga Iribarne beti izan da zentralista, baina orain, nonbait, estatutista dela adierazi du.

A.— Eskuindarren artean batez ere, itxura aldaketa batzu aipatu dituzu, azalduko al zeniguke hauen zergatia?

J.E.— Fragak eta bere lagunek, espainolismo huts hutsa defendatu izan dute beti. Baina konturatu dira jendea nazionalista dela, Estatutuek funtzionatzen dutela. Orduan eskuindarrek nahi dutena da, momentua iristen denean, orain edo hementik urte batzuetara, honi buelta emateko bidea bilatzea. Eta hori beti izan da mugimendu arriskutsua.

A.— Garai batean, Garaikoetxea gobernuan zegoenean, Madrilekin negoziatu behar zela zioen, amore eman gabe, baina era berean «itxi» gabe. Orain

XABIER

Jose Elosegiren ustetan, aldameneko bi estatuak nekatuko dira, herrien kontra ezin bait liteke ibili. «Baina herriak batuta egon behar du derrigorrez» gaineratzen du.

ikusi dugunez, PNVk bestelako taktika erabili du: gogor jo beharrean PSOErenkin negoziatzen du, paktuak eginez,...

J.E.— PNVk hori egiten du PSOE Espainiako gobernuan dagoelako, fuerte delako, zentralista delako.

A.— Zu orain gobernuan bazina ze taktika erabiliko zenuke?

J.E.— Ni abertzalea naiz, eta abertzale bezala benetako politika egingo nuke. Arzalluz, zer esango nizuke, hemen abertzalea da, baina atzetik ez. Bi paper jokatzten ari da, bata hemen eta bestea Madrilen, hau da, hemen gauza bat esaten du eta han bestea. Aurrean duenaren arabera bi aurpegi ditu. Ni Arzalluzeki urte luzeetan egon naiz eta nik ez dut uste egiarekin jokatzten duenik.

A.— Hor bada gai bat, soldaduzkarena, pil pilean dagoena eta zuk ongi eza gutzen duzuna. Egun hauetan, Joseba Azkarragak, zure alderdiko diputatuak, gazte euskaldunak ez duela guda-loste espainolera joan beharrik esan du. Hala uste al duzu zuk?

J.E.— Ez da inor ausartzen gauzak behar bezala egiten. Ni profugoa naiz. Nik gerra garaian ez nuen soldaduskarik egin. Lehenengo egunetik sartu nintzen boluntario bezala, gerra egiteko. Ez ejerzito espainolean, gudari bezala. Niri espainol bezala deitu zidaten baina gudari egin nintzen. Gero preso egin ninduten. Orain profugoak ez dira profugo, kontzientzia eragozle baizik. Nik galdetzen dut: zer esan nahi du horrek?

A.— Eman dezagun orain hemezortzi urte dituzula, zu, euskaldun eta abertzale bezala, joango al zinateke derrihortua guda-loste espainolera?

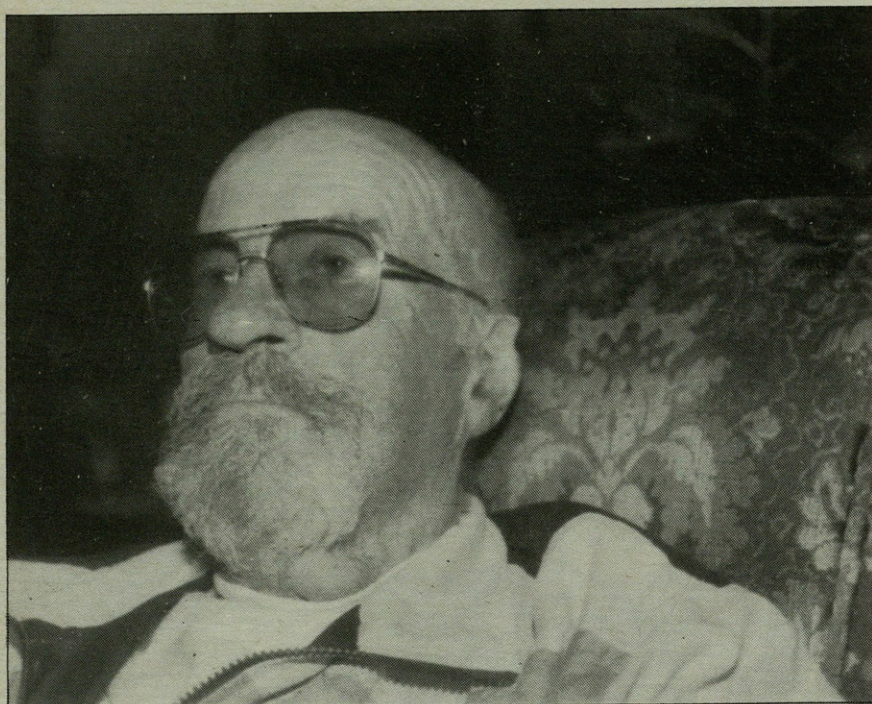
“Arzalluz bi paper jokatzten ari da, bata hemen eta bestea Madrilen, hau da, hemen gauza bat esaten du eta han bestea”

J.E.— Ez: Ez nintzateke joango. Sentsibilitatea aurkituko nuke Eusko Jaurilaritzaren aldetik ihes egiteko. Ni gerrara joan nintzen, baina ez dut sekula koartel bat ikusi. Ez dut nik fusila hartu eta martxarik egin... ez eta antzekorik ere egin.

A.— Ez dituzu armak atsegin?

J.E.— Ez, baina nire Herria defendatzea-gatik hartuko nituzke. Ni borrokalari bezala agertu izan naiz beti. Horrek ez du esan nahi ETAn sartuko nintzatekeenik. Nik uste dut ETako jendea nahaspilatu egin zela, ez zuen indar nahikoa; ez du indar nahikoa beste guztiak eraman ahal izateko, indar gehiago izango du beti ejerzito espainolak. Horrengatik ez dut sinesten esaten den zera hau: «si todos los vascos nos levantáramos, con nosotros no podría ni el ejército español».

Ez dut horrelakorik uste, euskaldunok ez bait dugu aurrean Espainia bakarrik, Estatu frantsesa ere hortxe dugu. Gu ez gara jende nahikoa horri aurre egiteko. Ohar zaitez gure aurrean bi ejertzito ditugula beti Horiek bi ejertzito erregular dira: frantsesa eta espainola. Horien aurka ez dago

XABIER

«Ni, jaio nintzenetik, 1915ez geroztik, beti gerran ibili naiz.»

joaterik, ezin dugu ezer egin. Gerra beti irabaz lezakete, eta aitzakia, «terrorismo», «sublevación» edo horrelako hitzak dira. Baina beraiek gazteak hiltzeko, jendea hiltzeko prest daude. Horiek ez dira gartzelera joaten. Horregatik gerra egiteko ez gara nahikoa ausart.

A.— Beraz, nola ikusten duzu gure etorkizuna? Zer egin behar dugu euskaldunok gure eskubideak izateko, zein da gure alternatiba?

J.E.— Alternatiba..., ez ausartzea. Baldintzarik gabeko errendatzea ez baina errebeldia bai. Nekatuko dira horiek, eta bestalde, bi mutiko hilko dira gauean, hurrengoan beste sei gartzelara,... ez dira nekatzen.

A.— Baina denbora noren alde jokatzan du? Zein nekatuko dira lehenago euskaldunak ala espainolak?

J.E.— Ez dut uste atentatu eta horiek kalte handirik egingo dietenik. Zenbat urte

daramagu horretan eta zenbat urte falta da oraindik?

A.— Gerra luzea da euskaldunona? Borroka luzea?

J.E.— Gure bizitza osoa. Ni, jaio nintzenetik, 1915ez geroztik beti gerran ibili naiz.

A.— Gaiso egon zaren bitartean, gaurkotasuna izan duen eta oraindik duen beste gai bat, iruzurrak izan dira, Juan Guerra-ren kasua, PP eta Naser... saltsa ugari kaleratu da. Zein irurketa egiten diozu guzti honi?

J.E.— Hau atera da beste asunto garrantzitsuegok ez zegoelako, bestela ez ziren azaldu ere egingo. Marketing politikoa baino ez da. Nik uste dut nekatzen ari direla, baina hala ere azkenengo ostikadak izugarrikoa izan behar du.

A.— Sarritan Euskadi eta bere etsaiez mintzo izan zara. Zein da euskaldunen egungo etsai handiena?

J.E.— Garai batean karlistak, espainolistak zirela esango nizukeen. Orain, ordea, hauek gure aldean dabilta. Baina sozialistekin kontuz ibili behar dugu, sozialistak batzuekin behitzat. PSOE da neurri batean gure etsaietariko bat. PSOEko batzuk, espainolistak bait dira, antinazionalistak era-

“**A**rmak ez ditut atsegin, baina nire Herria defendatzeagatik hartuko nituzke”

bat. Hauek gogor egingo digute eta duten postua galtzea komeni litzazuke.

A.— Asko ikusitako abertzalea zara. Gaur egun Euskal Herria nola dagoen ikusirik, zer esango zenuke?

J.E.— Nik uste dut herri hau bere bidean zahartuko dela. Alde batetik, pistolek ez dute irtenbiderik aurkituko, haiek, Frantzia eta Espainia, askoz indartsuagoak direlako. Eta ez ahaztu frantziarrak gerra kontutan espainolak baino gaiztoagoak direla.

Ederki ezagutzen ditut frantsesak. Alemaniaren denboran ni han bizi nintzen, Frantzia, eta alemanen eta frantsesen kontra nengoen. Hala ere, aukeran izatekotan nahiago dut alemaniarra aurrean eduki frantsesa baino. Azkarrak dira frantsesak. Alemaniarrek ez naiz inoiz konpondu, baina egia esan, ezagutu nituen ofizial alemaniarrek. Ni euskalduna nintzela jakinda, Miarrizten atxilotu ninduten baiten, ofizial aleman bat euskaraz etorri zitzaidan niri. Hala preparatuta zegoen, eta bazekiten gure kezka zer zen. Halaxe esan zidan ofizial hark burua altxata: «euskaraz ba al dakizu?»

Gure asuntuez eta gure abertzaletasunaz nik baino gehiago zekien hark. Oso ondo portatu zen nirekin. Eskerrak hari ni ez ninduten Alemaniara eramane.

A.— Pistolekin ez dela ezer konponduko esan duzu. Zer behar da orduan, batasuna, elkar hizketa...?

J.E.— Batasuna. Aurpegia erakutsi eta batasuna. Nekatuko dira, herrien kontra ezin liteke ibili. Baina herriak batuta egon behar du derrigorrez. Arrazoin duen Herriari ezin dio inork kontra egin. European halako zenbat adibide dugu? Oraintxe bertan Sobiet Batasunean irabazten ari dira herri txikiak. Herriak arrazoi duenean herriak irabazten du ehuneko 99,9an.

XABIER LEKUONA
B. ARTOLA

“**E**z nintzateke ejertzito espainolera derrigortua joango”

Ele-mele

«Sovietar kanpo politikaren edozein alorretan egiten ditugunak Estatu Batuen interesak kaltetzen baditu, politika hori ezin daiteke arrakastatsua izan».

Mijail Gorbaxov

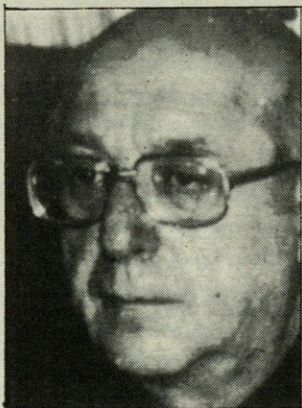
«Aberriaren eta familiaren artean aukeratu behar badut, aberria aukeratzendut».

Carlos Menem

(Argentinako presidentea)

«Palestina judutarren hilerria izango da, arabiarrek garbitu egingo ditugu. (...) Israeldarrak arabiarrek mehatxatzeko darabilten indarra artifizia da. Guk medio guztien bitartez mendera ditzakegu. Arabiarrek bonba humanoaren bidez menderatuko dute Israel».

Muammar el Gadafi

«Catalunya bere hizkuntzaren menpekotasunak arriskuan jarritako nazio bat da».

Jaime Camprodon
Gironako apezpikua

BIOLENTZIA ETNIKOA PAKISTANEN SINDITAR ETA MUHAJIRREN ARTEAN

INDIAREKIN auzia, Kaxmir dela eta, baretu gabe, iskanbila etniko bortitzak piztu dira Pakistanen, Sind lurraldean. Bertako sinditarren eta muhajirren artean izan dira gatazkak. Muhajirrak Indiatik etorritako urdu hizkuntzako musulmanak dira, Sind-eko %30a osatzen dute baina gehiengo boteretsua dira hirietan. Administrazioa eta polizia, hala ere, sinditarrek kontrolatzen dute eta iskanbiletako hildako gehienak muhajirrak dira. Kolonia izandako beste hainbat Estatu bezala, Pakistan ere herri puzzle bat da.

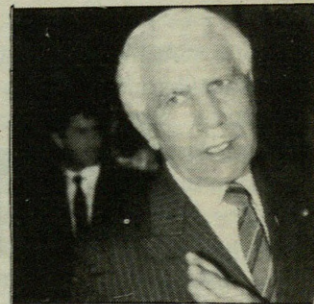
NBE-REN BEHATZAILEAK NAHI ZISJORDANIAKO HERRIAK

GORBATXOV eta Bush Washingtonen bilduta zeudela eta beraien arreta bereganatzeagatik, joan den astean Zisjordaniako populazioak greba orokorrerako deia segitu zuen. Nazio Batuen Erakundeko behatzaileak lurralde okupatuetara joan daitezen presio egin nahi dute. Israelek orde, Abu Abbas-en Palestinar Askatasun Fronteko komando bat kostan harrapatu zutela eta, iparramerikar administrazioari PAE-OLPren izaera terrorista aitortu eta negoziaketa guztiak bertan behera utzi dituzan eskatu dio.

GABONEKO GOBERNUA KOLOKAN

OMAR Bongo Gaboneko presidentea une larrian dago. Barneko protestak gero eta bizia- goak izanik, Parisek eman dion babes- a amaitze- ar dago. Metropoliaren presiobidea Elf petrolio konpainiako teknikoak Frantziara ekartzea izan da, Gaboneko ekonomia kolokan ipiniz.

Lerroan

ALJERIAKO HIZKUNTZA ARAZOAK

“Islamistek berehalako arabiartzea dute beren erreibindikazio nagusien artean. Joera frantzes- zaleak ezabatzea dute helburu, horren bitartez ideia eta pentsakera modernistak fagozitatuz [...] Debatea erradikalduegin da bereberisten mugimenduak aurrera egin ahala, hauek amazigh hizkuntza bereberaren errekonozimendua eta hizkera herrikoian oinarritutako «aljeriar arabiera» baten promozioa eskatzen bait dute.

Ilies Mezli,

(Liberation, 90-V-30)

ISRAELEN KONPLIZE

“Lurralde palestinarren okupazioan erantzunkizun osoa dute Estatu Batuek, estatu hebreotarrari laguntza militarra, ekonomikoa eta babes politikoa eskaintzen diotenez gero.

Gailur Arabiarren

adierazpena (Bagdad, 90-V-30)

LIBERAL ETA BASATIAK

“Kapitalismoaren ofentsibarik handiena eta pobretze prozesurik latzena da hau, munduko II. gerraz geroztik. Hiru kontinente zanpatu eta gero, Ekialdeko Europa txikitu nahi du kapitalismoak orain. Hau ez da liberalismoa. Basakeriaz hitzegin behar da.

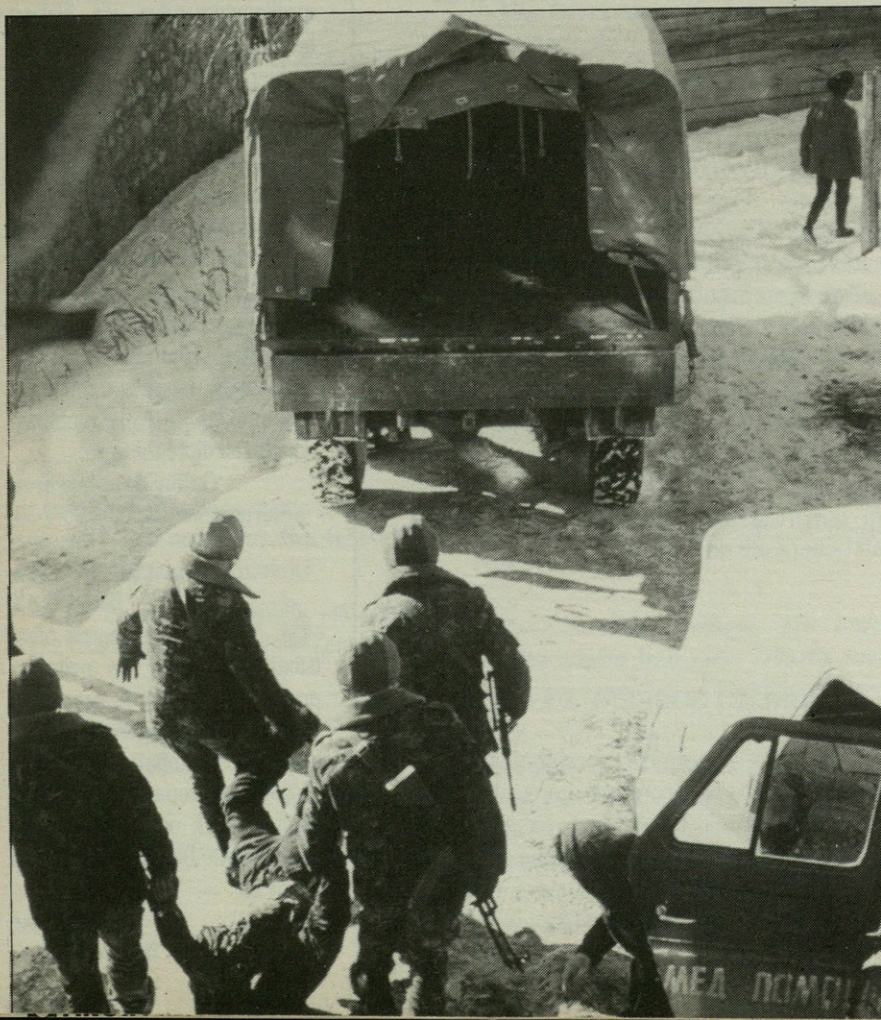
Peter Drew

(Inprecor, 90-V)

Gorbatxoven aurka orain, berriz ere independentziara bidean

Armenia: nola iraun eta bakardadea nola hautsi

Berriz ere, ehun milatik gora lagun manifestatu zen, maiatzaren 28an, Erevan, Armeniako hiriburuko kaleetan. Errepublikaren independentziaren 72. urteurrenaren ospakizuna dolu adierazpen handi bat bilakatu zen.

Izan ere aurreko bi egunetako armeniar *fedai* eta soviatar tropen arteko enfrontamentuetan hogeitalau pertsona —soviatar teniente koronel bat ez gainerakoak armeniarrek— hilik gertatu zen. Soldaduak hirira sar zitezten galerazi nahi zituztela armeniarrek, informatu zuen Armen Press agentziak. 50en bat «elementu» nazionalistak, esan zuen beretik Moskuko Tass-ek, Erevango Barne Ministraritza blokeatu eta erasotu zuten.

Errepublikako egoerak okerrera egin du berriz ere. Iuri Xatalin kapitain jenerala eta bertako tropen arduradun gorena denak «geroago eta zailago gertatzen ari da», esan du gertakizun horien ondoren, «Armadak bere buruari eutsi diezaion». «Ez dugu odol gehiagorik nahi, baina terroristek behartu egiten gaituzte». Fusilak eta ametrailadorak eskuratzearren soviatar patruilak erasotzen ari direla, salatu zuen.

1988tik, sutan dago Armenia. Bertako abertzaletasunaren berebiziko azkartzea ekarri zuen fetxa hori, ordea, Errepublikaren iparraldean astindu zuen lurrikara izugarriak ere markatu zuen: urte hartako abenduan, 35.000 pertsona hil, beste 300.000 etxerik gabek gelditu zen. Gerora eta egundaino Azerbaidjango Errepublikak ezarri duen blokeo ekonomikoak biziki zaildu du, Armeniaren zuzpertzea.

1988ko abenduko lurrikararen ondorioz oraindik 300.000 armeniarrek segitzen du kanpamentu edo lagunen etxeetan bizitzen.

Errepublika efimeroa

Gutxi bezala herbesterratu beharra nozitu duen armeniar herria honela dago zatiturik egun: 3 milioi Armenia-ko Errepublika barruan; beste 1.500.000 Sovietar Batasuneko beste Errepubliketan (horietatik 900.000 Kaukason bertan), eta 2 milioi gehiago beste atzerrietan: 600.000 Estatu Batuetan, 300.000 Frantztan, nabarmenki. SESBetik, azken 30 urtetan, juduekin batean gehien emigratu duen herria da.

Beren mende honetako zoritxarreko historia, ordea, 1915ean hasi zen. Lehen beste saiorik egin izan zuten baina, orduan burutu zuen Turkiak armeniarren genozidioa. «Armeniar arazoa» soluzionatzeko turkiarrek 1.500.000 armeniar hil zituzten orduan. Bizirik gelditu zirenek inguruko nazioetan bilatu zuten babesa. Turkiar eta kurdoek, iheslariak jazarri eta beste kurbatu zuten.

1918ko maiatzaren 28an, Turkia eta Errusiaren ahulezia zela medio, armeniarrek independentzia aldarrikatu zuten. Kars eta Najitxevan probintziak ere berenganatu zituzten —baina ez Nagorno Karabaj. *Daxnak*-en errepublika izan zen hura, boltxevikeek «burges txiki» eta «inperialisten aliatu»tzat jo zituztenak. Haien eraginez armeniarren zen behintzat Errepublika, genozidiotik ihesi zihoazenen presioz lehen lur haietan ziren azeri gehienek alde egin behar izan zutelarik —egun Batasuneko Errepublikarik homogeneoena da Armenia.

“**A**rmenia
menpeko, baina-ta
bulneragarri dela ikusirik,
autodefentsari ekiten dio
jendeak”

Potentzia inperialistek (1920, abuztua) sinatu zuten Sevres-eko tratadoak arabiar, armeniar eta kurdoen nazio eskubideak aitortzen zituen. Baina irailean Turkia-Armenia gerra hasi zen. Sovietarrak, aldian, «inperialisten aurka» eta «munduko iraultzaren alde», turkiarrek aliantza eginik zeuden. Batzu eta besteen artean aurkitu zen Armenia. Esan gaitzeko sufrimenduen ondoren, jendeak bakea nahi zuen: «Hobeto gorriak —edozelan ere— ezenez turkiarrak». Abendu hartan sartu zen Sovietar Armada. «*Herria isilik zegoen...*», narratzen du hura ikusitako Alexandre Khatissian, Tbiliseko alkate izan zenak. Armeniar samalda batzuk Zangezur-eko herrialdean errefuxiatu ziren, «Mendietako Errepublika» aldarrikatuz. Gutxi iraungo zuten.

Nagorno Karabajen auzia

Genozidioaren oroimena azaldu ahal izan dute, soilik, armeniarrek, hamarkada luzeetan. Baina 1965eko (genozidioaren 50. urtemugako) Erevango manifestazioan jendea uste ez zen erreibindikapenari lotu zitzaion: «*Gure lurrak!*» Su txingarrak ez ziren erabat

itzali. Diasporako armeniarrek eman dute, bitartean, zer hitzeginek gehiago: 1975 eta 1985aren artean turkiar interes eta diplomatikoen aurka hainbat atentatu egin zuten, genozidioaren ordain.

1988an, Errepublikak egin zuen leher. «*Jendeak mihitik heldu zion Gorbatxovi* —dio Claire Muradian kazetari armeniarrek—: *Sovietak berpizteko, esan zuen harek, eta berak nahi ez zukeen punturaino berpiztu dira, Baltikon bezala*». Bandera gorri, urdin eta naranja berrazaldu zen. Kultur erreibindikapenak, ekologiazkoak (hiri monstroak, Metzamor-eko zentral nuklearra, kutsadura), baina, batez ere, Nagorno Karabaj.

«Bakearen amoreagatik» utzi zuen Stalinek, 1921ean, Azerbaidjanen eskuetan Nagorno Karabaj. 1988ko uztailean, Sovietar Batasunean presidenterik ez zuena, Karabajeko deputatuek unilateralki Armeniara atxikitzea erabaki zuten. Armenia guztian, «Karabaj batzordeak» ugaritu ziren. Mugimendu zabala, espontaneo, zinez iraultzailea. «*Irautea da arazoa* —azaltzen du Claire Muradianek—, *arazo biologikoa*: armeniarrek, beren lurralde gehienak galduta, eta mende baldekoak, Turkiak kontrolatzen dituenak, berreskuratzeko esperantzarik gabe, berak gehiengo (%80a) diren Karabaji atxikitzen dira. Parean, berriz, berak bezain telkor, azerbaidjandarrak dituzte, N.Karabajeko Xuxi hiriren inguruak Armeniatik ihesi heldu diren errefuxiatuez populatzen ari direnak.

1988ko Sumgait-eko armeniarren aurkako pogromak eta gero, populazioa erradikalduta egin zen. Armenia ahul, menpeko, bulneragarri dela agiri da garbi: autodefentsari ekiten dio jendeak.

Artzaj-eko (N.Karabajeko armeniar izena bait da) ordezkarien Kongresoak, 1989ko abuztuan, «Lurralde soviatar independente» deklaratu zuen eskualdea. Bakuk eta Moskuk, noski, legez kanpokotzat jo zuten erabakia. Autodeterminazioaz mintzo dira karabajarrak, Partidu Komunistaren Komite Zentralak berriz, lehengo iraileko nazionalitateei buruzko plenumean, barne mugak ez direla ukituko, berretsi zuen.

«Moskuren probokazioa»

Errusiarrak ez dira armeniarrek gura zuten arbitroa gertatu. Errusiarren kontrako sentimendua, hedatu ezezik, Gorbaxoven kontrakoa ere bilakatuz joan da. Moskuko buruzagien errua oso garbi ikusten dute aurtengo urtarreko gerra giroa komentatu duten hango bertako sogile guztiek. Hala, Jalig Stambultsian, mikrobiologoa, Armeniako Sovieteko deputatuak, Armada Gorriaren interbentzioaz, honela dio: «Ez da sartu armeniarrek, edo beste inongo gutxiengo, laguntzekotan. Botere sovietaarren desestabilizazioa eragotzi nahi zuen, eta armeniar eta azerien arteko hizketa zuzena galerazi». Armeniar jatorrizko Gari Kasparov xakelariak ere «seguru nago —zioen— gobernuak eragin dela borroka, bera izan dela bi nazioak enfrentarazi dituen». Probokazio bera antzematen du Anahide Ter Minasian historiagileak: «Moskuk halako giroa sortu nahi du Armenian non armeniarrek ere Sumgait bat egitera iritsi daitezen».

Armenia bakarrik dago. Mendebaldeak Gorbaxovi begiratzen dio, harentzat on dena ontzat joaz, eta txar dena, txartzat. Gorbaxovek perestroikaren bizkarrean zizt egindako laban gisa aurkezten du Armenia. Enfrentamendua ez bait da, Baltikon bezala, Moskurekin zuzenean eta soilik, azeriekiko lur auzia ere bai bait da tar-tean, mendebaldeko komunikabideek, Vasken Manukian Erevango matematika irakaslearen hitzetan, hura «*bi herri basati eta fanatikoen arteko borroka*» bezala aurkeztu ahal digute, «oinarria, herrien autodeterminazio eskubidea ahan-tzi araziz».

Armeniarren egoera gaitzaren adierazgarri, azken bi urtetako hauteskundeak ditugu. 1989ko martxokoetan, SESBeko parte hartze indizirik baxuenak izan ziren han: %71,9 (eta altuenak, Azerbaidjanen: %98,5). «Karabaj batzorde»ko kideak, atxilotuta egonik, ezin aurkeztu izanak esplikatzan du portzentaia.

Aurtengo maiatzaren 20ko lokale-tan, berriz, %50a ere ez zen iritsi: aski harrigarria. Baina harrigarriagoa Karabajekoetan, aldiz, %94ak eman zuela botoa... Baina, boto ematea Arme-

Independentzia nahi dute, baina bakarrik ezin dutela dakite.

nia mailakoa zelarik, eskualde horretako emaitzak ez dira seguru aski eza-gutuko ofizialki.

Ideologia nazionalista

Armeniako Partidu Komunistak (Lituanikoak bezala) herriarekin bat egin du baina, erakunde batek biltzen dituela, dirudi, armeniarren xede nazionalak: Nazio Autodeterminazioaren aldeko Batasuna (NAB). Horrez gain, Karabaj Batzordea, dudarik gabe herrikoien eta sortzaileena, eta Nazio Iraupenerako Batasuna, kultur errei-bindikapenak bideratzen dituen. «XIX. mendeaz gero —dio Ter Minasianek— nazionalismoa izan da armeniarren ideologia bakarra, eta ez du lortu bere konprezioa». «Egun —dio,

beretik, anonimatoan izkutatzen den NABeko militante batek— gure asmo nazionalarentzat benetako oztopoa, Gorbaxov bera da».

Independentzia (Angajutun) eskatzen du karriketan jendeak. Baina armeniar askok, diasporan batez ere, «Turkiarraren beldur» segitzen bide du, eta ez dio Gorbaxovi eragotzi nahi bidea.

Ter Minassianen hitz argigarri batzurekin bukatuko dugu: «Armeniarren mugimendua ezin bilakatuko da mugimendu nazionala, salbu eta SESBeko eta SESBetik kanpoko tankera horretako beste mugimendu batzuk elkartzen ez bazaizkio. Berak, bakarrik, ezingo du gauza handirik egin».

PABLO SASTRE

GREZIA-FANTASIA HELENIARRA. — Irteerak astearte oro, 8 egunetakoa.
66.700 pezeta. (Atenas, Argolida, Aegina-Poros-Hydra uharteak, Sunion lurmuturra).

GREZIA KLASIKOA. — Irteerak astearte oro, 8 egunetakoa.
71.700 pezeta. (Atenas, Delfos, Nafpatkos, Petras, Olimpia, Tripoli, Nauplia, Micenas, Corinto).

GREKO-BIZANTINO BIDEA. — Irteerak astearte oro, 8 egunetakoa.
74.300 pezeta. (Atenas, Corinto, Micenas, Nauplia, Delfos, Kalambaka).

7 EGUNETAKO ITSAS BIDAIA + 7 GAU ATENASEN. — Irteerak astearte oro, 14 egunetakoa.
14.400 pezeta.

ITALIATIK TOUR BEREZIA. — Irteerak UZTAILAK 1, 8, 15; ABUZTUAK 3, 5, 12, 17, 19; IRAILAK 2, 9, 16.
73.900 pezeta. (Donostia, Nimes, Niza, Montecarlo, Como Lakua, Lugano, Molan, Garda Lakua, Venezia, Padua, Florenzia, Siena, Erroma, Pisa, Marsella). 11 egunetakoa.

BERLIN, HERRI BEHEREAK ETA RHIN. — Irteerak UZTAILAK 1, 8, 15; ABUZTUAK 3, 5, 12, 17, 19; IRAILAK 2, 9, 16; 11 egunetakoa. 84.900 pezeta. (Donostia, Bordele, Tours, Blois, Chambor, Orleans, Parise, Brujas, Gante, Bruxelles, Rotterdam, Amsterdam, Bremen, Berlin, Hannover, Colonia, Rhin-etik bidaia, Luxenburgo, Orleans).

SUIZA, TIROL, VIENA, BAVIERA. — Irteerak UZTAILAK 1, 8, 15; ABUZTUAK 3, 5, 12, 17, 19; IRAILAK 2, 9, 16.
85.900 pezeta. (Donostia, Nimes, Chamonix, Ginebra, Berna, Lucerna, Innsbruck, Viena, Salzburgo, Munich, Lindau, St. Gallen, Zurich, Lyon, Nimes). 11 egunetakoa.

VIENA, BUDAPEST, PRAGA (HEGAZKINEZ). — Irteerak UZTAILAK 5, 15, 25; ABUZTAUAK 4, 15, 25; IRAILAK 3. 11 egunetakoa. 139.800 pezeta. (Donostia, Madril, Praga, Munich, Nurmeberg, Leipzig, Berlin, Dresden).

ESTANBUL (HEGAZKINEZ). — Irteerak astelehen oro. 8 egunetakoa. 61.900 pezeta.

ESTANBUL, EFESO, ESMIRNA (HEGAZKINEZ). — Irteerak astelehen oro, 8 egunetakoa. 78.900 pezeta. (Bilbo, Estambul, Bursa, Pergamo, Esmirna, Efeso, Pamukkale, Hieropolis, Troia, Canakkale).

ESTANBUL ETA LA CAPADOCIA (HEGAZKINEZ). — Irteerak astelehen oro, 8 egunetakoa. 79.900 pezeta. (Bilbo, Estambul, Ankara, Capadocia).

TURKIATIK TOUR BEREZIA (HEGAZKINEZ). — Irteerak astelehen oro, 15 egunetakoa. 128.900 pezeta. (Bilbo, Estambul, Ankara, Capadocia, Adana, Antiokia, Silifhe, Side, Antalya, Perge, Aspendos, Afrosdias, Pamukkale, Diddyme, Efeso, Esmirna, Pergamo, Troia).

CUBA OSOAN ZEHAR. — Irteerak astearte, ostiral eta igande oro, 15 egunetakoa. 175.600 pezeta. (Donostia, Madril, Habana, Santiago de Cuba, Cienfuegos, Varadero).

BRASIL. — Irteerak egunero, 9 egunetakoa. 138.450 pezeta. (Barcelona/Madril, Rio de Janeiro).

EGIPTO. — Irteerak ostegun oro, 12 egunetakoa. 112.700 pezeta. (Barcelona, Assuan, Luxor, Errege Bailara, Edfu, Kon Ombo).

THAILANDIA (BANGKOK-PATTAYA). — Irteerak astearte oro, 10 egunetakoa. 173.000 pezeta. (Madril/Barcelona, Bangkok, Pattaya).

CANCUN + YUCATAN. — Irteerak ostegun oro, 9 egunetakoa. 69.900 pezeta.
(Madril; Cancun, Xel-Ha, Chincen Itzá, Islas Mujeres).

KENIA-MOMBASSA. — Irteerak asteazken oro, 9 egunetakoa (pentsio erdia). 105.950 pezeta. (Madril/Barcelona, Mombassa).

Jose Manuel Sevillano, sakabanaketaren beste heriotza bat

Presoen duintasunaren lehian GRAPOk bizitza jarri du jokoan

Jose Manuel Sevillano GRAPOko kide izateagatik espetxeraturik eta 1989ko azaroaren 30etik gose greban zegoen preso politikoa hil zen maiatzak 25ean. Talde bereko presokide guztien biltzea eta sakabanaketa politikaren aurka den gose greba honek lehen heriotzea sortu du.

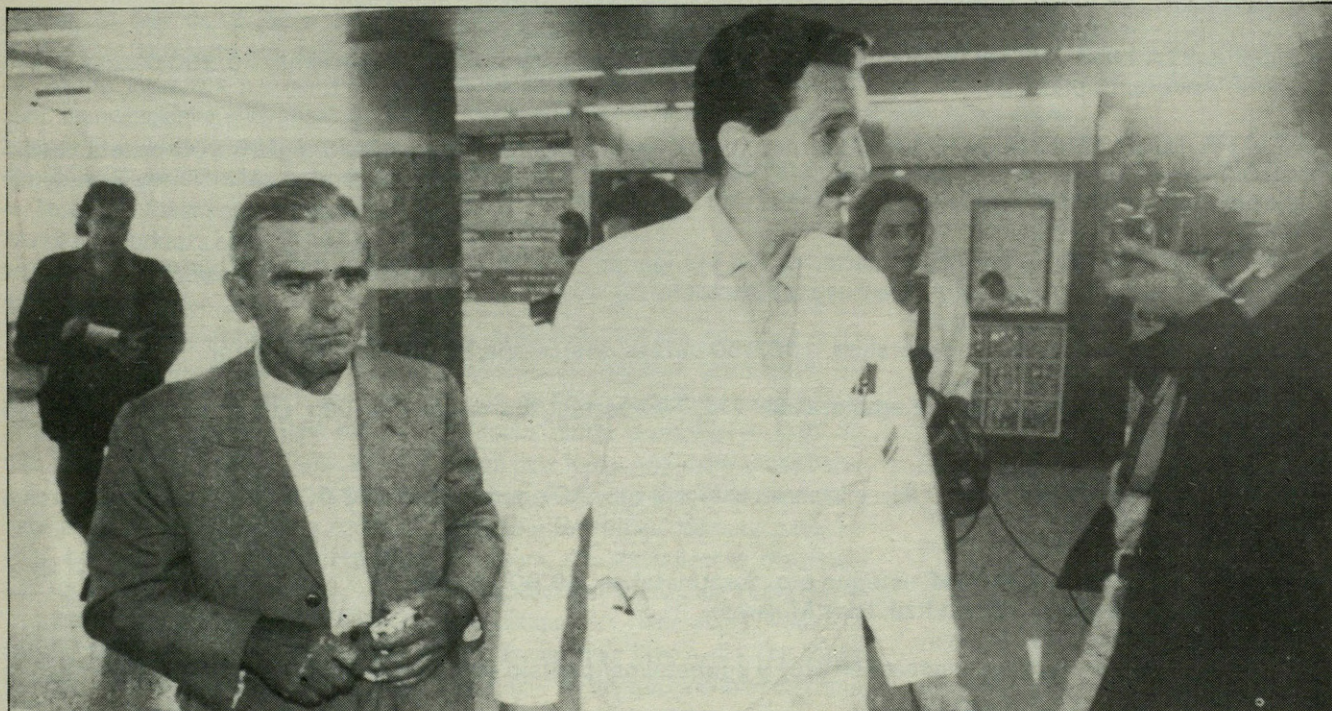
1987an sakabanaketa politika martxan jarri zenean preso politikoez zenbait presio neurri hartu zituzten. Urte bete beranduago Almeriako espetxean ziren GRAPOko kide batzuk gose greba bati eman zioten hasiera, gartzelako errejimenerako neurri batzuk ezabatzea lortu nahian eta bereziki, erakunde armatuko kideak espetxe berdinean bil zitezen eskatuz. Gobernua-

ren izenean DGIPko zuzendaria, Antoni Asuncion, espetxeko zuzendaria eta GRAPOko lau gose grebalari bildu ziren egokien konpontzeko. Azken hauek Madrileko lehen «Juzgado de Instrucción de Vigilancia Penitenciaria»ko epailea, Manuela Carmena, egon zedila eskatu zuten garrantia bezala.

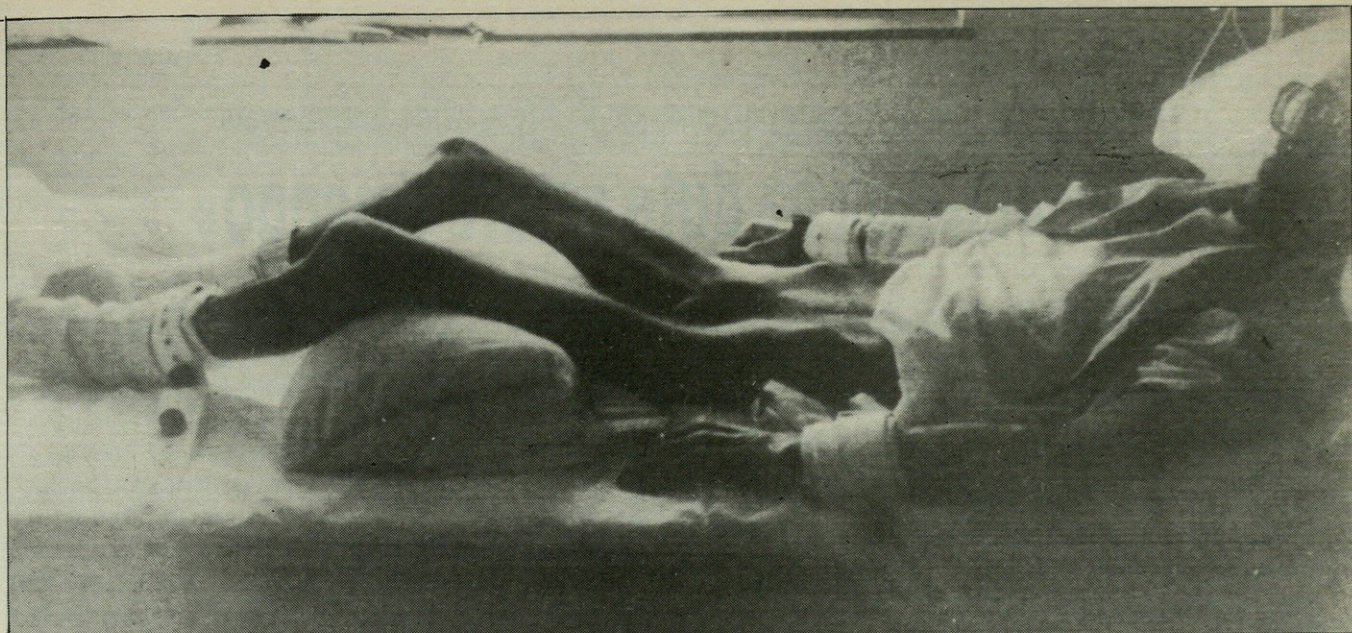
Akordioa bete ez

Almeriako gartzelan, GRAPOko lau gose grebalariak, Antoni Asuncion eta gartzela zuzendaria akordio batera iritsi ziren. Manuela Carmenaren aurrean, talde honetako preso guztiak espetxe berean biltzea erabaki zen. GRAPOkoen defentsaz arduratzen den Paca Villalba abokatuak dioenaren erabera, «hauteskunde garaia zen eta gero ez zuen Gobernuak akordioa bete». Horren ondorioz eman zitzaion hasiera gose greba gogor bati, «Sevi»ren bizitzarekin amaitu duena hain zuzen ere.

Hala ere Asuncion eta GRAPOkideen ar-

Sevi'ren aita eta sendagilea, heriotza kaleratzerako unean.

Greba fikziozkoa dela dio Enrique Mugica-k.

tean hartu zen erabakia hitzezkoa besterik ez zen izan, ez zen inoiz ezer sinatu. Gero-
ra grebalarien borondatea makurtzen ez
zela ikustean Gobernuak neurri berriak
hartu behar izan zituen. Madrilen filosofia-
rekin bat datozen guztien laguntza eskatu
zuen Gobernuak, sakabanaketa politikare-
kin kolabora zezaten. Honela jarri zen
martxan indarrezko elikadura. Jarrerak
gogortzen zihaztela ikustean Torturaren
Aurkako Erakundeak, «Amnesty Interna-
tional», sendagile eta abokatu aurrerakoien
zenbait elkarte eta abarrek, gauzak bakez
eta bere onean konpon zitezen eskatu zu-
ten.

Funtzionarien artean ere jarrera ezber-
dinak sortu ziren. Madrid, Zaragoza, Bilbo
eta Valladolideko Gartzela Bijilantziko
epaileek ez dute utzi presoak euren boron-
datearen aurka elikatuak izan daitezen eta
bizitza arriskuan jarritz protesta egiteko du-
ten eskubidea errespetatu dadila onartu du-
te. Beste epaileek aldiz, presoaren boronda-
tearen aurka, elikatzeko agindua luzatu
dute. Sendagile batzuk ere indarrezko eli-
kadurarekin ez kolaboratzea erabaki dute.
Kasu hauetan espetxeetatik funtzionariak
joan dira hospitalera, baimen berezien bi-
tarte eta erizain gisara, presoek tutuak sar-
tzera zainetatik.

Egun dagoen egoera ez da oinarrian ge-
hiegi aldatu. Sendagileek diotenez, «hain-
bat hilabetez besoko zainetatik tutu bat
sarturik izatean eta lehertzeko arriskua
ekiditu nahian, lepoko zainetatik sartu be-
har izan zaie tutua».

Elikadura tutuak lepotik

Tentsioa sortu zuen lehen unea, maia-
tzaren hamaseian izan zen. Presoek jasa-
ten duten egoera larria zela eta, hiru gre-
balari Madrileko Gregorio Marañoneko
«Unidad de Vigilancia Intensiva» deritzaien
gelara sartu zituzten. Hauetako bat, «Sevi»
zen eta eritexean zela, bihotza eta birrikak
geratu egin zitzaizkion. Une hartan hilik
aurkitzen zen arren, sendagileek berriz bi-
hotza eta arnasa martxan jartzea lortu zio-
ten. Sendagileek ziotenaren arabera, bai
«Sevi» eta baita beste grebalarietako edo-
nor edozein unetan hil zitekeen.

Maiatzaren 25ean, ostiralean, «Sevi»
osaezinezko komazko egoeran zela jaki-
nik, Espainiako Ministroen Kontseilua os-
patu zen. Bilera honetan grebaren ingu-
ruan aipatu zen bakarra, Justizi Minis-
trariak esan zuen. Mugica Herzogen hitzetan,
«zenbait gose grebalarien kasutan, gose
greba ez da erreala, fikziozkoa baizik».
Mugicak zioenez, «175 egunetako gose gre-
ba egiterik ezinezkoa da eta beraz kasu as-
kotan ez da egia». Beste zeresanik ez zuela
eta norbait hiltzen zenean hitz egingo
zueala zioen.

Erantzun ezberdin ugari

GRAPOko militantearen heriotzaren os-
tean, era guztietako erantzunak kaleratu
dira. Espainiako Estatu mailan PCE,
CNT-AIT, HB eta beste zenbait alderdi ez-
kertiarak izan dira soilik berehalako eran-
tzun bat eman dutenak. Herri Batsauna-
rentzat Estatu Krimen berri bat da honako

hau eta PCEk bere pena adierazi eta saka-
banaketa politika errefuxatu zuen. Jose
Maria Benegasek PSOEn izenean Barne
Ministriak hilketa hau gerta zitekeela
aipatu zuela gogoratu zuen. «Ezer gehiago
esatekorik ez dut honetaz» gehitu zuen.
Partidu Popularrak bere aldetik «modu ho-
netako berrien aurrean hildakoa eta bere
kideen bizitza mantentzen saiatu zen sen-
dagilearen hilketa bereziki salagarria dela»
esan zuen, GRAPOk hildako Zaragozako
sendagilea gogoratu. PNVk arazoa «la-
rria» zela eta gerta daitekeenaren zain ge-
ratu da. Eusko Alkartasunako Joseba Az-
karraga izan da Ezkierda Unida koalizio-
ko Pablo Castellanoekin batera Espainiako
Diputatuen Kongresuan gobernuakideei gal-
dera gehien luzatu dizkienak.

Jose Luis Corcuera Espainiako Barne Mi-
nistraria, hilketa honek Estatuaren segurtasun-
arentzat erakar ditzakeen arazoetaz
mintzatu da soilik, beste mota bateko iritzi-
rik eskaini gabe. «Gobernuak gose grebala-
rien heriotza ekiditzeko bere eskutan ze-
goen guztia egin duen arren, heriotza dela
eta GRAPOk ekintza terroristarik burutu
dezakeela pentsa daiteke», esan zuen.

Beste hiru hiltzear

Berrogei bat preso dira oraindik gose
grebarekin aurrera darraitenak eta haueta-
tik hiru edozein unetan hil daitezke. Calero
Arcones, Fernando Fernandez eta Jaime
Simon Quintela Madrileko Gregorio Mara-
ñon eritexean daude, piskanaka-piskanaka
buru muina galduz. Paca Villalbarek us-
tez, «Gobernuak bere borondatez ez du

Luis Fernandez, gose greban dagoen PCE(r)ko kide baten anaia

«Grebalariek ez dute amore emango»

Luis Fernandez, hiltzear dagoen GRAPOko gose grebalari baten anaia da. Policia Nacionalak botatako tiro baten ondorioz, elbarrien gurditxo batetik mintza zaigu. «Crespo Galende nire besotan hil zen eta Joseba Arregi aldameneko ohean. Orain nire anaia da ohean hiltzen dagoena».

ARGIA.— Nola dago zure anaia eta zer diote zure gurasoek?

Luis Fernandez.— Nire aitak eta amak semerik gabe geratuko direla antzematen dute. Nire amarentzat da batipat gogorra, guda garaian gosea hurbildik ezagutu zuelako eta orain bere semea gosez hiltzen ari dela ikusten duelako. Tiro batez akabatu izan balute bederen...

A.— Zuek diozuenek, Manuela Carmenaren aurrean akordio batera iritsi zineten Antoni Asuncioneekin...

L.F.— Hori da latzena. Guk bagenekin Gobernuarekin fida ezin gintezkeela, baina horrexegatik eskatu genuen Carmenaren presentzia. Hala ere ez zuten errespetatu akordioa. Baina gu barruan gaudela ere, militante politikoak gara, han ere betetzen dugu gure papera, gure lana. Hori dela eta eman zitzaion hasiera gose greba honi eta ez da amore emango.

A.— Zergatik uste duzu ari dela luzatzen arazo hau?

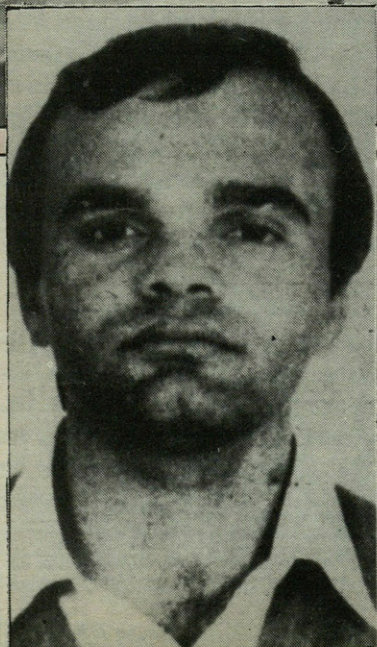
L.F.— Beno, nire ustez PSOEren gobernuak nazien teoria berak jarraitzen ditu.

Egunotan kaleratu da Madrileko egunkari batean, eta lehenago ere salatu izan da, Gobernuaren politikak duen aurpegietariko bat notiziaren inguruan lan egiteko modua dela. Goebbels-en teoriak zioen bezala, 'gezurra zenbat eta handiagoa, hainbat eta sinesgarriago amaieran'. Gose greba gezurretazkoa dela aipatu du Mugica ministrariak eta beste gezur lotsagabe bat izan da. Hain kontu serioaren gainean farragea da hori. 147 egunetan gose greba bat iraungaitza dela? Nola esan dezake hori gogoz kontrazko eta indarrezko elikadura agindu duenak?

A.— 'Sevi'ren heriotzarekin, GRAPOK hildako sendagilea gogoratu da. Badirudi arazoa konpontzea nahiko zaila dela...

L.F.— Justizia ezarri zitzaion sendagilea, aurreko egunetan barrezka aritu zen gose grebaz irratiko SER katean. Grebalariek Kariñenako ardoa eta janari ederrak dastatzen ari zirela esan zuen brometan irratitik. Komisaldegietako torturetatik pasa garenok, badakigu zer diren broma hoiek. Hala ere denek esaten dute bizitza jokatzen den gose greba baino askoz jasangarriagoa dela tortura bera. Jendeak ezin du ulertu zer den hil arte, ohean, bakarrik hiltzea. Piskanakako eta ezkutuzko tortura da, dagoen latzena. Baina argi dago, grebalariek ez dutela atzera egingo, are eta gutxiago 'Sevi' hil eta gero.

B. ARTOLA

amore emango. PSOEren Gobernuak grebalariekin hizketan hasteko baldintza bakarra, gizarteak kalean presioa egitea izango da. Bitartean eta «Sevi» hil denez geroztik, preso hauek kaleratu duten agiri batean, «oraindik eta borondate gehiagoz eutsiko diogu grebari».

Paca Villalba abokatu madrildarrak dioenez, «demostratu dute batera egon eta pertsonak bezala tratatuak izatea lortzegatik, bizitza emateko prest direla. PSOEk erakutsi du, grebalari denak hiltzen badira ere ez duela bere sakabanaketa politika

atzera botako. Bestela errespetoa izango litzateke zalantzan jarriko litzatekeena eta beste erakunde armatuak ere presio-joko berean hasteko arriskua legoke». Ez omen da beraz, arrazoi edo eskubideen arteko lehia. Arrazoi politiko eta indarrezko lehia dagoela adierazten du Paca Villalbak. «Batzuk euren bizitza jartzen dute jokoan eta besteek indarra». Bitartean GRAPOko beste gose grebalari zenbait, eritetxetik itzear daude, hilik.

B. ARTOLA

Jose Manuel Sevillano, greba hasi aurretik eta ondoren.

Araba Euskaraz-90 edizioa prest Abetxukon ospatzeko

ARABAREN BERREUSKALDUNTZEA LASAI BAINA ZIUR

Araba izaki zazpietarik herrialde erdaldunena, oraindaino esparru mugatuan aurkitzen da euskalduntzea. Ez ei da erraza, hilik izan den euskara berriro ere suspertzea. Baina halere aurrerantz doa euskalduntze taldeen eta ikastolen iharduera. Geldo baina finko, kasik arrotza, ahaztua dugun zazpigarren alaba den Araban.

Euskaltzale ororen Arabako zita aurtengoan Abetxuko inguruan izango da

Egoera orkorra ez da oso baikorra aurrerago topatuko dituzuen datuen arabera. Datuok hutsean ikusiz aski eskasak direnik ezin uka, hala ere argirik

ikusten da euskalduntze bidean. Gikpuzkoa nahiz Bizkaia muga inguruko bailara eta herriak dira euskaldun kopuru gehinen dutenak. Erdaldunena berriz Errioxa Arabarra. Aramaio aldea dugu zonalderik eus-

kaldunena, ondoren Araia bailara kokatzen dela. Hain zuzen ere herri hauetan kasik A eredua desagertzeaz aurkitzen da, zentru publiko nahiz pribatueta.

Aldiz, Arabako herrialdea orokorrean hartzen bada ereduen arteko oreka garbi partitzen da. Eskolaurrea eta oinarritzko hezkuntza orokorrean, aurtengo datuen arabera, egun diharduten ikasleatarik erdia pasatxo, zentru publikoetan dago matrikulatua. Hauetarik erdiak goitik jota, A ereduan burutzen dituzte ikasketak, hau da ikasketa guztiak gaztelera hutsean egin ohi dituzte, ikasgai soila delarik euskara. Euskara hutsez ikasten dutenak, D ereduan alegia, zentru publikoetan oso kopuru eskasa osatzen dute. Dena den, A erduko haurtxoak gero eta gutxiago dira, oinarritzko hezkuntza orokorrako azken mailako gaztetxoekin gonbaratzen bada. Era berean, B ereduan, hots ikasketa elebidunean, oinarritzko hezkuntza orokorreko lehen mailako ikasleak, azken mailakoak baino kopuru handiagoa osatzen dute, berdin D ereduan ere. Ondorioztatu daiteke, denboraren poderioz B, eta D ereduak azkenik, oraingo A ereduaren esparrua janean joango direla.

Ikastoletan B eredua ere martxan

Orain lau urte Arabako ikastola batzu Diputazioetik Eusko Jaurlaritzara transferituak izan ziren eta egun sare publikoaren barnean funtzionatzen dute. Ikastola haue-
tan A eredurik ez dago, baina B ereduaren

kopuruak kasik sei aldiz handiagoak dira D eredukoak baino, bai eskolaurrean eta bai oinarritzko hezkuntza orokorrean.

Arabako ikastola batzu D eredu hutsean funtzionatzen badute ere, gehienek oraindik B eredia martxan dute. Martxan eta dexenteko indarrez gainera. Hiru mila inguru ikasle B ereduan badira, mila eskas berriz D ereduan. Bestalde zentru guztietako kopurutik ikastolara doazen haurrak ehuneko zortzia inguru osatzen dute. Azpi-

marragarria da halere ikastolak Arabako bailara gehienetan aurkitzen direla.

Eskolatuetatik ehuneko hogeitamabosta inguru zentru pribatuetan matrikulatuak daude. Orohar, pribatuetan kasik ez da D eredurik esistitzen. B eredia berriz, Araba osoan 380 ikas taldeetan banatzen da. Eskolaurrean B ereduan A ereduan baino haur gehiago badago ere, oinarritzko hezkuntza orokorrean aldiz, A ereduak hiru-koiztu egiten du B ereduko kopurua. Pentsa daiteke eskolaurreko ikasleok hazitzen

doazen heinean, B eredia ere haziz joango dela eta era beran D eredia sortuz.

A ereduak Araba osoan baloratuz, Gasteizen du pisurik handiena, nahiko diferentziaz gainera. Herrialdeko herri gehientan B eredia martxan da, baita pribatuetan ere. Zenbait herritan ere A eredia kasik desagertua edo desagertzear dago. Araba berreuskaldundutze lanean, belaunaldi berrietan dago giltza. Haurtxoek badute zeresanik, beti ere euskaraz bada.

ARABA EUSKARAZ ARIN

Ekainaren hamarrean urtero bezala, oraingoan Arabako Abetxuko herrian du zita euskaltzale orok. Bertan musika, trikitixa, haur jokuak, antzerkia,... eta nolanahiko ekitaldiak izanen dira ikastoleen jai honetan.

Jaia aurretik girotze asmoz, aste honetan zehar hainbat kultur ekitaldi apailatu dituzte Araba Euskaraz antolatzaileek. Asteartean hasita Iñaki Salvador musikariak jazz saio eskeiniko du. Asteazkenan

berriz solas debate bat programatu da. Bertara partaide bi joango dira; bata Euskal Herriko Unibertsitateko irakasle den Jesus Mari Zalakain izango da eta bestea berriz aski ezaguna den bertsolari eta ikerlaria ere, Jon Sarasua aretxabaletarra. Bi hizlari hauek gai bakar baten inguruan ari-tuko dira: Prentsa Euskaraz.

Hilak zazpian, ostegunean, zinema saioa eskeiniko da. Botako den filmeak «Astakiloen Abenturak eta Kalenturak» du izenbu-

ruko. Aste kultural honi amaiera emateko, antzerkia ezin falta. «Ama Begira Zazu» antzezlan taularatuko da. Ekitaldi guzti hauek, Gasteizko maatdero plazan aurkitzen den «Iparralde Aretoa»n izango dira ikusgai, arratsaldeko zazpi t'erdietatik aurrerantzean. Aurtengo edizioa «Ikastolan Arin Arin Euskaraz Zabal Dadin» izen edo sloganez batailatu dute. Abetxuko herrian, Gasteizko inguruetan ospatuko den jaia jadanik prest dago.

Euskalduntzea Araba osoan zehar

Ohizko den bezala, HABEk otsaila alde-
ra kaleratzen dituen Euskalduntze-Alfabe-
tatze datuak, aurtengoan oraindik ez dute
argirik ikusi datuok. Egoera honetan ez da
erraza datuak osoki eskeintzea. Helduen
euskalduntze eta alfabetatzeari dagokio-
nez, egun AEK eta Ikastari euskaltegiako
izanen dira indartsuenak edo gutxienez,
Arabako puntu gehienetara iristen dire-
nak.

Aski ezaguna denez, igaz Gasteizko
AEKren barnean zatiketa bat suertatu zen
eta Ikastari sortu honen ondorioz. Arabako
hiriburuko datuei dagozkionez, bi zentru
hauetako egungo ikasle kopurua batuz be-
herakada ttiki bat ikus daiteke. Arrazoia
bitan oinarritzen da; beste herrialdeetan
legez, euskalduntze matrikulaketak puntu
gorena jo eta beherakada nabarmena
eman dela Araban ere eta bestetik, Gas-
teizko kasuan bereziki, AEK barnean sor-
turiko istiluen ondorioz izaniko eszizioak
badu eraginik.

Egun AEKk gasteizen 250 ikasle inguru
ditu. Kasik heriotzaren mugetan ibilita aur-
ki euskaltegi berri bat estreinatuko du.
Ikastarik 1.100 ikasle ditu egun matrikula-
tuta; ikasle kopuru handiago honek neurri

batean zerikusia du, lokalak mantendu zi-
tuztenarekin, AEKk berriz lokal berrieta jo
behar izan du. Dena dela, lehen aitatu be-
zala, iaz biak elkarrekin aurtengo ikasle
kopurua baino askozaz handiagoa ez zuten
osatzen.

Gasteizko biztanlegoaren ehuneko sei-
a euskalduna dugu; beste ehuneko laua erdi
euskalduna delarik udalaren datuen arabe-
ra, euskalduntzen nahiz alfabetatzen dihar-
duten larriak 2.500 inguru direla.

Ez da Araban zonalde zabalegirik eus-
kaltegi edo eta bere kasuan gaueskolarik
ez duenik. Nahiko zabalduak daude geo-
grafia osoan zehar. Indarra eta finkatzean
saiatu beharko, fruiturik lortu nahi bada.

EAJk laguntza bertan behera utzi

Errenkadan datozen ikastolako festetan
hirugarrena, Araba Euskaraz dugu. Aur-
tengo edizioa egoera berri baten aurrean
aurkitzen da. Hain zuzen ere, oraintsu So-
pelako herrian ospaturiko Ibilaldia jaiaren
geroztik eman diren adierazpen eta ekime-
nak direla eta.

Jakina denez, Eusko Alderdi Jeltzaleak
hitz gogorak bota dizkie Ibilaldiaren anto-
latzaileei, Herri Batasuna inguruko jen-

deak buruturiko ekitaldiek manipulatu
omen zutelako ikastolen egun hau. Dekla-
rapen hauek erantzun azkarra izan dute,
bai HB eta bai «Ander Deuna» ikastolako
zuzendaritzaren aldetik.

EAJ-k Ibilaldira zuzenduak izan behar
zuten laguntzak bertan behera utzi ditu,
berdina gertatzekotan gisa honetako jai-
tarik erretiratu egingen direla mehatxatuz.
Aurreko urteetan ospatu diren jaietarik ez
da gauza berri askorik gertatu Ibilaldiako
azken edizioa honetan eta halaxe onartu
dute EAJ-ko buruek ere, agian orain hartu
duten neurri hau lehenago egin behar zela
gehituz.

Esames eta erantzunak azkar heldu dira,
baina ez denen aldetik. Sopelan ospaturiko
Ibilaldiaren antolatzaile izan diren «Ander
Deuna»ko kideek aditzera eman dutenez,
gizarteak, instituzioek eta alderdiek urtean
zehar lortzen ez dutena ezin esigitu ahal
zatzaiei ikastoleei hauen jai egunean.

Bestalde Ikastolen elkarteak ez du adie-
razpenik egin nahi izan oraindano. Azken
finean galtzen irten direnak ikastola eurak
eta konkretuki Nafarroako ikastolak eta
Iparraldeko Seaska izan dira, hauentzat
bait zen ibilaldian lorturiko dirutzatik ko-
puru handiena.

Farmazietan gero eta gehiago gastatzen da Euskal Herrian

BOTIKAK EZ DIRA BETI OSASUNAREN ONERAKO

Urtetik urtera, gero eta botika gehiago hartzen ditugu euskaldunok. Farmaziek %15eko salmenta igoera izan dute azken bost urteetan. Nork bere burua medikatzeko ohitura zabaltzen ari da nonbait, osasunaren onerako beharrean kalterakoa dena.

Euskaldunok botikatan gastatzen dugun dirutza %70a inguru hazi da azken bost urteetan. 1984an, 10.438 milioi peseta gastatu ziren Hego Euskal Herrian botika gastuetan. 1988an, 17.426 milioi izan ziren. Hazkuntza honek medikatzeko ohituretan «europartze» joera hedatzen ari dela adierazten du.

Hala ere, pertsona bakoitzeko gastua oso urria da Europar Elkarte Ekonomikoko beste estatu batzuekin gonbaratuz gero. Hego Euskal Herrian urtean 7.000 peseta gastatzen baditu pertsona bakoitzak botikatan, Mendebal Alemanian 19.000 pesetako da gastu hau. Desberdintasun hauen pisuzko arrazoi bat Estatu Españolean botikak EEE osoko merkeenak direla da. Mendebal Alemanian, esate baterako, %150a inguru garestiagoak dira botiken salneurriak. EEE osoko prezioen egoera, dena dela, 1993.era oirekatu egingo da.

Dirutza guzti hauen alderik handiena (ia %67a) Segurtasun Sozialak ordaintzen du. Eta Segurtasun Sozialari gastu gehien eragiten diotenak pentsionistak dira. Euskal pentsionista bakoitzak 1.700 peseta inguru gastatzen zituen hilean botikatan 1988an. Aldiz, aseguratutako aktiboek 227 peseta hileko besterik ez ziren izan (ikus koa-droa). Kontutan hartzekoa da Nafarroako datuak Hego Euskal Herri osokoekin gon-

baratuz neurri ertaina baino %20a garestiagoak direla, hau da, nahiko diru gehiago gastatzen dutela nafarrek.

Automedikazioaren arriskuak

Gure osasunaren egoeraz gero eta gehiago arduratzen garela adierazten du botika erabileraren hazkundeak, baina ez du honek esan nahi osasunaren onerako denik ardura hori, automedikazioa bait da erabilera progresibo honen oinarrietako bat. Normalean, aurretik baliogarria izan zaigun botika bat soberan izanda berriro

Botika askok desiratu gabeko ondorioak sortu

HEGO EUSKAL HERRIAN BOTIKATAN GASTATZEN DUGUNA (Pertsonako gastuak pesetatan hilerok)

	1985	1986	1987	1988
Aseguratu aktiboak	149	175	211	227
Pentsionistak	1.506	1.563	1.623	1.787
Bataz bestekoa	354	414	498	559

Eroski aldizkaritik ateratako datuak.

erabiltzean jotzen dugu automedikazioa. Ezagunentzat ere onuragarriak izan diren tratamenduak ere erabiltzera jotzen dugu sarritan, haiek izandako antzerako sintomak dauzkagulakoan.

Nahiz eta gehienetan etxeko botikinean edo lagun batenengan gordetako botikak erabiltzen ditugun automedikatzeko, beste askotan farmazietan lortzen ditugu. Legez botika gehienak errezeta bidez saldu daitezke bakarrik, baina ez da batere arraroa farmazietan besterik gabe bezeroak eskatutakoa lortu ahal izatea. Bestela, farmazeutikoarekin hitzeginez gero, berak ere sinatu dezake eskatu diogunaren errezeta. Euskal Herrian dagoen farmazia kopuru handiak botiken eskuragarritasunean laguntzen du. 2.400 biztanleko farmazia bat dago orain, Dinamarkan, adibidez, 16.000 biztanleko bat dagoenean.

uzte.

Automedikazioaren arriskuak bistakoak dira. Nork berak igartzen dituen sintomak okerrak izan daitezke oso errez, ez benetan pairatzen duen gaitzaren adierazle. Hori dela eta, desiratu gabeko ondorioen agerpena oso normala izaten da. Behar bezalako dosia ez hartzea ere normala da, berdin berdin suerta daiteke gehiegizkoa edo murriztegia, nahiz eta botika zuzena aukeratu. Gainera, automedikatu ondoren medikuarengana joaten bagara, hartu dugun botikak benetako gaitzaren sintomak estali edo itxuraz aldaerazi ditzake eta me-

Pentsionistak dira botikatan gehien gastatzen dutenak.

dikuaren lana zailagotzen dugu horrela.

Botika guztiak daukate, bestalde, arrisku neurri bat, berdin zuzen errezetaturikoak. Ikerketen arabera, botikak hartzen ditugun kasuetarik %6tik %15era bitartean desiratu gabeko ondorioak agertu daitezke. Tratamenduan dagoen gaisoetarik %10a hartutako botiken ondorioz ondoezik sentitzen da normalean. Automedikazioaren kasuan, neurri horiek askoz garaiagoak dira. Besteak beste, ondorio ez desiratu gehien sortzen dituzte produktuetarik batzu hauek ditugu: antibiotikoak, diuretikoak, antikoagulanteak eta azido azetilsalizilikoa, Aspirina ezagunaren eta beste pilula arunt askoren konposagai nagusia.

Automedikatu medikura joanez gero hartu dugunak benetako gaitzaren sintomak estali ditzake

Gaur egun medikuek izaten dituzten kontsultetarik %2,5a botikak eragindako ondoezengatik dira. Esan ohi den bezala, okerragoa konponbidea gaitza baino. Etorbizunean seguraski intzidentzia hori handitu egingo da. Berez gaitzak osatzeko sortzen diren botikek gero eta gaitz gehiago sortzen dituzte.

Parafarmazia

Botika kontsumoaren arloan beste tendentzia batzu ere hedatzen ari direla nabaritzen da. Batetik parafarmazia delakoa

osatzen duten produktuak eta bestetik publizitatearen bitartez komertzializaten diren botikak. Estatu Espainoleko datuetan, botiken merkatuaren bi atal hauek oso esparru txikia betetzen dute oraindik baina hedakuntza garaian daude. Gaur egun oraindik errezeta bidez luzatutako botikek farmazietan saltzen den guztiaren %88.5a da.

Parafarmazia deritzona, zuzenki botikak ez diren baina batez ere farmazietan saltzen diren produktuek osatzen dute. Farmazien salmenten %2.8 dira orain baina goraka doa neurri hori. Parafarmazia produktuen gehiengoa dermofarmaziak betetzen du, ia %40a, azala zaintzeko produktuek. Beste atal garrantzitsuenak umeentzako produktuak (biberioiak, haurrohiak...) eta produktu «zuriak» dira (guata, konpresak...).

Produktu hauetarik asko eta asko farmaziatik kanpora ere saltzen dira, azalarentzako kremak bezala, baina beste asko bakarrik farmazietan aurkitu ditzakegula dio publizitateak. Normalean, produktu hauek prezio garaiagoa izaten dute eta hala ere ez dute inongo ezaugarri berezirik betetzen farmazietan bakarrik egoteko. Administrazioak ez du inolako kontrolik eragiten produktu hauengan eta abusuak izatea ez da zaila.

Publizitate bidez saltzen diren produktuak oso harrera murrizta dute oraingoz Estatu Espainolean. Botika salmenten %5a baino ez dira oraingoz, EEEko beste estatuetan askoz neurri garaiagoa lortzen duten artean. Estatu Frantsesean, adibidez, salmenten %33a osatzen dute. Dena dela, farmaziaren industriak 5.000 milioi peseta gastatu zituen produktu hauek iragartzen Estatu Espainolean 1989an eta pentsatzekoa da izango dutela eraginik kanpaina horiek.

LUIS FERNANDEZ

Uztailetik aurrera Jaurlaritzak bi astekari-egunkari
hauei diru laguntzak kenduko

EUSKO JAURLARITZAK EGUNA ETA HEMEN ITXIKO EGUNKARIAREN ASMOTAN

Lau urte ostean Eguna eta Hemenen esperientzia amaitzeaz dagoela azaldu zien Josu Legarretak Hemen eta Egunako buruzagiei berriki egindako bilera batean. Egunkaria kaleratu bitarteko zubi gisa sortuak, honen sorrerak justifikatuko luke desagerpena. «Egunkaria Sortzen»ek udazkenean kaleratuko duela azaldu du dagoeneko, zein da Jaurlaritzaren asmoa?

Uztailaren 17an, 1986. urteko udaran, «Deia» egunkariak lehen orrialdean argitaratzen zuen iragarki labur batek honela zioen: «*Eusko Jaurlaritzak hainbat diru-laguntza eskainiko die gutxienez asteen behin euskarazko egunkaribat argitaratzeko gertu dauden enpresei*». Hemen hasi zen, ofizialki bederen, egun desagertzeaz dauden Eguna eta Hemen egunkari-astekarrien historia.

Gutxieneko 32 orrialdez osatua egotea, gaurkotasunezko gaiak jasotzea eta hainbat kazetari euskaldun erredakzioan edukitzea eskatzen zuen deialdi honek, urte bereko Abuztuaren hamabostean kokatzen zuen proiektuen aurkezte azken epea, eta Irailaren lehena kaleratze data. Zenbait interpretazioen arabera, epe ikaragarri labur honek, eta oinarrietan azaltzen ziren zenbait baldintzek, ARGIAk aurkez zezakeen proiektua baztertzea zuten helburu. Honela, «egunkaria argitaratzeko infraestruktura eza» aitzakitatzat harturik, bertan behera utzi zuen Jaurlaritzak ARGIAk aurkeztutako egitasmoa.

Deia eta Egin

ARGIA zokoraturik, Deiak eta Eginen hartu zuten Jaurlaritzan luzatutako apostua. Honela, lau urtez izan dira Eguna eta Hemen egunkari formatoz astekari gisara kaleratzen. Eusko Jaurlaritzak, apostu gogorra egin du azken lau urte hauetan bi egunkari-astekari hauen alde, gainontzeko aldiak, 1989. urtean adibidez, Orain ordea, Jaurlaritzak bi proiektu hauek bertan behera uztea erabaki deza-

Egunkari bakarraren alde egin nahi du apostu Jaurlaritzak, honetarako «Egunkaria Sortzen»en proiektua baztertuz.

30.771.250 milioi jaso zituzten bitartean, 41.000.000 jaso bait zituzte Hemeneketa Egunak.

keelaren zurrumurrua zabaldu da euskal komunikabideen munduan. Bai Hemen eta bai Egunako buruek azaldu digutenez or-

L.A. ARANBARRI «AMATIÑO»

«Beloki Jaurlaritzaren proiektua erredaktatzen ari da»

Egunako zuzendari eta Deia egunkariko kazetari, Jaurlaritzaren konfiantzazko gizona euskarazko egunkariaren gaian. Badu zer esanik gizon honek euskarazko egunkariaren gaian.

ARGIA.— Uztailaren 31an Eusko Jaurlaritzak Eguna eta Hemen-i diru laguntzak kenduko dizuela azaldu du-zue Egunan. Zer diozu horretaz?

AMATIÑO.— Zurrumurroen sailean azaldutako berria da hori, eta nahiz eta hamarretik bederatzia egia izan, ezin izaten da honelakorik ziurtatu. Niri ofizialki ez didate ezer esan, hori egia dela jakin-go bagenu, zuzendaritzaren nota gisa azalduko litzateke lehen orrian, ez zurrumurretan.

A.— Uztailaren 31tik aurrera Egunak kalean jarraituko du?

A.— Momentuz behintzat, ez dugu ez ateratzeko erabakirik hartu. Erabaki hori ez dut nik hartu behar, Iparraguirre S.A.ko administrazio kontseiluak baizik. Kontseilu hau hilean behin biltzen da, beraz ekainaren bostean edo uztailaren hasieran hartu dezakete erabaki berririk.

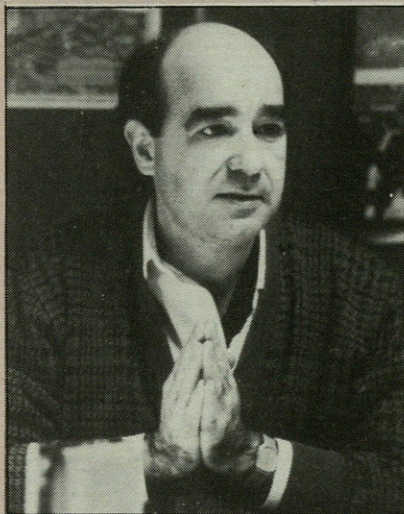
A.— Dirulaguntzak moztuko direnaren iritzia oso zabaldua da ordea.

A.— Jaurlaritzaren azalpen ofiziala etorri beharko litzateke horretarako. Erabaki horrek ordea, ez du Egunaren desagerteta derrigortzen, Iparraguirre S.A.k hartu beharko luke erabaki hori.

A.— Bete al dituzte Hemenek eta Egunak hasieran zehaztutako helburuak?

A.— Prozesua luzeegia izan da, ez luke inolaz ere hiru urte baino gehiago iraun behar. Hala ere izan dira zenbait aportazio, astero kioskoan euskarazko egunkaria erostera ohitu den jende kopuru bat sortzea lortu dugu. Hori izan da aportazio nagusia.

A.— Egunkaria sortu bitartean zubi bezala aritzea zen beste helburu bat.

Egunkaria kaleratzeko garaia ailegatu al da?

A.— Gizarte honek egunkari bat behar du, euskarak egunkari bat behar du. Behar hau asetzeko, egunkari bakarra nahikoa da, gaur egun dauden bi proiektuek bat egin beharko lukete.

A.— Bi proiektu al daude?

A.— Bai, «Egunkaria Sortzen»ena eta Jaurlaritzarena. Beloki Jaurlaritzaren proiektua erredaktatzen ari da, abenduan edo urtarrilean kaleratuko den egunkariarena. Dirua eskatu gabe, Korrikarik egin gabe, kartelik pegatu gabe gauzatuko den proiektua.

A.— Hasiera batean ez al zen markoa definitzeko sortu talde hau?

A.— Proiektu honek hiru fase izan ditu: CIESen azterketak osatu zuen lehena, «Estudio de viabilidad del diario matutino» bigarrena eta Beloki gauzatzen ari den Proiektua azkena.

M.A.

Ez da Belokiren taldearen mahaiean «Egunkaria Sortzen»en proiektua aztertu

dea, bi egunkari-astekari hauen etorkizunaz hitzegiteko Josu Legarretarekin berriki egindako bilera batean, Jaurlaritzak ez zuen inolaz ere horrelakorik baieztatu. «Uztaila bukaeran diru laguntzak kentzea zer irudituko litzaugukeen galdetu zigun Legarretak bileran hartan - dio Sebastian Barinaga Eginoko gerenteak-, eta erantzuan ahobatekoa izan zen: egunkaria kaleratu bitartean, kaleratzen jarraitu beharra».

Euskal Egunkaria kaleratu bitartean zubi gisara merkatura kaleratutako bi proiektu hauei zuzendutako diru laguntzak bertan behera utzi, eta Jaurlaritzak beste egitasmo bat bultzatzeko asmoa duela dirudi.

Belokiren taldea

Aipaturik egitasmo berri hori, Deia-ko kazetaria den Jose Ramon Belokik zuzentzen duen taldearen eskutik etorri daitekeela pentsatu beharra dago. Egunkariaren «arazoa» aztertze asmoz sortu zen Apirilean talde hau, Imanol Unzurrunzaga, Felix Ibargutxi, Elisabete Garmendia, Antton Aranburu, Ignazio Irizar, Pello Zubiria eta Jon Basterrak osatua. Azken bi hauek, «Egunkaria Sortzen»eko talde eragilearen partaideak dira aldi berean.

Talde hau sortu arren, Jose Ramon Beloki bera izango da Jaurlaritzarentzat txostena idatziko duena. Gainontzeko taldekiek, eränskinen bitartez aurkeztu ahal izango dizkiote Jaurlaritzari iritziak.

Denboraren poderioz, Zenbat egunkari?, Publikoa ala pribatua, Irakurlearen perfila, Zein egunkari behar du euskaldungoak....

Talde sortu arren, Belokik berak idatziko du Jaurlaritzak eskatutako txostena

«EGUNKARIA SORTZEN» EN KANPAINA HERRIZ HERRI.— Egun batzuk badira Egunkaria Sortzen-ek kalean ipini duen egunkari erraldoia herriz herri eta auzoz auzo dabilela. Lapurdiko Saran ekin zitzaion kanpainari orain lau aste, eta Apirilak 25 zituenean hasi zen, Donibane Garazin, egunez eguneko ibilbidea. Hamarren bat egunkari handi dabilta dantzan, eta badirudi bere fruituak ematen ari direla. Egunkari Festa ospatu den herri guztietan —140 inguru dira— ari dira egunkariaren aldeko batzordeak su ta gar lanean, eta euskarazko egunkariaren ideia berezi honen bitartez bere sostengua adierazten ari diren entitate komertzial nahiz kulturalak ehundaka dira. Argazkian, Lezoko alkatea bertako udaletxeak «erositako» orrialdean bere artikulua idazten.

bezalako galderei erantzun beharrean, egunkari zehatz baten formatoa zehazten dihardute taldekideek.

Munduko entrepesa periodistiko handienek daramaten eboluzioaren bidetik gauzatzen ari da Beloki egitasmoa. Hasiera batean, «izara» formatokoa, gerora «tabloide» formatoa baino zertxobait handiago izango dena, koloreduna, segmentarioa, lokala, astean bost egunetan kaleratua, politika, ekonomia, gizarte eta kulturako eguneroko albisteak bost orrialdetan argazki handiekin... izango dira besteak beste Belokik proposatuko duenaren ezaugarri batzu. Gaur egun merkatuan dauden egunkarien formatotik urruti xamar dagoen egitasmoa.

«Egunkaria Sortzen» baztertu?

Bai eta euskarazko egunkaria kaleratzeko asmoa duen «Egunkaria Sortzen» en proiektuak azaltzen duen izaeratik urruti. Talde honetako bi kide, Jon Basterra eta Pello Zubiria alegia, Jose Ramon Belokik zuzentzen duen taldearen partaide direla kontutan izanik, bidezkoa zirudien «Egunkaria Sortzen» en egitasmoa bertan aztertzea. Errealitateak ordea besterik erakusten digu, ez bait da «Egunkaria Sortzen» eta Belokiren taldearen arteko hartuemanik izan. Eta ez da, Belokiren taldearen mahaian, «Egunkaria Sortzen» en proiektua inoiz aztertu (Bakoitzak bere etxean irakurri bai, baina kontrastatu ez).

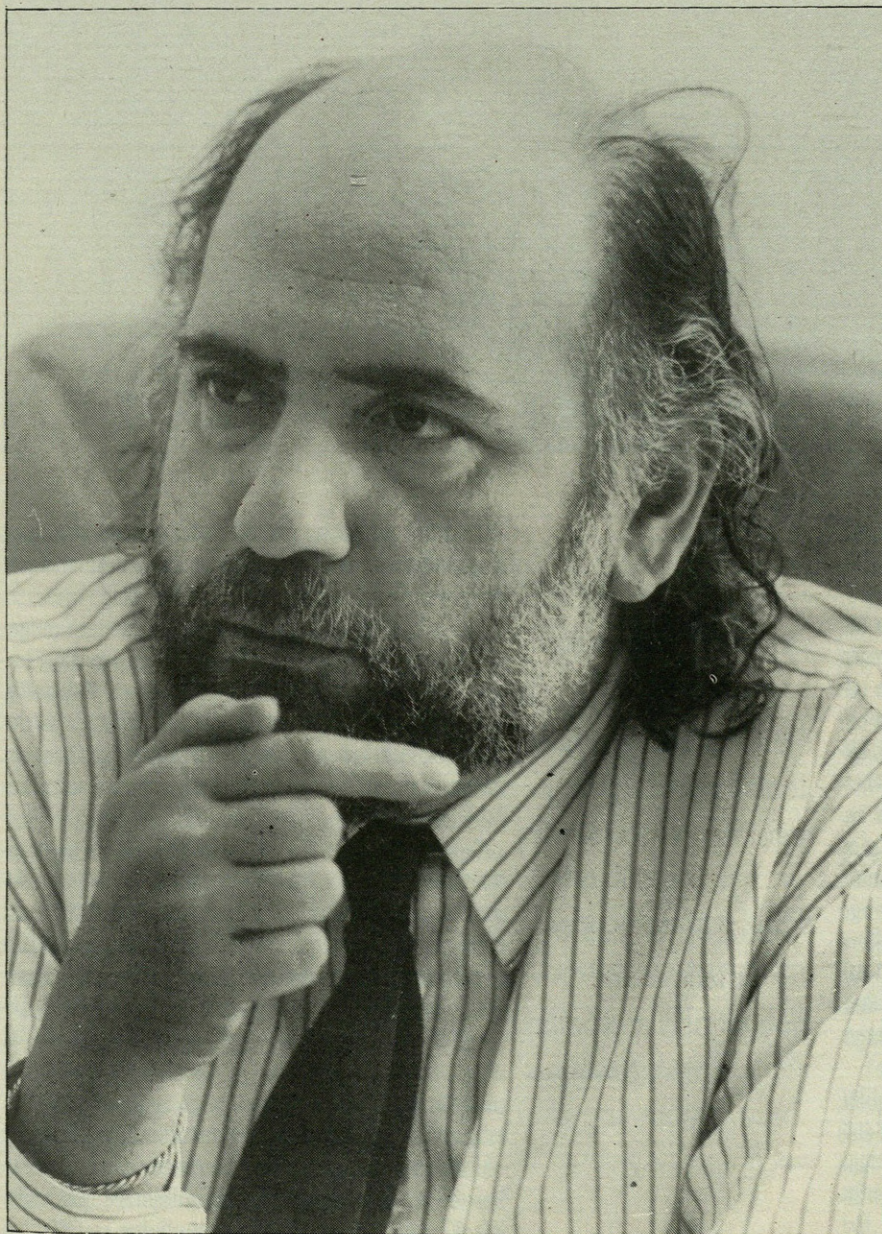
Ildo honetatik, «Egunkaria Sortzen» eta Belokiren taldeak prestaturiko diseinuen arteko ezberdintasunak nabariak direla azaltzen zuen Egunak aurreko ale batean. Honela, «Egunkaria Sortzen» taldearen diseinua sartzen ez den diseinu formal bat gauzatzen ari da Beloki. Jaurlaritzaren erantzuna Belokiren txostena ezagutu ondoren kaleratuko dela kontutan izanik, diseinu ezberdintasun hau ez al da talde honen proiektua baztertzeko bidea?

Kontuak kontu, aurrera darrai «Egunkaria Sortzen» ek herriz herri proiektua aurkezteko daraman kanpaina. Bide beretik ekin dio Jose Ramon Belokik, Bizkai Buru Batzarrek Elorrioren eta EGI inguruko talde batek Donostiako Kultur Ordezkaritzaren egoitzetan antolaturiko ekintzatan dagoneko aurkeztu bait du publikoki bere egitasmoa.

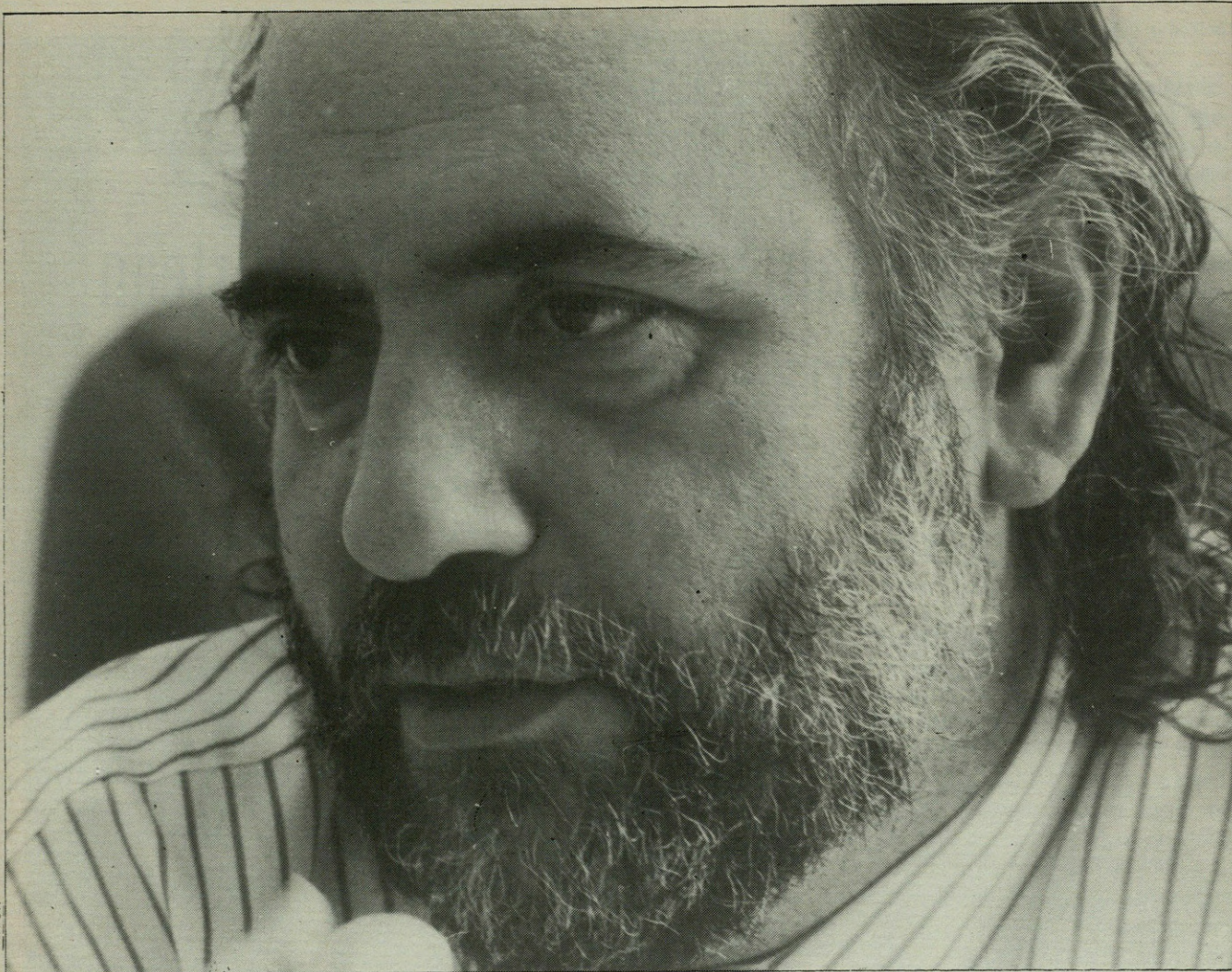
MIKEL ARRIETA

LUIS ITURRI

«Arriaga estatu mailako antzokien artean liderra izatea lortu dugu»

Luis Iturri gazte-gaztetatik murgildu zen antzerki munduan. Hemeretzi urte zituelarik Akelarre taldea zuzentzen zuen. Gerora hainbat urte eman ditu taldez talde eta projektuz projektu. Azkenez, duela hiru urte eta erdi, Bilboko Arriaga antzokiko zuzendaritza eskaini zioten. Aurten betetzen ditu ehun urte Arriagak. Antzerkia, balleta, opera, eta ikuskizun anitzen erreferentzia puntu ezinbestekoan bihurtu da jadanik Luis Iturrik kargua hartzean amets bat baino ez zuena.

AITOR

Zer funtzio betetzen du Arriaga antzokiak Euskadiko zirkuito kulturean bezala estatu-koan?

Arriaga teatro bat da, teatro ireki bat, hori da behintzat gure helburua, bi zentzutan ulertuta: barrura begira irekia, eta kanpora begira irekia. Barrura begira diodanean, teatro arin, mugikorra, ikuskizun bezala ulertzen diren ahalik eta espresio ugariena bilduko dituen, antzerkia dela, balleta, opera, kontzertuak, etab. Ikuskizun diferenteak biltzen dituen bezaraz. Goi mailako ikuskizunak beti ere, bilbortar guztien gustoko izateko helburuz antolatzen direnak. Badakigu ezin dugula inoiz denon gustoko izango den zerbait egitera iritsi, bai ordea ahalik eta aukera gehienaren islada izan. Nik uste dut zentzu honetan lortu dugula Estatu mailako antzokien artean «leader» a izatea Arriaga, bai bere programazioari dagokionean, bai bere ekoizpen mailari dagokionean.

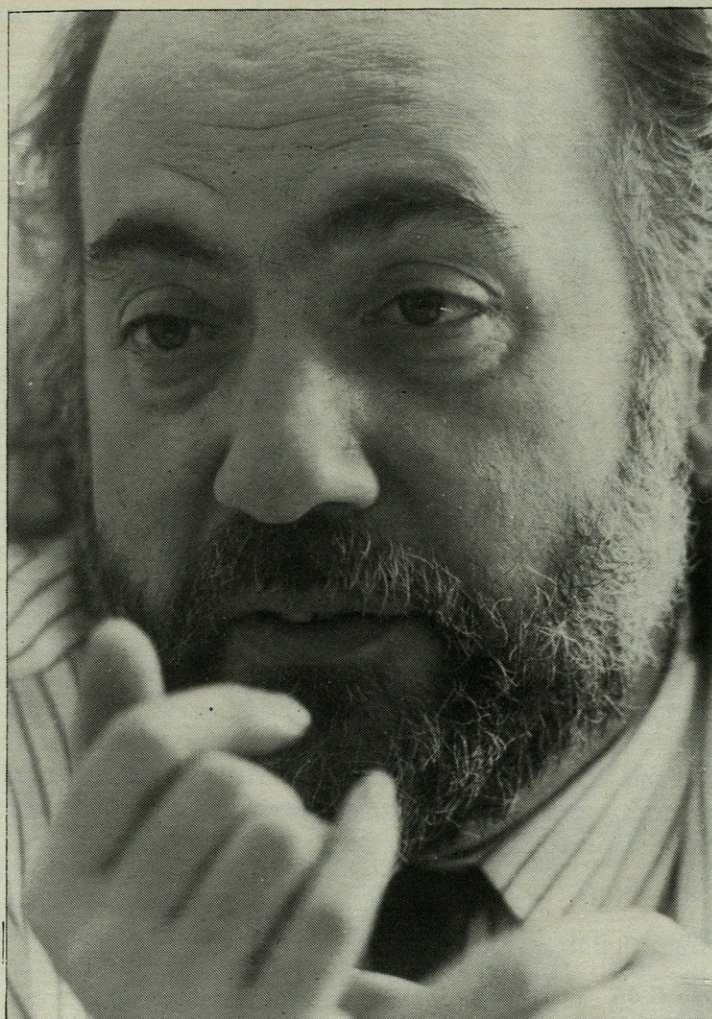
Badira Estatu mailan teatro espezializatuagoak, Madrilgo Zarzuela kasu, Bartzelonako Lizeoa, Tetro Klasiko Nazionalea, Maria Guerrero... Arriagak hala ere beste horiek ukitzen dituzten sailak jorratzen ditu, eta beste batzuk ere.

—«**Hemen inortxok ez dezake esan ez duela aukerarik eduki bai teatro bai eskenatoki egokitan antzesteko, estatu mailan diharduten baino maila askoz hobeagoko aretoetan aritzeko**»—

Zikloka antolatu ohi duzue urteko kanpaina. Esprikaiguzu nola antolatzen dituzuen zikloak eta zer erizpide erabiltzen dituzuen?

Zikloak ez dira denboraldi zehatz batzutura mugatzen. Antzerki zikloa adibidez, ez dugu den-dena batera eskaintzen. Orekatzen saiatzen gara, antzerkia, balleta, opera. Ez da beti posible izaten, ze ez da dena etxeko ekoizpena izaten, ez eta gutxiago ere, eta kanpotik ekarri behar ditugunez konpainia anitz, beraien asmoetara moldatu behar izaten dugu.

Egia da bi erizpide erabiltzen ditugula zikloen antolatzeko: kalitatea, teatro honetan eskaintzen dugun guztiari eskatzen zaiona, eta oportunitatea. Ez luke inongo zentzurik edukiko ballet edo opera ziklo bat antolatzea abuztuaren 5etik irailaren 5a bitartean, gauza jakina denean sasoi honetan, Bilbon, antzerki komertzial eskaintza handi bat dagoela, eta noski, horretara jartzen gara. Uztailen horrelakorik programatzeak ere ez luke inongo zentzurik. Zarzuela kasu, abenduan 15etik urtarilaren 15era antolatu ohi dugu, kasu honetan, Bilbon, betiko ohitura izan bait da sasoi honetan zarzuela antolatzea. Esklusiba bat daukagunean bestalde, neurtu behar izaten dugu

zein den estreinurako datarik egokiena. Itzulia egi-
ten ari diren ikuskizunetan itzuli horretan leku bat
hartzera egokitu behar duzu, etab, etab.

Gestio mailari atxekiz, nola duzue Arriaga an- tolatuta?

Arriaga Bilboko Udalarena da. Egoitza, eta berta-
ko guztiak. Gero elkarte anonimo bat osatuta dago,
udaleko partiduen ordezkariak, eta partidu bakoi-
tzak aukeratzen dituen kultura munduko jendeak
osatzen dutena. Administrazio kontseilu batek gida-
tzen du Arriaga, Bilboko Udalak diru iturri batez fi-
nantziatzen gaituelarik. Badago bestalde gure aldetik
autofinantziazio sistema bat, diru iturriak sortzen di-
tugu, sarreraren salmentatik eta esponsorren bidez.
Alokatu ere egiten da antzokia, hori bai, egiten zai-
gun eskaintza gure programazioaren barnean sar-
tzen den neurrian.

Maila honetan xifra batzuk bota ditzaket: Gure
gastuen 38 edo 39%an autofinantziazio mailara iritsi
gara. Xifra hau, teatro publiko baten funtzionamen-
duan kopuru inportantea da, normalean Europan 18
edo 20%an autofinantziatzen diren neurrian. Eta An-

—«Erantzuna oso
positiboa izan da,
sinpatiazko
harreman bat egon
da. Horregatik
esaten da elitista dela
eta zergatik egiten
den gauza bat eta ez
bestea, interesatzen
delako. Nik interesik
gabeko zerbait egin
banu jendeak paso
egingo zukeen»—

tzokia 80%an okupatzen delarik. Programazio oso
dibertsoaz.

Arriaga teatro irekia kontextu horren barruan, ze-
gu oso irekiak gara eskaintzak onartzeko orduan, ba-
dugu erizpide argi bat kalitateari dagokionean. Neri
eskatzen badidate teatroa balleta edo beste edozer
egiteko, eta nik kontsideratuko banu espektakulua
ez dagoela guk eskaintzen dugun kalitate mailan, na-
hiz eta prest egon daitekeen bezeroa alokairua or-
daintzeko, ez luke lekurik izango gure etxean.

Lehen aipatu duzun lider papera mantentzeak ez al du suposatzen momentu batean bide elitis- tak aukeratzea, eta ondorioz antzokira jendea masiboki joan dadin eragozte?

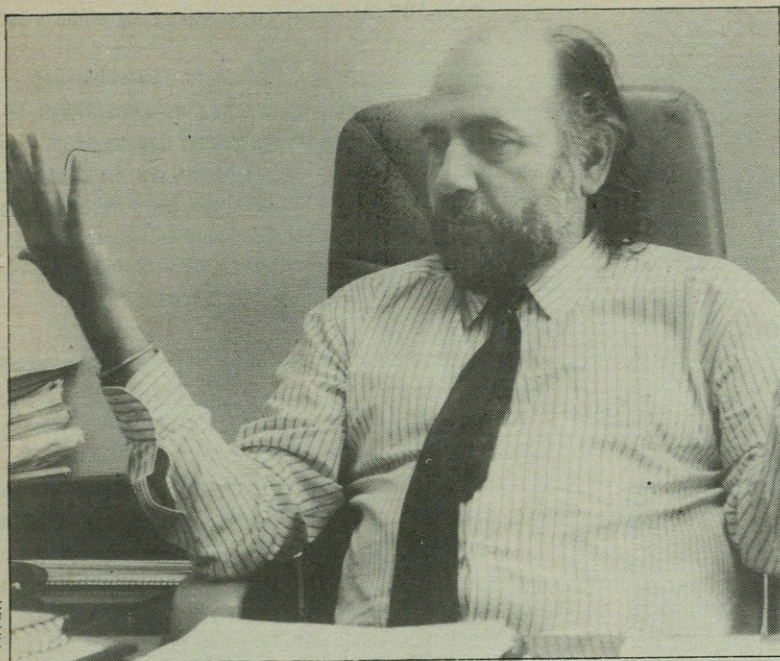
80% okupazioa lortzen badugu horrek esan nahi
du jendek gainezka ibiltzen garela. Elitista kutsuari
dagokionean, ezberdinketa bat egin beharko genu-
ke. Teatro hau elitista dela diozunean zer adierazi
nahi duzu, jende gutxi etortzen dela, edo etortzen
den jendea maila sozial mugatu batekoa dela soilik?
Nik ezetz uste dut. Munduko edozein hiritan espekta-
kulu munduan ematen den eskaintza eta eskariaren
erlazio hori oso argi dago. Jendea ez da gehiago joa-
ten teatrorra merkeago delako, edota ez delako hain
elitista. Pavarotti fenomeno sozial bat da eta pabe-
loiak betetzen ditu opera kantatzen adibidez. Hori al
da elitista izatea? Elitismoarena asko pentsatu gabe
egiten den galdera bat da.

Baina elitista izan daiteke eskaintzen diren obra edo ikuskizun motari dagokionean, ez da?

Nik esan diezazuket eduki dudala duela gutxi an-
tzerkia egiteko estilo zaharraren eredu muntaia
bat: «*La casa de los siete balcones*». Baina hilabete
eta erdi lehenago Peter Brouke egon da, aministia
internazionalak babestutako obra baten eskaintzen.
Oso obra konprometitua. Estilo oso diferenteak biak.
Ez dut uste horretan elitismorik dagoenik. Nik ziur
esan diezazuket badagoela jende bat teatrorra etorri-
ko ez dena, ez kontzertuetara, ez duelako horretara-
ko gogorik, eta ondo iruditzen zait. Eta sarrera mer-
keagotzen badiozu ere ez da etorriko. Badakit bes-
talde, badagoela ikusle bat sarrera merkeagotuz ge-
ro askoz ere gustorago etorriko litzatekeena. Baina
publiko talde baten barruan kokaturiko jendeaz ari
natzaizu.

Hainbat kritika ere egin zaizue Euskal Herri- ko taldeak ez dituzuela bultzatzen eta aldiz kan- poko talde ospetsuak ekartzea duzuela helburu esanez.

Zer esan nahi duzu, teatro honetan Euskal Herriko
taldeek ez dutela lekurik? Ez da egia. Badago gauza
bat inoiz ulertuko ez dudana: Nik antzerkia egiten
nuen —jarraitzen dut egiten—, eta beti zegoen teatro
«dotore» hauek errefusatzeko jarrera bat, eritzi txar
bat. Nahiago zen beste itxurako lekutan egin antzer-

AITOR

ki obra. Orain hau dagoelarik denek etorri nahi dute hona, eta ondo iruditzen zait, baina horrek esan nahi du jarrera estetikoak aldatu egin direla, hots, ez ideologikoak. Orain Arriagara etorri nahi da, Arriagara... Hemen inortxok ez dezake esan ez duela aukerarik eduki bai teatro bai eskenatoki egokitan antzesteko, estatu mailan diharduten baino maila askoz hobea-goko aretoetan aritzeko.

Nola uler daiteke Euskadiko balletako zuzendariak esatea askoz ere gehiago dutela estatuko edozein teatrotan aritzeko Arriagan baino?

Altutik esan behar dut aukera guztia eduki dutela Arriagan aritzeko eta hain zuzen bitan aritu direla. Zer gertatu den? Eguna inposatu nahi izan zitzaigula eta ez genuela onartu. Zarzuelaren zikloa hasia genuela beste egun bat eskaini genion ballet obra egin zezan. Atzera egin zuten...

Nik eritzi ona dut taldearekiko: Ballet duina dela uste dut baina asko aritu behar du oraindik hobetzeko. Dena dela ez zaio inoiz aterik itxi.

Baduzu datu zehatzik kanpo taldeak bezala hemengo taldeak zenbat aldiz aritu diren Arriagan esaten duenik?

Badago estadistikarik. Datorren 31an gala bat eginen dugu eta bertan azken hiru urte eta erditan egingakoaren biltzeko asmoa daukagu eta sari batzuk banatzekoa. Hor musika arloan, Amaia, Imanol, Pako Ibañez eta Xabier Lete bilduko ditugu. Teatroa munduko Conchita Montes eta Rafael Enrique, besteak beste. Kontzertistak, Atxukarro, Nikanor Zabaleta. Opera mundutik berriz Montserrat Caballe adibidez. Bertsolaritzak ere bere lekua izanen du. Hor dago sintesia.

«Badugu erizpide argi bat kalitateari dagokionean. Neri eskatzen badidate teatroa, eta nik kontsideratzen badut espektakulua ez dagoela guk eskaintzen dugun kalitate mailan, ez du lekurik izango gure etxean»

Aurrez aurre jartzen dugu kanpoko eta gurea. Hau da hain zuzen gure helburua. Hemengoari me-rezi duen lekua eskaintzea eta kanpoko talde eta konpainia ezagun, on eta kalitaztekoak direnak gureganatzea. Ohitu behar dugu garen errealtatera mugatzen. Osotasunean, Europako erdi mailako hiri bat baino gehiago ez gara. Beraz, logikoa da hemen ez edukitzea konpainiarik hoberenak. Xabier Lete daukagu baina Mikis Teodorakis ere jartzen dugu. Imanol daukagu eta bere parean jartzen dugu Pako Ibañez. Hori da kriterioa. Inork ez du esaten opera kanpaina bat egin dugularik «Barbero de Sevilla», zazpi protagonistetik bost euskaldunak zirela. Eta kritikak arras ongi jarri ditu. Hau da hain zuzen erakutsi nahi dugun errealtatea.

Zer balorazio egin daiteke Arriagaren ehun urteez orohar eta azkeneko hiru urteoz zehazki?

Nik uste dut inork gutxik espero zuela hau honela izango zenik. Beno, nere izendatzea ere politikoa izan da, eta ez nuen espero huts egitea, baina bestalde ez nuen espero ikuslegoaren erantzuna hau izango zenik. Erantzuna oso positiboa izan da, sinpatiazko harreman bat egon da. Horregatik esaten da elitista dela eta zergatik egiten den gauza bat eta ez bestea, interesatzen delako. Nik interesik gabeko zerbait egin banu jendeak paso egingo zukeen. Zein den projektua? Gauza oso inportanteak egin ditugu. Adibidez apostu bat egin daukagu euskal konpositore garaikideekin, ze ez dugu euren ezer estreinatu. Hor ez naiz ni bakarrik, laguntza behar dute, akordioak lortu behar ditugu. Oraindik ez daukagu adibidez aktore konpainia dramatiko bat, eta badaude adineko aktoreak marginalitate batean mugitzen direnak, talde batean mugitzen ez direnak. Arriaga teatroak etxeko ekoizpenak aurkeztuko duen denboraldia bultzatu behar du, konpainia finkoak hemen bi hilabetez jokatzeko jarri, baina horretarako neurri anitz hartu behar dira, gure eskutatik ihes egiten ditutenak.

Nola ikusten duzu kultura arloko azpiegitura Euskal Herria mailan?

Falta da, eta gehiegi kostatzen ari da. Eta hori ez da aktoreetatik sortuko, instituzioetatik baino. Bultzada bat behar da. Konponketa ez dator taldeen obrak subentzionatzetik, azpiegitura sortu behar da, lokalak, entsaiatzeko lekuak behar dira, baliapide materialak finean. Inbestigazio mailan ere saiatu behar da. Diru gutxi dagoela honetarako? Baina ez dago ardura politiko bat, gizarte honen islada izango da agian. Azken batean politikoa ez da aukeratzen antzerkiaz edo operaz ulertzen duelako edo sentsibilitaterik duelako. Nik uste dut asko hobetu dugula baina gehiago hobetu behar dugu.

INIGO MAKAZAGA

TXT

Komikia
197

ARGIA

IRRI FARREZ

ERRETZEN

Hamalau bat urtetako gaztea zigarroroxoa erretzen ari da Donostiako Kontxako barandilan. Aldamenean gizon heldu xamar batek kargu hartu dio:

—Horren gaztea eta zigarroa erretzen? Ez al duzu irakurri tabakoaren aurkako propaganda edo? Lotsak egon beharko zenuke!

— Ba nire aitona 90 urte bete zituen, jakin nahi baldin baduzu ere!

— Eta erretzen al zuen?

— Ez, baina ez zuen muturrik sartzen axola ez zitzaizkion gauzetan.

HALAKO AITAREKIN...

Arratsaldeko seirak eta haurra korrika eta presaka sartu da etxera:

— Aitaaaa!, aitaaaa!, aitaaaa!

— Zer gertatzen da seme?

— Ba al dakizu zer esan didaten gaur eskolan?

— ???

— Zure antza dudala.

— Eta zuk zer erantzun diezu?

— Ezer ez. Zer esango nien ba, ni baino zaharragoak eta indartsuagoak ziren eta!

EXAJERATUAK

Arjentinarra eta australiarra eztabaidan:

— Gure herrian —dio arjentinarrak— pentsa zein zabalak diren lur-eremuak, nekazariak beren terrenu guztiak bisitatu nahi dituztenean, aste osoa etxetik kanpora pasa behar izaten dutela.

— Hori ez duk ezer —erantzuten dio australiarrak—. Gure herrian, hainbat nekazal-familitan ezkonberrak bidaltzen dituzten behiak jeztera eta haien seme-alabek ekartzen dute esnea.

A ZE FLASHA!

SOLUZIOAK

EZETZ ASMA: 1-C; 2-B; 3-C; 4-D

LETRA KENKETA:

A = 9.....A + A + U = A edo 9 + 9 + 1 = 19. Ez dago beste aukerarik.

I = 6.....I + K + Eramana = U edo 6 + 4 + 1 = 11

N = 2 eta Z = 3.....N + Eramana = Z edo 2 + 1 = 3.

Laguntzak dionez N, K baino txikiagoa bait da.

E = 7, D = 8 eta T = Zero.....E + D + T + Eramana = 16 edo 7 + 8 + Zero + 1 = 16. Gelditzen diren zenbakiak ez dago beste aukerarik.

R = 5.....R + A + Eramana = Redo 5 + 9 + 1 = 15.

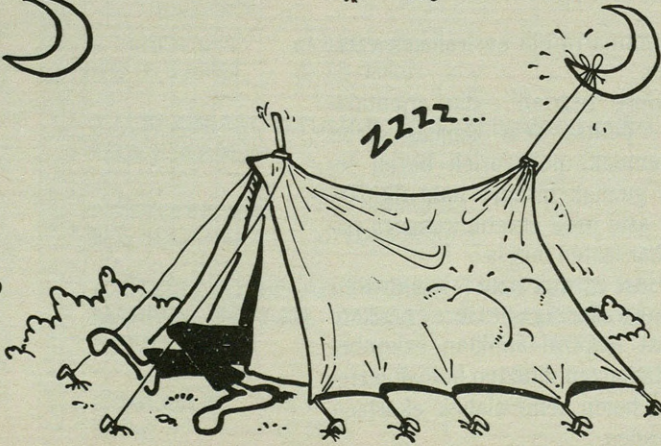
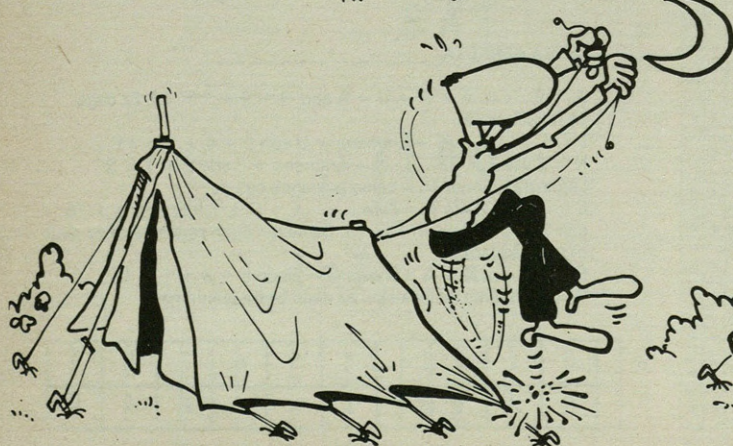
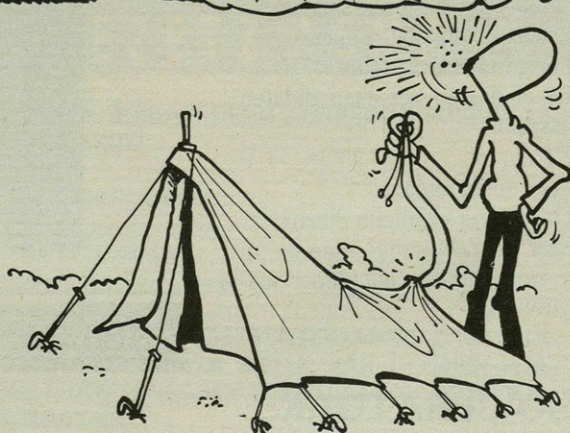
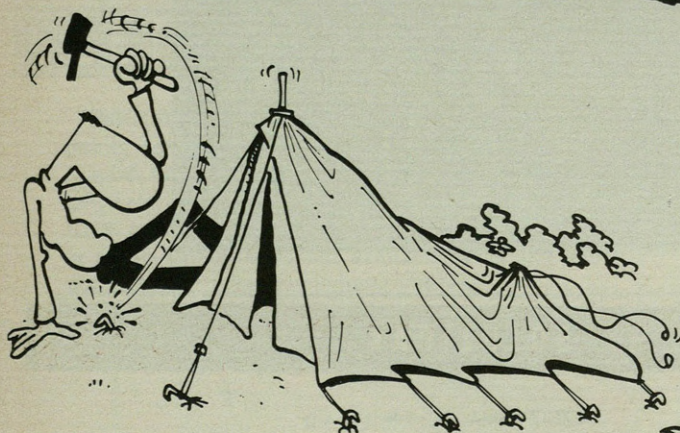
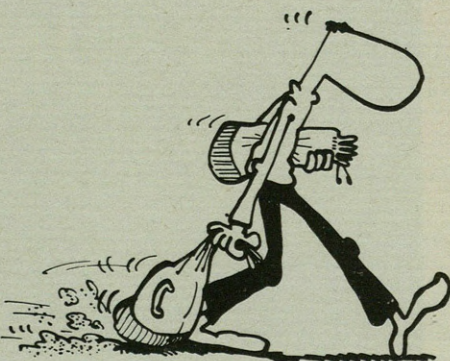
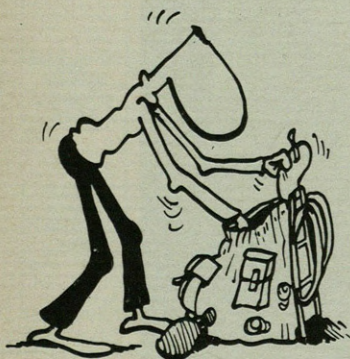
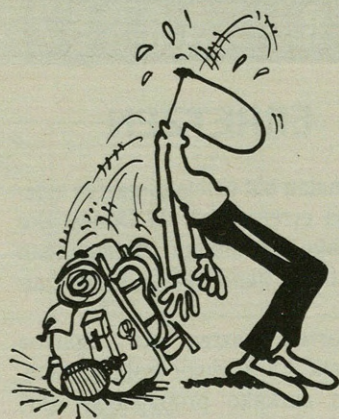
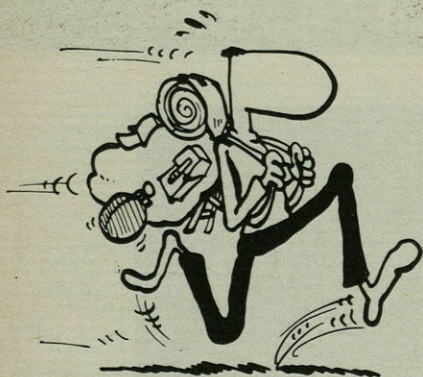
Gelditzen diren zenbakiak ez dago beste aukerarik.

D	A	A	D	K	T	I	I	K
A	G	T	G	R	A	E	I	Z
A	E	T	E	R	A	E	I	Z
I	T	E	Z	A	I	K	A	K
A	A	A	A	A	A	A	A	A
U	R	A	E	A	I	Z	A	A
A	R	K	E	A	I	Z	A	A
U	A	A	A	A	A	A	A	A
A	T	A	A	A	A	A	A	A
E	Z	K	A	A	A	A	A	A
A	A	U	O	O	A	A	A	A

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
E	Z	I		T		O	R	A	B

CAMÚS

NOTES CLAPERS

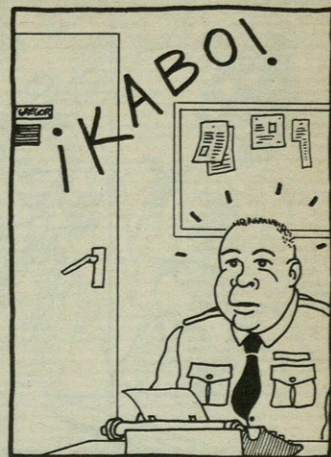

«Mc GREGOR sargentoa»

"Mc GREGOR SARGENTOA GIZON GOGORRA ZEN. GOGORRA BAINA ZUZENA. 30 URTE ZERAMATZAN EJERZITO AMERIKARREAN. EKIALDEKO DIBISIOAN HAIN ZUZEN ERE"

"GOIZ HARTAN, ARMAGEDON JENERALAREN BISITA JASO ZUEN. BISITA HAUEK BI ARRAZOIENGATIK IZAN OHI ZIREN: A) MISIO ARRISKUTSU BAT AGINTZEKO EDO B) HILABETEKO LEHENENGO OSTEGUNETAKO POKER PARTIDA JOKATZEKO. EZ ZEN OSTEGUNA"

!ZURE AGINDUETARA, JAUNA!

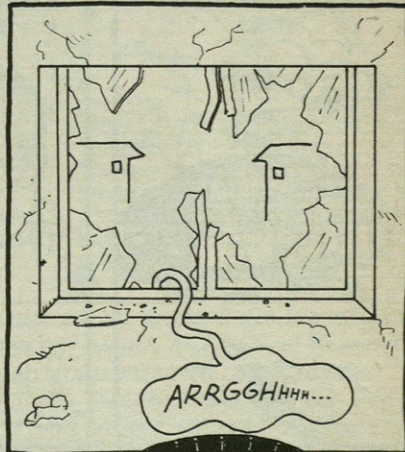
PASA HADI KABOA, ETA ITXI ATEA. SEGURTASUN HANDIKO ARAZO BAT DUGU ESKU ARTEAN

"MUTIKO" BA ZEUKAGU LANA ESTATU GORENEKO KAKANARRO HORIEK BETERIK EZEAN ETA JAKINIK GU GARELA EJERZITO NAZKAGARRI HONETAKO GIZON BAKARRAK...

BESTE GARBITASUN MISIO BAT AGINDU DIGUTE... EH!!
¿ZER DA SOINU HORI?
ENNE!!

JAUNA, LORAZAINA ZEN

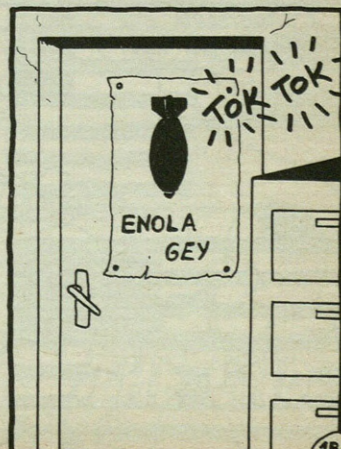
ASPALDI SUSHMATZEN NUEN PUTASEME ORI HAU, ESPIOI BAT ZELA

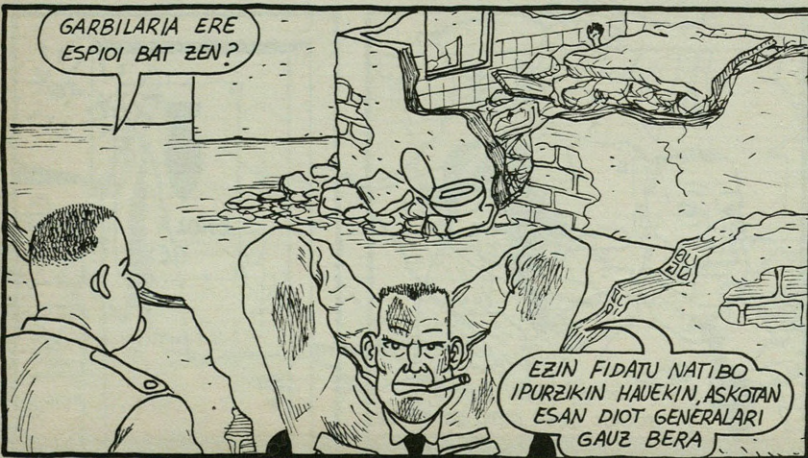
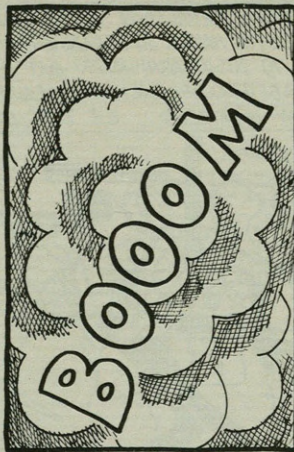
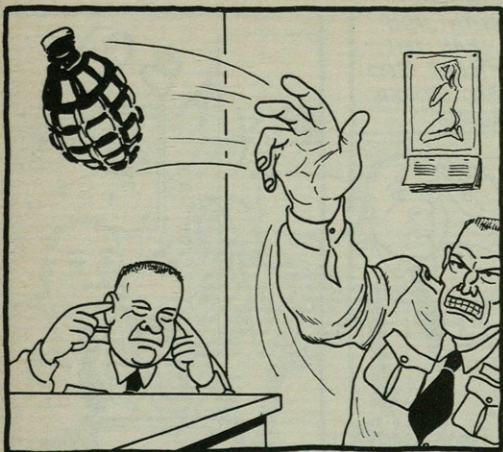

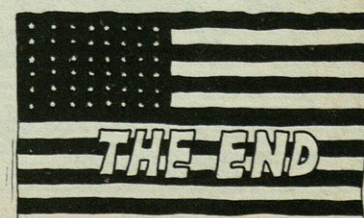
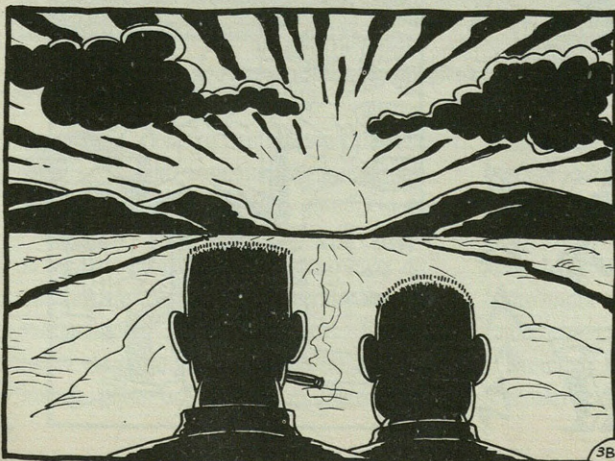
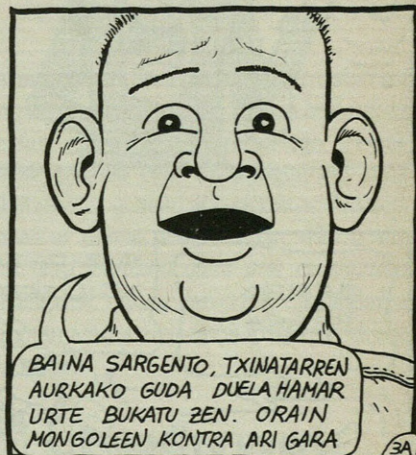
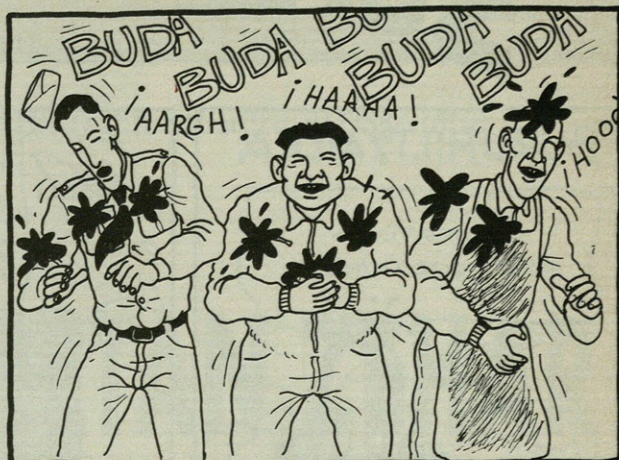
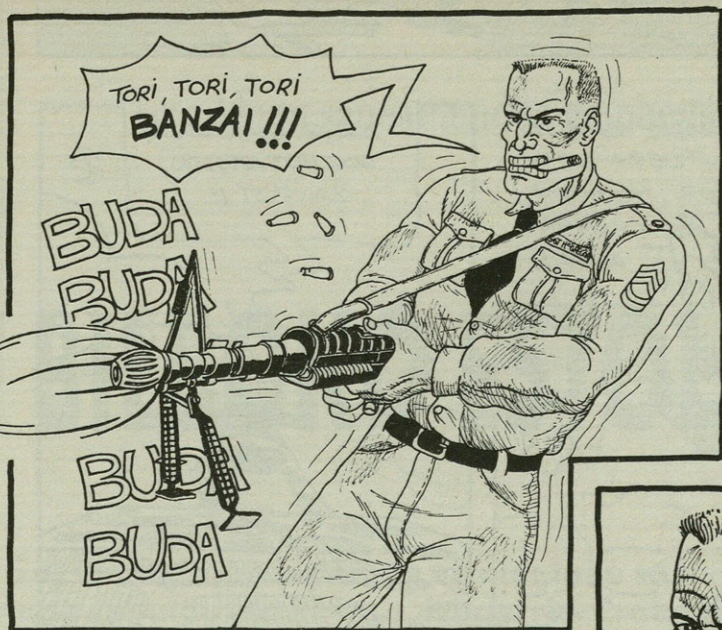
EZ KEZKATU KABO, HONEK EZER GUTXI ENTZUN DU GOAZEN BERRIRO ARIRA.

ENOLA GEY

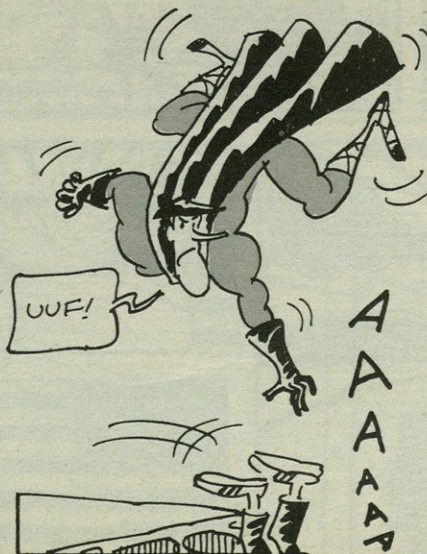
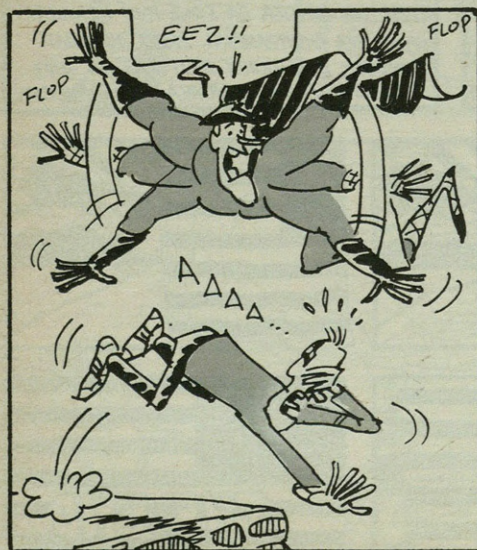
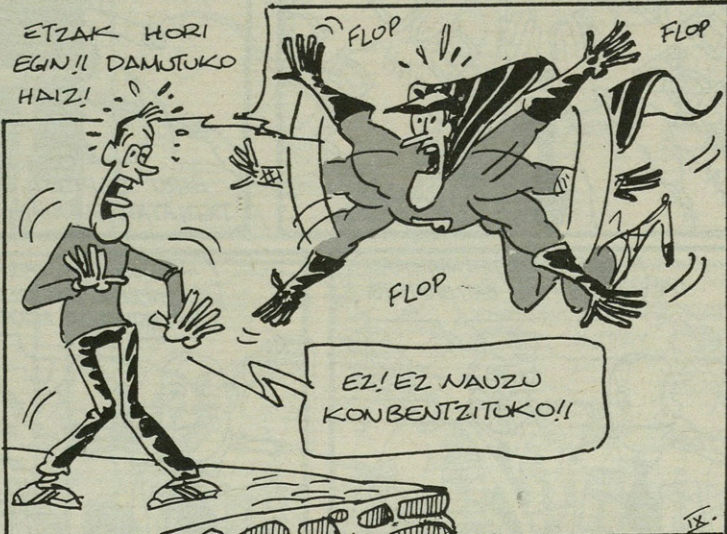
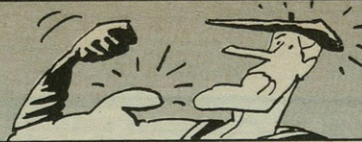

SUPERHERTZAINA

Alti + Morau *

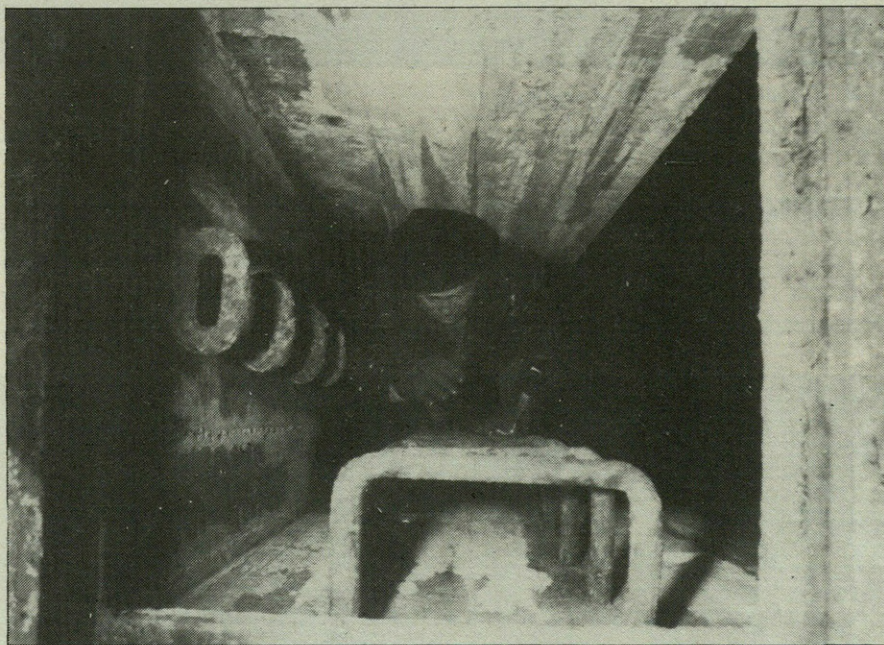

Alti + Morau.

Ur zikinen saneamendua gainbegiratzeko lan ilun eta arriskutsua

BILBOKO ESTOLDETAN ZE HAR

Gas lantegiaren inguruan estoldetako sarrera baten tapa zabaldu eta kiratsa, izugarria. Erabakia genuen sartzea ordea, eta barrenei eutsiz hamabost metro beherantz egin genituen. Gerrirainoko botinekin, Bilbo azpiko estolden iluntasuna ebaki genuen. Arratoirik behintzat ez zitzaigun agertu.

Bilboko estolden saneamenduan lau langilek besterik ez dute jasotzen arriskugarritasun plusa.

Goizeko hamarretan Udaletxe-ko Saneamendu saileko langileekin lotuak ginen, eta generamatzan arropak ikusita ia lehertu ziren; «horrela sartzerik ez du-zue esperoko, ezta?». Eskerrak beraiek «uniformeak» soberan zituztela. Buzoak jantzi eta ondo itxi, eta gomazko botinak, luzeak, goraino igon bada ez bada. Arra-

toien beldur ginela eta beraiek lasaitzeko, «tigreak adinakoak dira batzu, baina ez bazaie aurre egiten ez dute arazorik sortzen». Segidan ordea bestelakoa: «Egia esan, botin hauekin nahiko seguru gaude, baina inoiz zulatu ere egin dizkigute, eta ez da broma gero».

Domingo kapataza eta Jabier Martinez ingeniari teknikoak gidatu gintuzten Bilbo

azpian zehar, hasieran ura ia gerriraino eta metro eta erdi inguruko altuera besterik ez zuten galerietan. Aurreraxeago pasabideak zabaldu egin zitzaizkigun eta zutik ibiltzeko ez genuen arazorik izan. Aldame-nean ur zikinak abiada bizian. «Horra eroriz gero ibairaino atera arte ez zinateke geldituko», diosku Jabierrek eskuargiaren argitan antzematen zaion irrifarrea ezkutu nahian.

Pasadizo ugari

Estoldetan saneamenduko langileen artean harreman jatorra sortzen dela aipatzen digute. Uraren burrundak solasaldia zailtzen du, baina bidea aurrera Domingo eta Jabier anekdota eta pasadizoak kontatzen hasten zaizkigu. Kapatazak ez du errez ahaztuko estoldetara erori zen (ziurrenik bota egingo zuten) txakur batekin gertatu zitzaiona. «Zakurrak sarri askotan atera izan ditugu isurbideotatik, baina bi aste inguru bertan bazeramatzan topatu genuen batek. Hezurra eta azala, ihar-iharra zegoen eta azalera ateratzean, hain zegoen itxuragabetua, nire ogitartekoa ere eman niola. Eta zital hark kosk egin zidan, gero ogitartekoa hartu eta lasterka ihes egiteko».

Saneamenduko beste langileekin aurretiaz erabakitako sarbidera iristean, zabalik topatu genuen tapa, geure gainean hamar bat metrotara. Elkarren artean komunikatzeko oihu bizian ibiltzen ohi dira. Goikaldeko ei nola edo hala ulerterazi genien aurrera joko genuela, Deustuko museora arte. Oraindik ez genuen arratoirik ikusi, eta honez gero itokinek burua blaitu baziguten ere, animorik bagenuen jarraitzeko.

Marea igóten ari zen, eta inguru horretan arazorik gabe ibil bagintezkeen ere, aipatu ziguten legez beste estolda askotan sartzea ezinezkoa izango zitzaigun.

Tifusa eta abarren kontrako txertoak hartzen dituzte, borondatezko prozedura bada ere

Gorotz urak daramatzan hodian gainetik genbiltzan, aldamenean ibaiko urak genituela. Normalki etxeetako gorotzak zuzenean joaten dira dagokien hodira, baina horman geure albora ateratzen direnak ere ikusi genituen. «Beste batean —mintzo zaigu Domingo— etxeak eraikitzen ari ziren gunetik pasa eta hara non ikusiko neurre gainean morroia zulo batetik kaka egiten. Eman nion makilkadarekin, azkar asko egin zuen hanka! Izan ere, ia burutik behera bota zidan bota beharreko gutzia».

Gas pozoingarriak

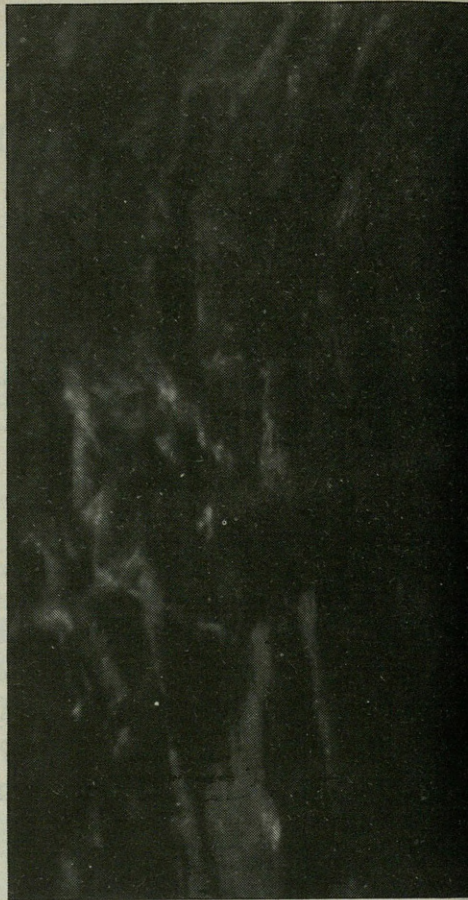
Hormetan zamorro arraro batzu ageri dira, eta estoldetako kiratsera honez gero

ohitu bagara ere, ezin esan gustora gaude-nik. Bapatean arraro antzerako usaina nabaritzen dugu, amoniakoa bailitzan. «Putzu septikoetako ur beltzen saneamenduak sortzen ditu gas hauek», aipatzen digu Ja-bierrek. «Hobe dugu kanpora irtetea, arris-kutsu samarra bait da horrelakoetan he-men behean jarraitzea». Azken sarbidera itzuli eta horman itsatsitako burdinezko es-kilaretatik lur azalera atera ginen. Harri-du-ra azaldu genien gasaren kontuaren aurrean, eta inoiz langileak zorabiatu ere egin direla gaineratu digute, lagunek atera behar izan dituztelarik. Larriena zera litza-teke, gas pozoingarri hauek detektatzeko ez dutela sistema fidagarriarik, instintoa soi-lik. Lanbide desatsegina izateaz gain, arris-kutsua ere badela argi ikusten da: arra-toiak, gas pozoingarriak, pasabide irrista-korrek, galeria zaharkituak... Hala ere, eta borroka latzaren ondoren, iaz arte itxaron behar izan zuten Bilboko estoletan zehar ibiltzen diren langileek arriskugarritasun plusa eskuratu ahal izateko.

Bilbo azpitik eginiko bidaia amaitu eta lehen bait lehen aldatu genituen arropak. Barruan ez bezala kanpoan, eguzkitan, ze-haro zikinak ikusten genituen geure bu-ruak. Zuzenean etxera dutxa azpira, gor-putza xaboez ondo igurtzitza.

Jubilazioa hurbil guztiek

Bilboko Udaletxearen menpe dagoen Saneamendu Zerbitzua bi ataletan banatua

dago: bulego lanak egiten dituztenak eta estolden mantenuaz arduratzen direnak. Meneses Ingeniari Buruak argitu digunez, eta aurretiaz langileek ere arazo berdina azpimarratu ziguten, estoldetan dabiltzan hamar langileetatik gehientsuenak jubila-zioa hurbil dute. «Eskaerak luzatu ditugu,

Laurogei kilometro inguru dituzte hiri azpiko estoldek.

AITOR

jende berria has dadin ofizioa ikasten; arlo teoriko eta praktikoa ondo monderatzeko urte pare bat beharko dute, baina oraindik ez dute inor kontratatu, eta erantzunaren zain gaude».

Bilboko uren bilketa eta saneamendua, lehen aipatu bezala, bi hodi banatueta egiten dute. Batetik ur gorotzak, biltegi septikoetan modu primarioan garbitzen direnak, hondakin solidoak bereziz. Honela, hondakinen 50-60%a inguru arazten da, bestea ibaira ixuriz. Bestetik, euri jasan ura, zuzenean ibaira doana estoletatik. Ba omen dago Bilbo Handiko ur gorotzen bilketa eta arazketa bideratzeko proiektua, aurreratu samarra, Ur Partzuergoaren esku. Honen arabera, biltodiak ezarriko lirakeke Nerbioiren bi ibarretan, eta Muskizen egina dago jadanik arazkagailua ur guzti hauen tratamendurako.

Laurogei kilometrotako luzera dute Bilbo azpiko estoldek, 40 km.tako sare bikotizatuz osatuta, eta egun honen mantenuaz hamar langilez osatutako taldea arduratzen da. Meneesek argitu digunez, «aspaldian 80 inguru ziren saneamenduko langi-

Bapatean usain arraroa somatu eta kanpora irten behar izan genuen, gas pozoingarriak sortzen direla eta

leak Bilbon, baina orduan Udaletxeak zuen sarearen garbiketa eta saneamendua ardurara osoa. Orain aldez enpresa pribatuak kontratatzen dira lan honetarako, eta Udaletxeak honen kontrola eta mantenimendu lanen gainbegiratzea egiten du soilik».

Arriskugarritasun plusa

Arriskugarritasun plusaren kontua aipatzean, betidaniko borroka izan dela eran-

tzun digu Saneamendu Zerbitzuko Ingeniari Buruak. «Gehiago izan da sindikatu mailan eramandako borroka. Geuk txostenak eta bidali izan dizkiegu goikoei, honen beharra azpimarratuz, eta iaz lortu zuten lau langileri, normalean estoldetara jeisten direnei gehigarri hau aplikatzea. Baina besteak ere jeitsi behar izaten dute inoiz, eta badira bizitza osoa bertan pasa dutenak ere, arriskugarritasun plusa jaso gabe. Geure helburua plus hau estoldetan ibil daitezkeen langile guztientzat lortzea da». Izan ere, ez da broma arratoi artean eta ur beltzek sortzen dituzten metano eta gas sulfhidrikoak arnasten ibiltzea pasabide irristakor hauetan.

Bestalde, Udaletxeko Medikuntza Sailak plangintzak egin ohi ditu estoletan dabil-tzan langile hauen txertaketarako. Tifusa eta antzerakoen aurkako txertoak hartzen dituzte, borondatezko edo gogozko prozedura bada ere. «Gehienak txertatzen dira, jakina, baina badira «niri ez zait ezer gertatuko» eta txertorik hartzen ez dutenak. Eta inor ezin da gogoz kontra behartu. Norberak ikus beza!». Geu behintzat ez gara berriz edonola lurrazpiko ingurune hauetan sartuko.

Hormak jausteko arriskurik ez

Bilboko estoldarik zaharrenek 100 urte inguru izango dituztela aipatu digu Mene-sesek, Alde Zaharrekoek hain zuzen. Hala ere ez omen daude egoera txarregian. Langileak ere hormen sendotasunari buruz mintzatu zitzaizkigun, «sakonera haundi samarrean bait daude, eta ez dago jausiko diren beldur haundirik. Uholdeak izan zirenean ere gehientsuenek ondo eutsi zioten euri jasa izugarriari».

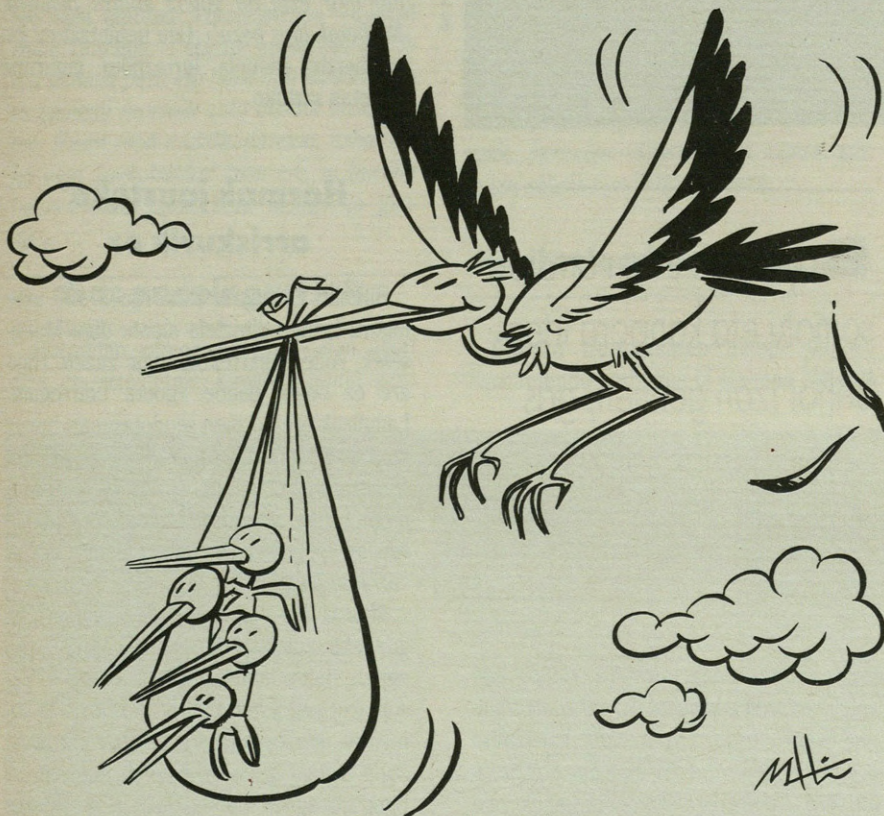
Metroa ere egitekotan dira Bilbon. Dagoeneko zulaketa lan batzu hasiak dira egiten, baina honek arazorik ez omen die sortuko, «estolden azpitik pasako bait da metroa; eta bestela ere ez litzateke hain zaila izango desbideraketaren bat egitea». Egunero egiten dute langileok estoldetan zehar «paseotxo», 80 km. luze dituzten pasabideetan ibilbide ezberdinak txandatu-tuz. Geuk behingoarekin nahiko izan genuen, sentsazio ederra izan arren ordu pare batez lurrazpiko zuloetan barna ibili eta berriz eguzkiaren berotasuna sentitzea.

XABIN MAKAZAGA

Txori eder hauen azken urteetako gainbehera eten dela dirudi eta iaz baino bikote gehiago etorri dira aurten Euskal Herrira

ESPERANTZA GARAIA ZIKOINENTZAT

Ezagutzen dugun hegazti miresgarrrienetakoa da zikoina edo amiamokoa, ipuinak dioenez haurrek Parisetik ekarri ohi dituen zorionaren mezularia. XX. mende honetan, beste hainbat izaki bezala hilzorian utzi du gizonak zikoina, baina azkenik txori eder honen gainbehera gelditu egin dela dirudi eta 1990an iaz baino habia gehiago egin dituzte. Baita Euskal Herrian ere.

Egun hauetan, Tuteran inguruko arrozti berrietan larogei zikoina inguru ikusi daitezke elikatzen, arroza hazten den soro hezeetan zizareak, intsektuak, anfibio eta subalindara txikiak jaten. Duela gutxi landatzen hasi diren soro hauetan biltzen dira jateko Nafarroako zikoina gehienak, baina

baita inguruko Aragoeko era Errioxako kolonia oparoetako hegaztiak.

Aurten, 48 bikote bildu dira Nafarroan, iaz baino sei gehiago, urteetan eman ez den gorakada, azken 40 urteetan urtez urte jeitsi egin bait da zikoinen kopurua. Gainbehera, azkenik, hamarkada honetako bigarren zatian zuzendu da eta txori ko-

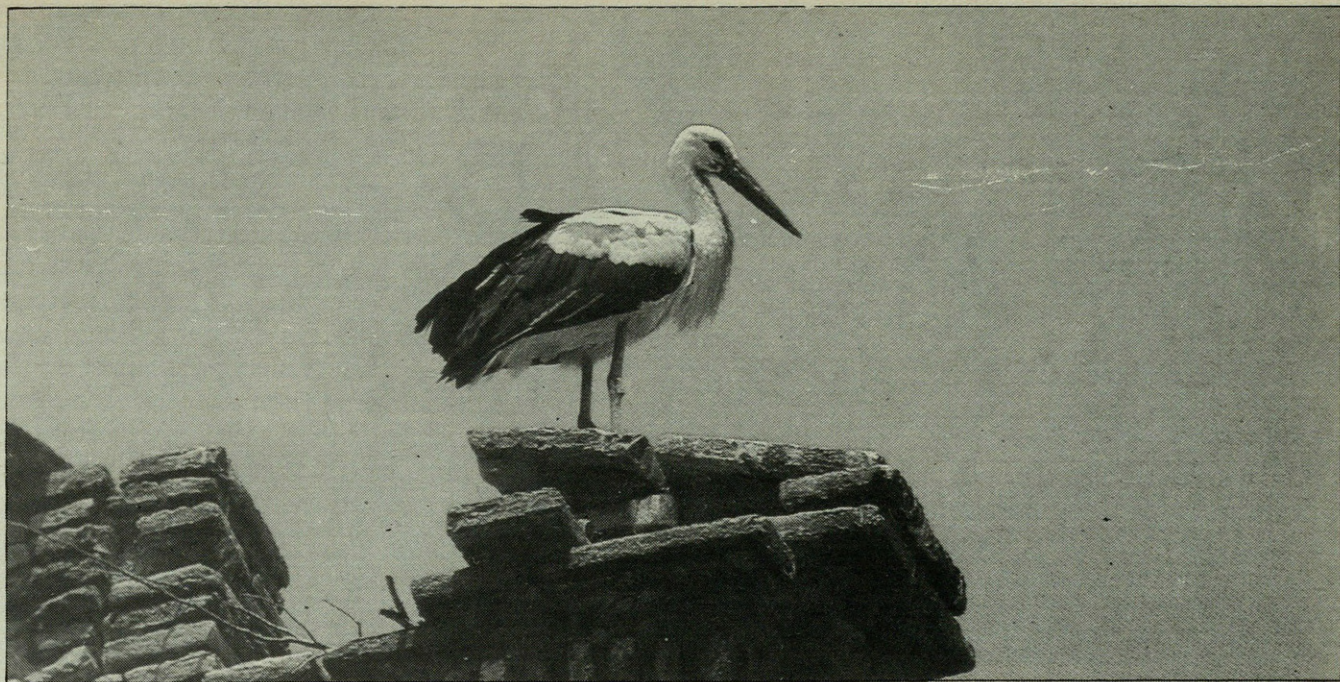
purua mantentzeaz gain gora ere egin du apur bat.

Araban, zeharo desagertzeko zorian izan da zikoina. Duela 15 urte, sei bikote gelditzen ziren. Iaz, bakarra, Gasteiz ondoko Gamarra herrian kokatu zen; bikote bera itzuli egin da zorionez aurten eta kumeak hazten dihardu honezkero. Beste bigarren bikote bat ere agertu omen da Araban, Legutio inguruan. Iparraldean aspaldi desagertu ziren txori handi hauek eta Bizkaia eta Gipuzkoa aintzina ere noizbehinka baino ez zuten egiten habia. Gaur egun hegazti gazte batzu hegan ikusi izan dituzte hor ere.

Bikote bakartiak

1990an, Nafarroako zikoina guztiek herrietan egiten dute habia. San Adrian daude gehien, hiru habia, eta bina dauzkate Milagro eta Karkaztelun. Beste bikote guztiak elkarrengandik aldentuta bizi dira, bakoitza herri batean. Oso bitxia da hau, azken urteetan Nafarroako zikoina kopurua horrenbeste jeitsi ez bada ere, kolonian bizitzeari utzi diotela bait dirudi. Orain hogeitaz urte, Tuteran sei bikote agertzen ziren udaberrirori, eta bakarra dago orain. Aldiz, handik oso hurbil, Errioxan, kontrako fenomeno bat dugu: Alfaron 29 bikote agertu dira aurten, eta hauetarik 22k herriko elizan egin dute habia koadro miresgarri bat osatuz. Aspaldi, Alfaroan elizan hamar hamabi bikote baino ez ziren egoten.

Oparotasun garai honetan hainbat faktorek eragin dezake. Batez ere, jendeak naturarekiko orokorrean eta hegazti hauekiko hartu duen kontzientzia. Zikoina gabe gelditu diren herrietan altxor polita galdu dutela ikusi dute eta orain habia artifizialak eraikitzen ari dira Nafarroako zenbait tokitan zikoiniak bertara erakartzeko.

Habia egina topatuz gero bertan gelditzeko eta familia izateko animatu egiten dira zikoinak.

Tuterako Landazuria elkarrekin bost habia artifizial egin zituen pasa den neguan eta beste mordoxka bat konpondu. Emaizak onak izan dira, egindako bostetarik lauk bikotea daukate orain. Zikoinek gauzak ongi neurtzen dituzte kumeak hazi aurretik eta habia egina ikusteak animatu egiten ditu antza. Bikote gazteak bereziki beldurtiak dira eta habia egina ikusten badute, inguruan zikoinak egon direlako seinale bezala hartzen dute hau, eta janaria

oso baikorrak dira, eta aurtan badira hiru bikote Arcachon herrian, Estatu Frantsean urteak izanda ez zela zikoinarik ikusten.

horrela aidean kontu zaharrek zorte onarekin lotzen duten txori honek. Arrak emea estali aurretik dantza egiten du habian eta mokoaz zarataka aritzen da zere monia ikusgarri batetan.

Negua Afrika aldean pasatzen dute, Sahara baina harantzago, Nigeria, Bolin Kosta, Senegal, Mali eta inguruko lurraldeetan. Bikoterik ez duten gazteak han ezagutzen dute elkar eta behin bikotea egina, elkarrekin jarraitu ohi dute zikoinek. Fidelotasun hau habiaren kokapenarekiko ere mantentzen dute eta toki egokia aurkitzen duenean bikote batek, bertara itzultzen da urtez urte.

Europara Otsailean etortzen dira, kontinente honetan eremu zabal batean izanik ezagunak. Pirinioak arte ugari ziren aspal-di, Frantzia oso gutxi ziren baina Erdi Europan, Altsaziatik Suedia hegoaldera eta Baltikoko sobietar errepubliketarako ere izaten ziren. Eki Europan, Grezia, Yugoslavia, Bulgaria eta Errumanian daukate uda pasatzeko tokiak.

Araban zikoina zaurituak babespean ugaltu ditezten saiakera egiten hasi dira

eta toki egokia izango dutelakoan jeisten dira bertara eta kumeak hazten dituzte.

Arabian zikoinak ugaltzeko beste bide bati ekin diote. Zadorrako aintzirako Zua-za irlan zauritutako zikoina haztegi bat eraiki dute, zauritutako hegazti hauek babespean erreproduzitzeko. Honela, txori jaioberriak Arabara itzuliko dira hurrengo urteetan, jaioterria izan duten inguruan habia egitera. 1989an hasi zen programa hau eta oraindik goizo da emaitzak ikusteko baina Frantzia izandako esperientziak

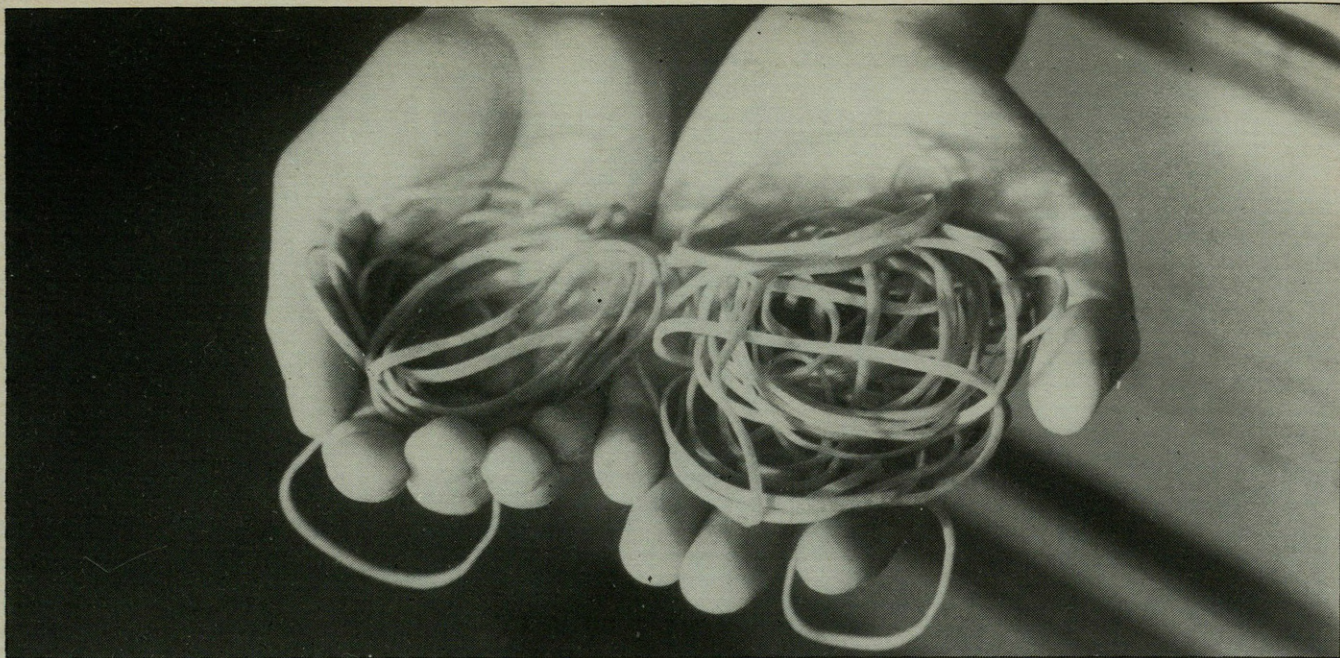
ZIKOINA BIKOTEAK EUSKAL HERRIAN

	ARABA	NAFARROA
1948	30	80
1957	22	77
1974	6	35 (?)
1989	1	42
1990	1 edo 2	48

Txori bidaiaria

Zikoina edo amiamokoa, munduan diren hegazti handietarik ezagunena da Europan. Hankak eta mokoa gorriak dauzka, eta hego ertz beltzak ezik zuria da bestela. Hegan dela, lepoa luzatzen du aurretik eta hankak ere zuzen ditu atzean, hego puntatik puntara metro t'erdi pasa izaten duela. Itxura nabarmena eta dotorea izaten du

Gaztetan Afrikan elkar ezagutu ondoren bikote iraunkorrak osatzen dituzte txori hauek

Etxeko goma marroixka arruntak arrisku handi bat dira: zizareak direlakoan jaten dituzte.

Europa osoan jasan duten gainbehera izugarria izan da mende honetan. Kalkulu batzuren arabera, 1980an mende haserako %5a besterik ez zen geratzen Erdi Europan. Pestizidak izan dira errudun neurri handi batean, baina baita argindarraren kableak. 60.enetan Alemanian egindako ikerketa batek argitu zuenez, bertan hildako zikoinen %70ak kable hauekin topo egiteagatik hil ziren.

Euskal Herriari dagokionez bi izan dira hegazti handi hauen murriztearen arrazoi nagusiak. Batez ere beren inguruen birrintzea, hau da, lurralde hezeen lehorteza. Toki horietan aurkitu ohi dute janaria zikoinak, itxura xumeko putzuetan eta ibar ondoetan. Azken urteetan desagertu egin dira Araba eta Nafarroako alor horietarik gehienak eta honek eragina izan du zikoinen atzerakadan. Bestalde, habia asko bota edo apurtu ere egin ziren 40. eta 50.etan. Garai honetan ehizatu ere egin zituzten ugari txori eder hauek.

Honetaz gain, pestizidek ere kalte izugarria egiten diete zikoinei. Intsektuak pozoindu egiten dituzte produktu hauek eta horiek janda gero, zikoina helduak hiltzen ez diren arren, kumeentzat gehiegizko pozoina izan dezake gurasoek eramandako janak. Pestiziden eraginez emeak antzuak ere gera daitezkeela susmatzen dute naturalistek. Beste arrisku galant bat etxean paperak biltzeko erabili ohi ditugun goma marroixka horiek dira. Zabortegetan zizareak direlakoan jaten dituzte zikoinak eta goma korapilo hilkorra sortzen diete sabelean.

Bizitza modernoa hegazti hauentzat kaltegarria dela dirudi, baina bestalde hedatzen ari den kontzientzia naturazaleak bere alde jotzen du Europan bederen. Erdi Europan pestizida pozoitsuak kontrolatzeko neurriak oso gogorrak dira eta horregatik beharbada gelditu da han ere gainbehera. Peninsula Iberikoan ere aurtu ugaltu egin direla ematen du eta Italian, 30 urtez zikoinarik gabe egon ondoren, bi bikote azaldu dira aurtu, Mundialaren urtean, Toscana aldean.

Zikoina tirokatuen kasuak ere gero eta urriagoak dira, eta herrietako jendeak po-

Pestizidak, inguru hezeen desagerpena eta argindarraren kableak dituzte etsai zikoinak

zik hartzen ditu orain txori dotore hauek. Kasu tristeak ematen dira hala ere: 1982an Hondarribian (!) agertu zen zikoina bikotea eta eskopetero batek bat hil egin zuen tiroz.

Afrikan ere arriskuan

Arraultzeak martxoan errun ohi dituzte zikoinak. Bospasei arraultze izan daitezke,

eta hiru bat oilo hazi ohi dira errorialdi bakoitzean. Hegan hasi arte bi hil pasa behar dituzte zikoinatxoek habian. Uda elikatzen pasa ondoren, irail aldean abiatzen dira Afrikaruntz lehenak eta urrian gehienak.

Europan bezala ere arrisku handiak dauzkate Afrikan. Magrebeko estatuetan ehizatu egiten dituzte pasean direla, batzutan abionetatatik ere bai, eta Sahara pasa behar izaten dute gero. Desertua gero eta zabalagoa denez, zailagotu egin zaie bidaia hau zikoinei eta Afrika erdialdeko negu lurraldeetan ere badute problemarik. Hain zuzen ere, Europan pestiziden arloan gero eta produktu kontrolatuagoak produzitzen diren artean, produktu zahar pozoingarriak Afrikara saltzen dira eta Nigeria eta inguruko intsektuak ere kutsatuak daude hein handi batetan.

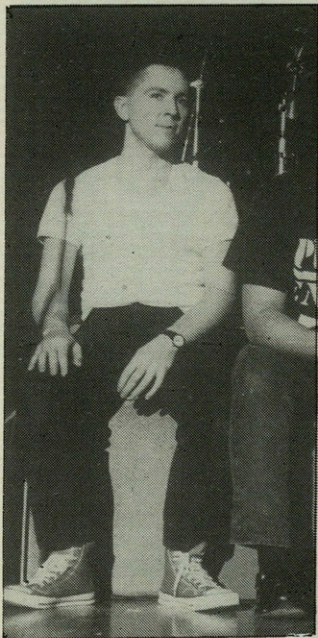
Afrikako arriskuak Europakoak baino larriagoak izateagatik edo, gero eta zikoina gehiago ez doa Afrikara udan. Lehen ere gertatzen zen hau eta urtero urtero bazeگوen bikote bakanen bat Nafarroan gelditu ohi zena, baina pasa den neguan harrigarria izan da: sei bikote migraketarik egin beharrean Euskal Herrian gelditu da. Beste hainbat bikote lekuz aldatzen da baina dirudenez ez doa Saharaz bestalde baizik eta Andaluziako eremuetan gelditzen da, batez ere Doñana parke naturalean. Azken urteetako eguraldi epelak ere izango du seguruenik eraginik honetan, zikoina lurralde lau, epel eta euri gutxikoak nahiago dituen txoria bait da.

LUIS FERNANDEZ

Erranak erran

“Gure unibertsitatearen eredu hau hibrido bat da, dikta-dura garaikoa eta gaur egun Europan dagoen irekiaren artekoa, autonomiak aginte txiki batzu dituela eta gobernuaren aldetiko interbentzio handiarekin, homogeneizazio eta tutela printzipioan oinarrituta.

Emilio Barbera.
(«Eguna», 90-5-31)

MUSIKAZALEGOA BERRITUZ

“Jotzeko leku berdinak, antolatzaile jende berdinak, herri bai, beste jenerazio batekoak agertzen ari dira, jende gazte asko, 15 urte ingurukoak hurbiltzen dira kontzertuetara.

Kaki Arkarazo.
(«Hemen», 90-6-1)

LITERATURA URBANOA VS ERRURALA BERRIZ

“Neretzako literatur tradizionala guztia duk kasik, gaur ukatzen den giro errural horretan egina. Gaur egungo giro bakarra urbanoa dela ematen dik eta ez dik hala beharrik.

Patziku Perurena.
(«Egin», 90-6-1)

IV. KOMIKI IHARDUNALDIK HILAK 17 ARTE

KOMIKIZALEEK ZITA GERNIKAN ASTE OSOAN ZEHAR

Hilabetearen 8an hasita eta 17 bete arte, Gernikako «Kultur Txou» komikilari elkarteak antolaturiko bertako IV. Komiki Ihardunaldiak plazan izango ditugu, komikizaleen gozamenarako. Besteak beste, bi erakusketa antologiko paratu dituzte gernikarrok. Alde batetik «El jueves» aldizkariaren iharduerari eskainitako lan bilduma eta bestea Manuel Vázquez marrazkilaria omenez eraturakoa. Atzerriko partaidetaz aparte eta bertakoen zuzpergarri gisa, aurten ere komiki lehiaketa eta bertan parte hartutako lanen erakuspena izango dugu. Finean, komikilarien topalekua bihurtutako ihardunaldiok denetarik aurkeztuko dute datorren astea amaitu arte bertaratzen den edozein zale gogobete dadin.

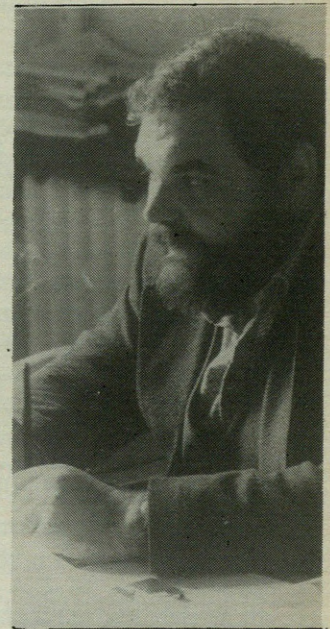
«ORTZADAR» FOLKLORE TALDEAREN ESKUTIK

IRUÑEAN PRESTAKUNTZAK OHIZKO KULTURAZ IHARDUTEKO

Ortzadar Euskal Folklore Taldeak heldu den urrirako plazaratu beharreko «Folklore eta Kultura Tradizionalari buruzko VI. ihardunaldien» preskakuntzen markoan, eta bereziki «Kultura tradizionala: gaurko egoera» gaia ondoen jorratu asmoz, herri kulturaz arduratzen den ikertzaile edota interesdun orori zabaltzen zaio parte hartzeko deia, beren lan, txosten nahiz artikuluekin. Lanen laburpena bidaltzeko epea abuztuaren 15ean agortzen dela, hona hemen kultur elkarte honen telefono zenbakia: 948-223107.

Euskal Herriko Kantu Txapelketaren finalerako antolatze saioek ere aurrera doaz. Esaterako, ekainaren 25ean Irurin paratuko den kantaldiak honako izenez izango du osatua epaimahaia: Abel Enbeita, Eñaut Larralde, Ruperto Lekue, Ibai Rekondo, maite Idirin, Koldo Patos eta Niko Etxart.

Txutxumutxuka

DIRU LAGUNTZAK BANATZEN ONAINDIA

□ PSOEk sostengatzen duen «Fundación Viridiana» delako elkartearen zuzendaritzan oraindik diharduela, areagotzen ari omen da Mario Onaindiaren audiobisualen munduarekiko lotura. Maiatzaren 4ko B.O.E.k hala isladatzen du behintzat, Estatu Españolako Kultur Ministraritzak aurten banatu beharreko zinema gidoietarako diru laguntzak erabakitzeko osaturiko epaimahaikideen izenen artean Mario Onaindia Nachiondorena aurkeztetakoan.

EKB NAFAR GOBERNUAN IKASTAROAK EMATEN

□ Funtzionarioei zuzenduta eta herri mailako hizkuntz planifikazioari buruzko egun osoko ikastaro bat paratuz (zazpi ordutakoa) aurreko hilabetearen EKB-k Nafarroako Gobernu eta herri erakunde honen arteko lan harremanetarako apostuari eutsi zion lehenengoz. Baliteke, aurrera begira, esperientzia honi segidarik edo bestelako fruiturik izatea.

JOXAN OIZ

URTE BITAN %40RA JEITSI DIRA SUPER-8KO FILMEAK, AURTEN ZAZPI BAINO EZ

Lekeitioko Euskal Zinema Bilerak bideora moldatu beharrean

Euskal zinea aipatzen denean, eta filme profesionalak alde batetara utziz, urtean zehar bi gailur dituela kontutan hartu behar: Zestoa eta Lekeitioko Zinema Bilerak. Zestoakoak aurtengoz emana du jadanik azken arnasa eta orain Lekeitiokoari dagokio txanda, Ekainaren 7tik 17ra egitarau mardula edozein zinezalerentzat.

Hamahirua beti izan da gogo txarreko zenbakia. Ez da horren txarra izango Lekeitioko Zinema Bileraren antolatzaileentzat, hamahirugarrenez eutsi ahal izan baitiote beren Bilerari. Aurtan San Juaneko betidaniko egunak aldatu egin dituzte egun horretako sorginen ikuturik ez izateko edo. Dena den, ez dakigu noren ikutua izan den, sorginena edo zenbaki madarikatuarena, baina aurtan Super 8ko filmeen kopuruak erabateko beherakada ezagutu du: zazpi filme. Bideoan egingakoak, oster, 31. Aldea nabaria da.

Egitaraua zabalduz

Bileraren oinarria Super 8a izan da betidanik, duela bi urte Bideoa sartu zuten, ihaz luzematraiak izan ziren gehigarria eta aurtan aipatu guztiaz gain hitzaldiak eta erakusketa bat izango dute, dena zaletasuna eta ezagupidea zabaltzeko nahian. Honetarako Antzoki zineaz

gain Barandiaran aretoa erabiliko dute eta zenbait filme kallean proiektatuko

Girotzea hilaren 7an, Barandiaran aretoan «Bale arrantzare» gainean zabalduko den erakusketarekin hasiko da. Ostiralean, Antzokin, zine maratoi bat: Dublineses, John Houston-ena; «Calma Total», Philip Noise-rena eta «La Leyenda del Santo Bebedor» Ermanno Olmi-rena. Hitzaldiak, oster, asteburuan: larunbatean, sei ta erdietan, Jose Beobide-k «Euskal arrantzaleak Terranoban» gaiari ekingo dio eta igandean, hamabi ta erdietan, Agustín Azkarate eta Julio Núñez-en txanda izango da «Euskal balezaleen aztarnak Terranoban» gaiarekin.

Luzemetraiak eta itsasoa

Zeluloidez eta banda magnetikoz betetako aste honi azken bultzada Zubipeko Swing taldeak emango dio. Astelehen, astearte eta asteazkeneko ordutegiak 35mm-tan egindako

Zinemazale amateurren topaleku aproposa dugu Lekeitioko burutuko den bilera.

filmeek beteko dituzte: zortiziretan Antzoki zinemaren Ferran Llagostera-ren «Gran Sol», Francisco Bernabé eta Rafa Treku-ren «Atunara», «Zimarro» eta «Hegatz Zuria» asteazkenarako geratuz egile beren «Itsasoek bizi nahi dute». Kaleko emanaldiei dagokienez Foru

enparantzako harri kiskirrietan Roman Polanski-ren «Piratas», John Houston-en «Moby Dyck» eta «El Submarino». Honez gero argi dago Lekeitioko kostaldean kokatuta dagoela eta bere historia hein handi batetan, osotasunean ez esateagatik, itsasoari loturik dagoela.

Jose Julian Bakedano: «Estatu osoan ez dago zine eskola ofizial bakar bat»

Argia Zeruko zenean astekariko kolaboratzaile zen zinema arloan, gai honetan betidanik jantzita egon da eta. Durango-tarra, 10 laburmetraiaren (tar-tean Ikuska 9a) eta «Oraingoz izen gabe» erdimetraiaren egile da (zuzenean euskaraz egin den filme profesional bakarra). Gaur egun Bilboko Arte Modernoko Museoko erakusketa eta zine egitarauaren arduraduna da. Zine kritikan aritua, datorren astean epaimahaiko izango dugu Lekeitio.

ARGIA.- Nola baloratzen dituzu Lekeitio eta Zestoako Zinema Bilerak?

JOSE JULIAN BAKEDANO.- Niri beti iruditu zaizkit oso interesgarriak, batetik, profesionaldu nahi ez duenak bileron bidez bere lana erakusteko aukera daukalako eta, bestetik, gaztetandik zinema munduari ekin nahi dionari saiatze bide bat eskeintzen diotelako. Zuzenean Lekeitiokoa aipatuz gehien deitzen duena bere osota-

sunean euskaraz burutzen dela da.

A.- Horretaz gain, Bilerak ematen du maila? Ze maila dago amateur munduan?

J.J.B.- Bai, Super 8an jende oso ona egon da eta dago, baina behin maila bat lortu dutenean arazo bati egin behar izan diote aurre: edo profesionaldu edo bertan behera utzi. Ezin

duzu hobbytzat mantendu, batetik, sozialki txarto ikusia dagoela domingerotzat zauzkate-lako eta, bestetik, bizi dugun gizarte honek maila guztietan erabat profesionaltzera zaramatzalako.

A.- Baina, profesionaltze-ko arazoak egongo dira, ezta?

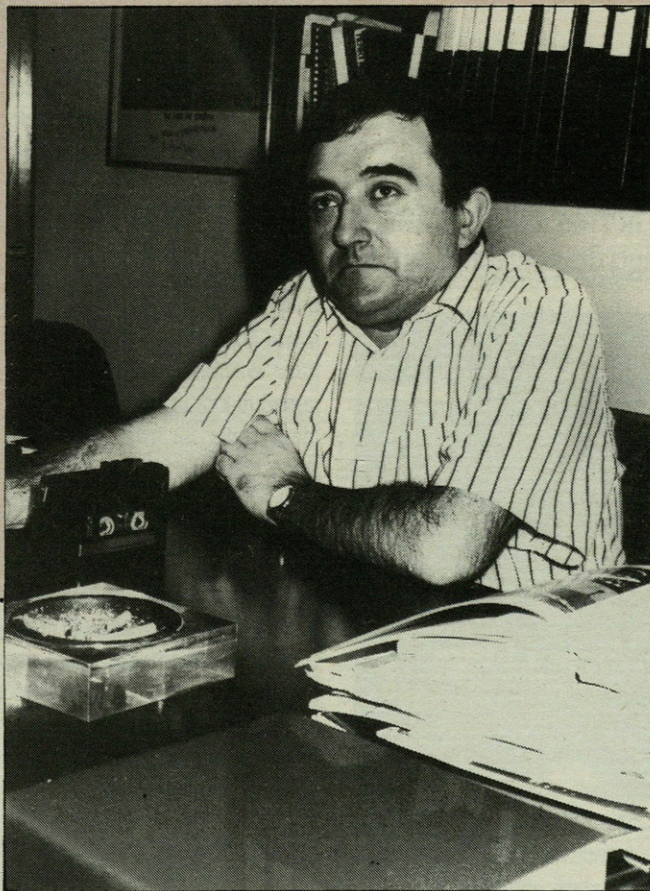
J.J.B.- Denak. Europa osoan

oztopoak izugarriak dira. Kostoa erabat igo dira, eta ondorioz ikuslegoa bilatzera beharturik zaude, hau da, filme komertzialak egitera, bestela ez duzu inola ere ipinitako dirua berreskuratuko. Honek banaketa egokiaren behar izana dakar. European autore zinea krisian dago batetik ikuskizun handiak yankien esku daudelako eta bestetik, tokoian tokiko historioak ez diralako deigarriak inorentzat.

A.- Merkatu arazoez gain, prestakuntza arloa nola dago?

J.J.B.- Ba, Arte Ederretako fakultatean bada irudiaren arlo bat eta gero badira Lanbide Heziketan irudiari buruzko ikasketak, baina estatua osoan ez dago zine eskola ofizial bakar bat. Indarrean diren ikasketak kamarari eta editaiari dagozkio, baina zinearen beste arloak gidoia, dekoratuak eta bar ikutu ere ez dira egiten.

S.M.

Bileran bideoa nagusi

Osteguna, ostirala eta larunbata bilerarentzat berarentzat dira: aurtan 31 bideo eta Super 8ko zazpi. Joera hau Zestoako Topaketetan ere nabaritu da eta jakitunek diotenez areagotu egingo datozen urteetan. Arrazoiak ugari dira eta nahiz eta zeluloideak zehaztasun

handiagoa eman bideoaren aldean oso garestia da. Bestalde etxe komertzialek bideoaren aldeko apostua egin omen dute Super 8 formatoari gero eta traba gehiago jarritz.

Rafa Treku, Luis Iriondo, Jose Julian Bakedano, Juan Angel Gonzalez eta Rosa Zufiak osatutako epaimahaiak seguru oztopo ugari daukala sariak izendatzerako orduan, eta iku-

siko dugu nola moldatzen den sari banaketarekin eta azken egunean montatzen den shwoarekin Asier Muniategi. Jakina da urtero montatzen dutela zerbait eta aurtan «Komedia Musikalari Homenaldia» izango dela iragarri dute. Auskalo nondik joko duten antolatzailak umore oneko eta nahi-ko morbosoa baitira.

Norbaitek esango du izuga-

rrizko dirutza beharko dutela, eta ez dabil urrun. Aurrepresupostuak, nola ez, zazpi zenbaki ditu eta lehena ez da bata, ez bia ezta hirua ere. Izan daiteke agian laua eta bostak aukera gehiago dauzka oraindik. Hemendik gorakoak aipatzea erabat galazita dago.

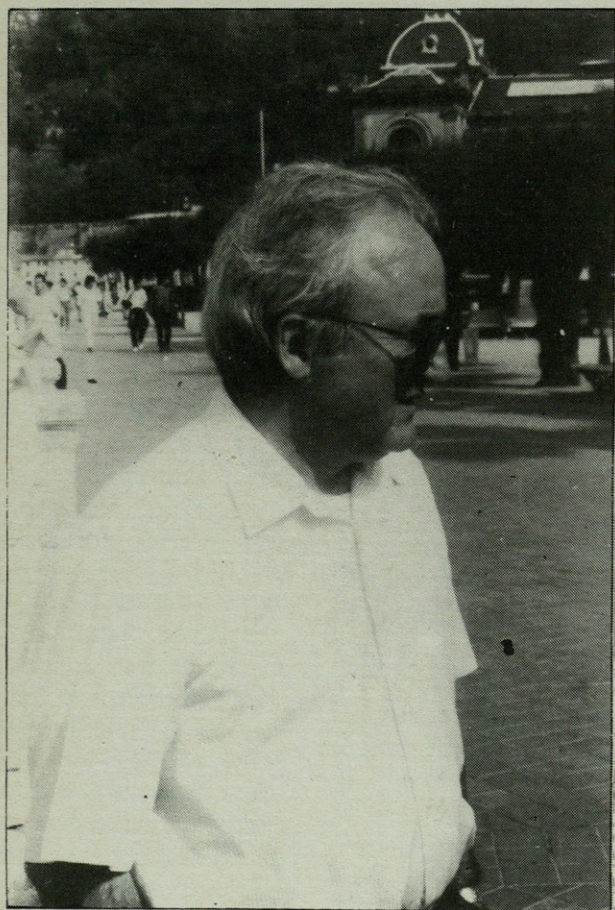
Baina lasai, oraindik ez da amaitu eta. Gidoi lehiaketak oraindik bere horretan dirau. Norbaitek 35.000 pezetaren jabe egin nahi badu badaki zer egin. Idatz sormenak irudi sormenak baino muga zabalagoak ditu Lekeitioko Bilera honetan, Abuztuaren 26rarte hain zuzen.

SABIÑO MADARIAGA

EREIN-EN MOLDATUTA ETA HAMAICA URTEKO ISILALDIA URRATZEKO GILTZARRI GISA
POETA OIARTZUARRAK «MIMODRAMAK ETA IKONOAK» IZENENKO BILDUMA KALERATU DU

J.M. Lekuona: «Ezinezkoa dut aldian aldiko poesiari egitea»

Poetatzat jotzen du bere burua Juan Mari Lekuona euskaltzain oso, itzultzaile eta irakasle oiartzuarrak. «Horretan behintzat ene lagunak ados dira: ba uztak, hau poeta dek!». Hain zuzen, aspaldiko bokazio horren azken emaitzaz ihardungo dugu errenkadotan.

Bestiario eta planetario bat dugu Lekuonaren «Mimodramak eta ikonoak».

Hiru desafiari erantzun nahiz edo, osatu du Juan Mari Lekuonak «Mimodramak eta ikonoak». Estrainekoa bere iharduera erritmoak azaldutakoa genuke: «irakurleak agintzen du nola bait eta aurreko liburua agortu arte ez zait gustatzen beste batekin hastea, hauxe da nere betiko erritmoa». Bestea adinak agindutakoa litzateke, izan ere, dagoeneko 62 urte beteak dituen Lekuonari orain dela zerbait egiteko unea iruditzen zaio, «orain ez bada gero ez duzu poesiari idatziko». Hirugarrenik, «12 urteotan emandako klaseek, herri, ahozko, literaturaz, bazuten eraginik nere estilo, hizkuntza edota jakin nahi nuen. Pentsamendu eta estilo aldetik zerbait esan neza-keela uste nuen».

Ilunpeko bestiarioa

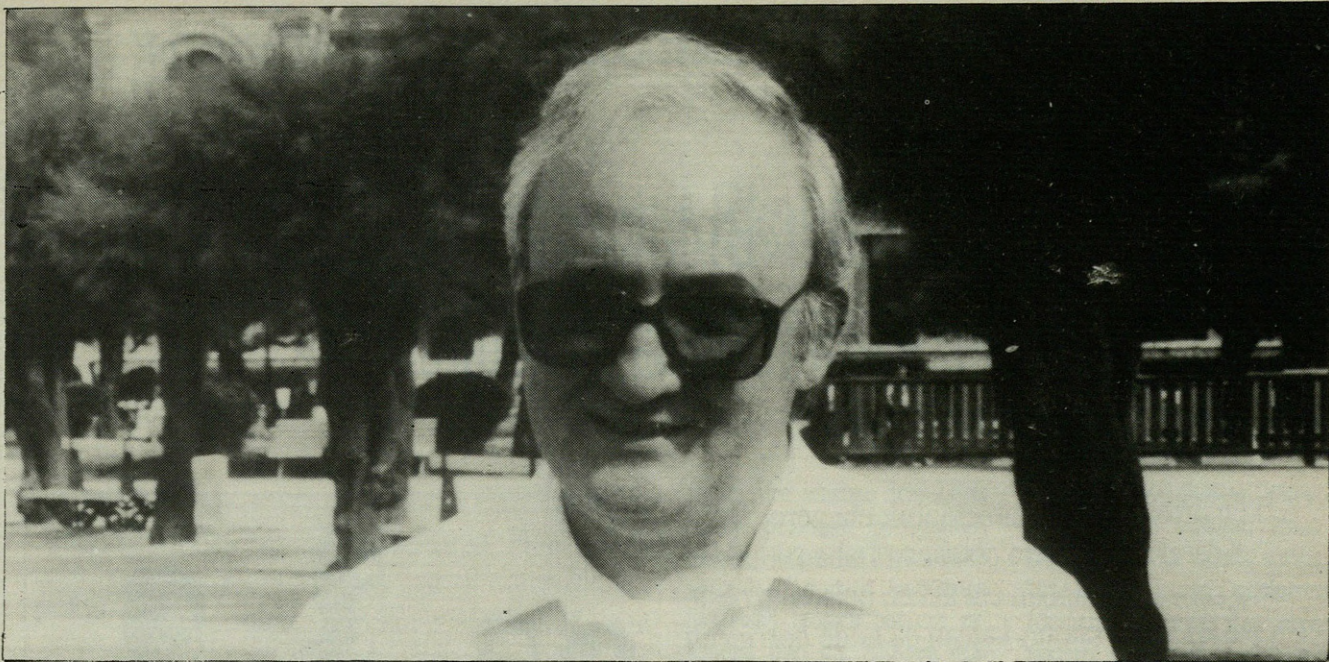
Ahazkotasun horrek igarri igartzen zaio, mamian ez ezik, baita izenburuan ere. «Mimodramak eta Ikonoak jestuen eta irudien estetika da, eta hori oralismotik hurbilago dago idatzizkotik baino». Titulo honen gibelean bestiario eta planetario bat agertzen dizkigun liburua azaltzen zaigu. «Lehengo atalak, «Gruteskoak», kobazulotik datorren mundu kontrola-gaitz eta beldurgarria islada-

tzen du. Arte plastikoetatik hartutako kontzeptua da gruteskoa, belar, pizti eta satiro txikiz apainduriko zutabeak definitzekoa». Gizakiaren barne izuak harrotzen dituen bestiario bat da atal hau. Bigarren atala berriz, planetario bat dela dio Lekuonak, harkaizpetik ortzira beraz, bertan azalduko zaizkigu urtaroak, kalenderak eta ikonografia mitikoa gizonaren jokamolde eta izaera antzari eraginez.

Muga estetiko baten barruan erditu du Juan Mari liburu honen mamia. «Gauza laburra, kondentsatua egin nahi izan dut, ahazkotasuna eta arte plastikoek mugatuta. Hor azaltzen dira mimodramak (azpiko jesto elementalak) eta irudiak, ikonoak. Oralismo mugikorra eta arte arkitektoniko geldia erabili ditut baina beti osagarri txiki, funtsezkoekin».

Gizaki konplexua

Gizonaren unean uneko egoera edo jokabideei erantzun bat ematen ihardun du beti Lekuonak. «Erredukzionismoa baztertu dut, gizona funtzionatzen konplikatu bait da. Bizitza kubo majikoa bezala da, kolore eta alderdi asko ditu, konbinaketa, egoerak, infinituak dira. Konplejotasun hori ederra da ordea, horregatik ez

Prologorik gabeko liburu bati buruzko sasi azalpen sorta bat

Hogeitamasei poema biltzen dituen liburu honen bi atalen lehenegoa, «Gruteskoak» izenekoak, hiru sailez osaturik dago: «Izuen genesisia», «Fantasia beltza» eta «Atabismoak». Bakoi-tzak dozena erdi poemaz osatuta (Egitura hauxe bigarren atalean errepikatuko da). Lehenengoan kobazuloak eragindako eta harpe berean isladatutako izuen berri ematen zaigu, gizonaren «laru ikara», «eztandazko sentsazioa, edota otsoen «aurien» ikara. Denak sentsazio fisikoak. Bigarrena «Fantasia beltza», beldurra fantasiaren eragile bezala agertzen zaigu. Kobako pareten «magma»ren testuran izuak proiektatzen dira, aitzulua «herensuge» baten forma hartzen du, neskaxa bahitzen duena bi «ricconto»etean kontatzen, «espeleofobia», barruan dugin koban, ernetuko zaigula. Hirugarrenean, kobatik kanpo geundeko, halere jarraitzen dute «lilura zurbilek gauean», gaua mamuz beterik da. «Amiltzean» heriotzarekiko ikara azaltzen den bezala, «amaren altzotik» ere beldurra da nagusi. Tartean, «oihaneko drama», amo-

dio ezinezkoaren leienda. Bestiario bat da, beldurra da.

«Planeten adar biran» norberaren izutik, kobazulokotik, ortzira pasatzen gara. Lehenengo azpiatalean, «Kalendera»n urtarok agertarazten dizkigu Lekuonak izenak aldatuta. Bakoi-tzaren estudioa egiten du, 6 denetara, ikonoak eta mugimenduez baliaturik. Ikonografiarekin estuena, «Enblematika» poema bilduma litzateke, baita aurreko liburuekin lotuena («hodei», «artizar», «eguzki»...). Azkenik, «Itzalen galeria»n pertsonaia historikoak ditugu baina molde mitologikoan: «Atarrabi», «Axular», «Bereterretxe» edota «Barandiaran». Azken honetan atalaren ideia nagusia aurkezten zaigu, duela 8 urte liburu hau mamitzen hasterakoan jaiotakoa, 6 hegaleko aingeruaren kosmobisioa, 6 alderdi, koloreko, kubo majikoa, gizonaren izaera anitza alegia.

Azken batean poesiako estudio antropologikoa, mimodrama eta ikonoez osatutakoa, poemario laburra eta osagai txikiekin mamiturikoa.

J.O.

«Aurrekoekin konparatuta,
liburu honek laburtasun eta soiltasunean irabazi du».

dago inongo alderdia bazter-tzerik». Hauxe da bigarren atalean agertarazten den ideia nagusia.

Gizonarekiko interes hori poeta oiartzuarraren aurreko 2 liburuetan ere azaldua da baina ez kubo majikoaren ikuspegi honetatik. Moldeei dagokien ez ere, bareiztasunik agertzen zaigu liburuokiko. «Ez dut behin ere hain poema laburrik egin. Barrokismo gutxiago dago bestalde. Testuen hutsunekin gehiago jokatzen dut, eske-matikoagoa da. Iruditeria oso landua da, aurekatze handikoa. Tratamendu aldetik agian ez da hain hautsia, surrealista, baina berrizalea da». Halaber, bertso librean egin bada ere, bere poemak neurri finko batzutan txertatzen dira estetika oso mugatua sortuz: denak 20 lerro ingurukoak eta bertso lerro bakoitza lau multzotan zatituta. «Kontzesio bakarra agian, irakurmenari emandakoa litzateke, aurreko liburuek kantabileagoak bait ziren. Begiramenak entzumenak baino leku gehiago dauka».

Oteiza/Barandiaran

Liburuan barrena, hasierako eskaintzatik bertatik, bi gizon hauen itzala nabarmena da. «Inbestigazio antropologikoa eta gizonaren ikuspegi aberatsa Barandiaranengandik ikasi ditut eta hori estimatzen dut». Oteizarengandik berriz «exijentziak inbestigazio estetiko miresten dut, ikerketa egin behar dela molde eta egituretan baina beti euskal sustratoaz, intrahistoriaz». Ikerketa hori poesiarako ere eskatzen du Lekuonak «halere, gu bizi garen kontestu honetan, zaila da inbestigazioan aritzea profesionala ez bazara. Neri, klaseetako testuekiko harremak erraztu dit ikertze hori». Inbestigaziorako gogoia eta arestian aipatu plazaratze erritmo horren markoan konpreni genezakeen azken adierazpena: «Gure edadean profesionala edo gaztea ez bazara, zaila da aldian aldiko poesia egitea».

JOXAN OIZ

TALDEAREN IZEN BEREKO MINI-ELEPEA KALERATUKO AURKI ELKAR-EKIN

Labanak: «Bi kitarra sartzea erabakiorra izan da produkzioan»

Azken urtean makal antzera ibili eta gero, O.K.

Korral desegin eta otsailean Labanak taldea sortu zen. Lu kanpoan eta azken boladako beste lau partaideez osatuta, kalean da talde berriaren lehen mini-elepea. Sei kanta besterik ez, baina barietate dexentea erakutsiz.

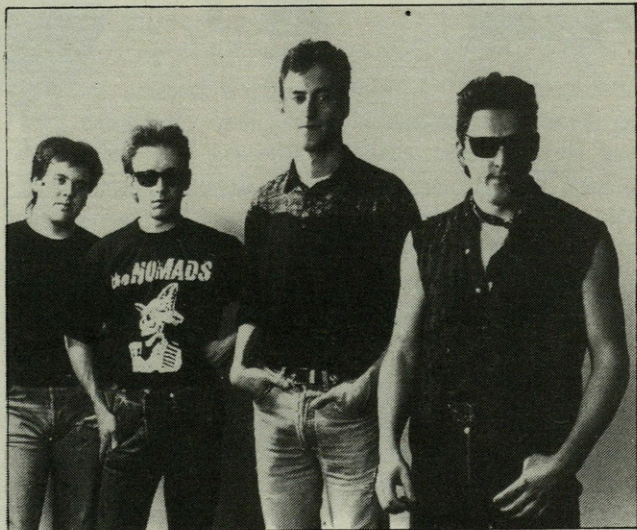
Z arautzen elkartu ginen, Daniren etxean, J.J. Iribarrekin batera, eta «Labanak» diskoaren maketa entzun ondoren lotu gintzaizkion elkarriketari. Lehenengo hitzak O.K. Korralen desegiteari buruz: «azken urtean ez ginen batere ondo ibili. Bigarren diskoa atera eta itxaropentsu, zerbait gehiago espero genuen; baina ez genuen apenas kontzerturik egin. Aldatu beharra gertatu zitzaigun, eta entsaioetan istiluak ere izan genituenez, izen berria erabaki eta Lu taldetik kanpo geratu zen; lagun bezala jarraitzen dugu». Danik berak jartzen dio abotsa mini-elepeari, eta lehen baxuarekin aritzen zen Ferminek orain kitarra hartu du. Lizaso aritzen da orain baxuan, Alberto baterian eta Danik bigarren kitarra jotzen du.

Bi kitarraz

Musika mailan ez dute aldaketa handiegirik jasan, O.K. Korralen azken kanteekin alderatuz gero, baina bi kitarrek beste gorputz bat ematen diote taldari. «Hau izan da disko ho-

nen alderik nabarmenena produkzio mailan. Askoz aukera handiagoak ditugu orain, eta biok alor erritmikoa lantzeaz gain punteoetan ere laguntzen diot Fermini». Txukun prestatu dituzte mini-eleperako kantak, «nork bere etxean lantzen du musika, eta larunbatero Zarauzko entsaio lokalean bildu eta egindako grabazioak ekartzen ditugu», eta gustora gelditu dira Elkarreko estudioetan lortutako soinu kalitatearekin; «teknikoa lehendik ere gurekin aritua zen, eta ondo moldatu da nahi genuen soinua ateratzeko plastikoa». Grabatzeko orduan presaka ibili behar izan dutela aitortu digu Danik, «baina nik nahiago dut grabazio kontuak horrela egitea; kantak ondo prestatuta eraman eta di-da grabatu».

J.J. Iribarrek taldearen laguntzaile lanetan dihardu, lehen O.K. Korralarekin bezala, baina oraingoan hiru kanten hitzak bereak dira. Promozio kontuak bere gain hartzen ditu, nolabait manager antzera arituz, eta berak adierazi digu

dagoeneko hiru kontzertu zehaztuta dituztela Ekainerako: 9an Txixarron M-ak taldearekin batera, 16an Hernaniko La Bodega tabernan eta 24ean Urretxun. «Aurrera ikusiko dugu zer gertatzen den. Kontzertuak eta etorriko zaizkigu, jendeak diskoari egiten dion hareraren arabera. Nik aurrekoa baino hobe joango zaigula pentsatzen dut». Danik gaineratzen duenez, esperientzia bahintzat badute nahikoa, eta ez du arazo handirik ikusten taldeak bere espazioa bilatzeko orduan.

Kanta ezberdinak

Hau patu txarra, Belaunaldi berria, Oilasko ta txanpaina, Sorgorturik, Zuri so eta Begi tristetak dira «Labanak» mini-elepeko sei kantak. Rock

countryaren inguruan, hirugarrenak O.K. Korralen soinua gogorarazten du. Kanta instrumentalak beti izan dituzte goko, eta bi kitarrek ematen dieten aukeraz baliatuz gogorxeagoa egin dute laugarrena. Azkena berriz balada antzerakoa dugu, non Danik abotsa guztiz aldatzen, egokitzen duen. Oraindik ordea abotsa gehiago landu beharra ikusten du Danik.

Aldaketak on egin diola iruditzen zaigu talde honi, mini-elepe batean eska daitekeen adinako barietatea erakutsiz oraintxe argitaratzekoa den «Labanak» plastikoa. Ikusi egin behar aurrerantzean zer ematen duten. Beraiek azpimarratu duten bezala, «ea azkenengoa baino hobe doakigun».

X.MAKAZAGA

BESTEAK BESTE, PEIO SERBIELLE, HAPAHAPA, ELTZEGOR ETA ZEIN IZANEN DIRA BERTAN

Seigarren AEkantuz, mobilizazio eguna Iparraldean

Joan den otsailean Iparraldeko AEKk kanpaina berri baten hasiera iragartzen zuen. Hain zuzen egoera ekonomiko larri batean murgildurik, bere permanenteen lan postuak zalantzan emateraino, AEKko arduradunek AEKide kanpaina bultzatzen zuten herriari dei eginez.

Azken urte hauetan AEKk bere sareak zabaldu ditu Iparraldean zehar eta gaur egun 700 bat ikaslek segitzen dituztela gau eskoletako klaseak, 21 herrietan banaturik eta honelako lan garrantzitsua eramateko 7 permanente daukela. Urteetan zehar AEKk bere beharrak handitzen ikusi ditu bai material didaktikoaren aldetik eta baita ere irakasleen kopuruaren aldetik. Baina behar batzuei aurre egiteko dirua behar da eta hori da hain zuzen

AEKri ukatzen zaiona.

Orain arte podere publikoek ezagutza ofiziala ukatzen diote eta honen ondorioz gelditzen zaion diru iturri bakarra herria da. Horrela AEKide kanpaina herriari zuzendua izan zaio «virement automatique» delako bat egitea eskatuz, jakinez hila-betero 50 liberako laguntza emanez 100 partaidek permanente baten lan postu erdi bat aseguratzen dutela. Jadanik 130 bat presunek eman dute izena horretarako horien artean Niko Etxart kantaria, Hen-

riette Aire idazlea, Jean-Louis Maitia Seaskako presidentea, Claude Harlouchet Pizkundeko partaidea. Podere publikoei, hautetsiei txosten bat ere zuzendua izan da, AEKren arazoan berri emateko eta baita ere euskara salbatzeko Iparraldean ditugun beharrak aipatzeko.

AEKantuz egunean: Deiadar

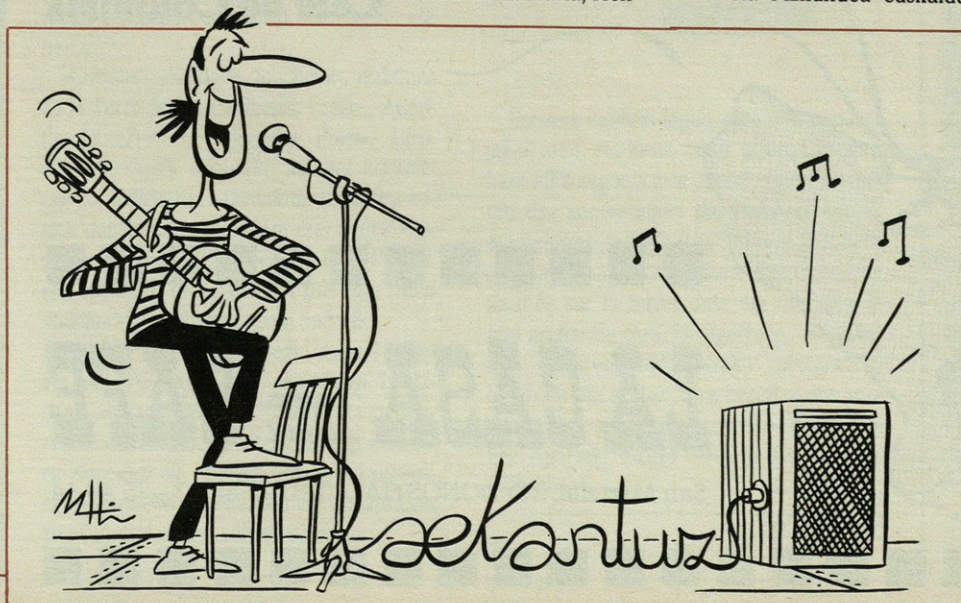
AEKren bizian AEKantuz egun inportantea bilakatu da. Aurten seigarren AEKantuz ospatzen dugu Donibane Lohitzunen Dukortenie Parkean. Eta jakinik AEKren arazoa euskal kultur mundu guztiaren arazoa dela Deiadar taldeak bere sostengoa erakustea erabaki du egun horretan berean. Oroitu-ko zareten bezala igaz Seaska, AEK eta Pizkundera euskaldu-

nen kultur eskubideen aldeko kanpaina bat bultzatu zuten, herriak Deiadar taldea sortuz. Urte bat berantago Deiadarren hirugarren puntuak (lau ziren) podere publikoen erantzunik gabe dago.

«Eskubide dugu euskarak jasan dituen makurren ordainketaren erdiesteko, gau eskola eta moldakuntza jarraikiaren bidez, AEK elkarteari berreuskalduntze lanean bermatzeko eta indartzeko ahalak emanez, finantziamentu publikoa segurtatzu». Puntu hori gogoratzeko eta AEKrekiko elkartasuna adierazteko Deiadarrek giza kate luze bat osatzera deitzen ditu euskaltzale guztiak Donibane Lohitzuneko kaleetan AEKren lanak ezagupen ofiziala lortu dezan.

Honen ondoren, eta AEKren diru arazoa ez bait da berehala antolatuko zoritxarrez, kontzertu bikain bat izango da Dukortenie parkean non edatekoa eta jatekoa ausarki atxematen ahalko den. AEKantuzen 6garren edizio honetan parte hartuko dute: Peio Serbielle, Hapahapa (Niko Etxarteren talde berria), Eltzegor taldea eta Zein ere. Ekainaren 9an Donibane Lohitzunen mobilizapen egun ederra iraganen da AEK eta Euskararen alde. Jo dezagun AEKantuz ere.

IXABEL ETXEBERRIA

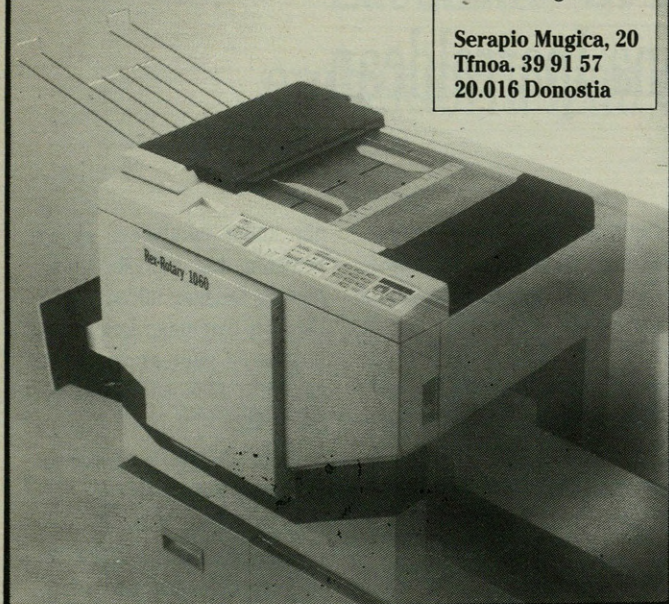
KOPY-LEKU

Rex-Rotary-ko banatzaile ofiziala

Fotokopiatan xahutzen duzun dirutza gastatu nahi ez baduzu, merkatuko kopiarik merkeenak egiten dituen fotokopiadora dugu.

Kontsulta gaitzazu!

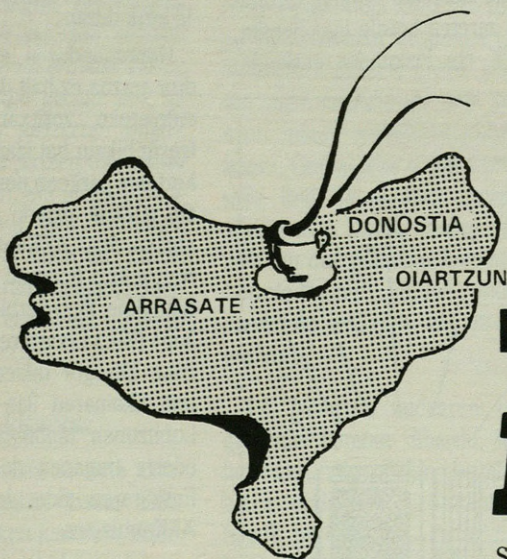
Serapio Mugica, 20
Tfnoa. 39 91 57
20.016 Donostia

ZINKUNEGI
O P T I K A

HERNANI, 4 - 20004 DONOSTIA - Telf. 42 06 24

Zure etxeko kafea.
Zaporea, lurrina,... bereziena...
kolombiarra ehunetik ehun.
Kolombiako kafearen agiria duen
Euskal Herriko etxe bakarra.

LA CASA DEL CAFE

San Martzial, 19. DONOSTIA Tel: 42 45 12—35 49 14

M. GIRODIAS ETA LITERATURA EROTIKOA

Editore madarikatu baten memoriak

Mundu osoan zehar sortu zituen argialetxeak eta azkenerako denak joan zitzaizkion pikutara. Sade, Nabokov, Miller, Burroughs... argitaratu zituen, debekaturik zeudenean. Alkohola, emakumeak eta argitaratzea izan omen dira bere bizitzaren ardatzak. Oraingoan bere memoriak eman ditu argitara Maurice Girodias-ek.

«Editorea egun, argialetxe eta aldi be-
rean arma-merkataritzaren alorrean dabi-
len talde batetako presidentea da, edo ase-
guro egilea. Akabera da hau. Berrito sar-
tzen saiatu naiz baina horrek beste editore
gasteago eta listoago batekin asoziatu be-
harra dakar, eta horrelako pertsonaiak defi-
nizioz ez zaizkit gogoko. Argitaratzea hain
da lanbide pertsonala. Idazle jakin bat, libu-
ru mota jakin bat argitaratzeko gogoia eduki
behar da, jenero bat, ideia moral bat».

Aurreko asmoak agertzen dituen gizo-
nak, M. Girodias, paregabeko intuzioa izan
du bizitzan zehar idazleak aukeratzeko, ez
ostera finantz kontuetan. Ingelesezt Nabo-
kov-en «Lolita» argitaratu zuen lehen edito-
rea izan zen, baina arrakasta lortu zuenean
ez ziren iada bereak eskubideak. Miller-en
«Tropic of Capricorn» kaleratu zuen eta zor-
tzi egunetan 15.000 liburu saldu ziren baina
handik gutxira argialetxerik gabe gelditu
zen. Gobernuen jarrera puritanoen kontra
liburu erotikoa ateratzeari ekin zion eta la-
rrutik ordaindu behar izan zuen behin eta
berri.

«Critique», «Editions du Chêne», «Editions
de la Terre de Feu», «Obelisk Press», «Atlan-
tic Library» eta «Olympia Press», Giro-
dias-en eskutik sortutako hainbat argialet-
xe eta aldizkariren izenak dira. Ez dira ho-
riek denak, baina nolnahi ere, denek eza-
gutu zuten hondamena eta porrota. Polizia-
ren aginduak, diru hartu eta alde egin zuten
«Slagunak\$...» bata bestearen ondotik.

Estatu Batuetara alde egin zuen 1967an
eta han ere arazo ugari izan zituen. Lanbi-
dean segitzeko arazoak batetik eta polizia-
rekin bestetik erresidentzia txartela ematen
ez ziotelako eta horrela, zorioneko «green-
card» hura eskuratu bazuen ere bukatu egin
zen Girodias-entzat editore bizitza.

Pariseria itzulirik lagun asko hilik zeudela
jakin zuen, eta beste askoz ostera, Girodias
bera hilik zegoela uste zuten: «Hilerria ema-
ten du» komentatzen du. Hala ere bizirik
eta indarrez dagoela frogatu du M.G.-k bere
memoriak kaleratzean. Izen jenerikoa «Une
journée sur la terre» dute eta oraingoz bi
atal argitaratu dira. Hirugarrena, eta azke-
na, urtearen bukaerarako plazaratuko
omen du eta bertan bere heriotza ere kon-
tatuko du, «gusto hori hartzeko» berak dio-
nez. Aparteko bizitza batetako memoria ku-
pidagabeak.

J.M. HERITZ

Zipristinak

**JOHN CALE ETA LOU REED
WARHOL-EN OMENEZ**

□ Omenaldia, biografia, autobiografia...
denetatik pixka bat badu «Songs for Dre-
lla» grabazioak. Drella (Cinderella eta
Dracula izenetatik aterata) lagunek Andy
Warhol izendatzeko erabiltzen zuten i-
zena da eta «Songs for Drella» Cole eta
Reed-en ustez Warholek merezi bai baina
inork egin ez dion epitafio egokia. Ha-
mabost kanta: L. Reed, ahotsa eta kita-
rrak; John Cale, ahotsa eta teklatuak.

**HIL EGIN DA LUIGI NONO,
MUSIKA KONPOSITORE
KONPROMETITUA**

□ Bigaren Mundu Gerrako abangoardie-
kin amankomuneko punturik bazuen Lui-
gi Nono-k: aurreko neoklasizismoaren
ukazioa. Baina ezer ahaztu gabe egin na-
hi zuen aurrera eta honetan ez zetorren
bat abangoardiekin. Musikaz zuen kon-
tzezio erabat politiko eta konprometi-
tuak hala nola bitarteko elektro-akusti-
koen erabilerak ekarri zioten bazterketa.
Hilaren 9an hil zen konpositore venezia-
rra.

**PINK FLOYD-EN «THE WALL»
BERLINEN**

□ Datorren uztailaren 21ean Berlingo he-
ziaren inguruko (zenbatgarren?) muntaia
ikusteko aukera izango dute berlindarre-
k, munduan gehien saldu diren hamar diske-
tatik bat, «The Wall», alegia. Baina Pink
Floyd taldea berriro baturik ikusteko
aukerarik ez da izango, Roger Waters (tal-
deko bajista izan zena) bait da eskubideen
jabea eta ez du inolaz ere aintzineko tal-
deekin bildu nahi.

Zinema

Zur eta lur

● **Cartas a Iris.** Melodramatikoa bat Jane Fonda eta Robert de Niroekin. Alargun baten gorabeherak. Fondak Nirori irakurtzen irakatsiko dio, Nirok Fondari ostera maitatzen. Zergatik ez?

● **El triunfo del Espíritu.** Kontzentrazio Zelaia. Auswitz. Gerra eta ikarak. Horren aurrean adorea, kementa eta ausardia. Gerra kontuak eta ekintza zuzen eta izukaitzak gus-tatzen zaizkienentzat.

● **Clint Eastwood.** Berorrek 'Cazador Blanco, Corazon Negro' titulupean plazaratu digu azkenengoa. Huston filmegile, parrandazale eta gutizi-ehiztariaren gorabeherak kontatuz. Hustoni garai haietan, Afrikan eta errodatzen ari zela, elefante bat harrapatzea izan zen axola izan zitzaion gai bakarra, errodatzea-ekin zer ikusirik ez zeukana alegia. Istorio hau bere erara moldatu ostean, aparteko bertsioa eskaini digu Eastwoodek Hustonen ohoretan. Erabat gomendagarria.

'KUROSAWAREN AMETSAK' EZEZKORKI EKOLOGISTAK

Zuzendaria: Akira Kurosawa. **Aktoreak:** Akira Terao, Martin Scorsese, Shishu Ryu. **Musika:** Xinixiro Ikebe. **Argazkia:** Takao Saito. **Produkzioa:** Amerikar-Japoniarra. 1990. **Jatorrizko izena:** Akira Kurosawa's Street.

Erritmo erabat geldoa, astiroa, ohituta ez gauden horietarikoa darabil. Kurosawak bere filme honetan zortzi kontu, mezu, metafora desberdin bildu, marraztu eta erakutsi dizikigu. Ametsak dira aitzaki: bizi, desio, gorroto eta esperantzak adierazteko. Filmaketa hizkuntzan zerbait kurioa lortu du. Teknika mailan baliabide ugari daudelarik ere, Kurosawak naturan dauzkagun baliabideez baliatu da. Izan ere lanbroaz, lajinoaz, elur ekaitzaz edo tunel batez baliatu da errealtatetik fantastikora jauzi egiteko. Irudi konposaketan ere kolore zein pertsonaia bakoitzaren kokatze zein mugimendu-kateak erabat atundurik dauzka, japoniar tradizioak gogorarazten dizkigularik, lore sorta bat atontzeko eta zaintzeko pare esaterako. Pertsonaiak marko baten barruan erritual bati eutsiz mugitzen direlarik. Bixtan da astiro astiro mugitzen direla, erritmo musikal geldoari zein tarteka-marteka hautsiari eutsiz. Erritmo honek sekulako intentsidadea ematen dielarik.

Mezuetan ostera erretorika politikoa baten pare botatzen du. Baina mezu guzti hauen barruan nabarmenduko genduke zientzilariei egotzen dien kritika zorrotza, naturaren errespeto falta alegia. Ahaztu egin zaie ziur ahaztu ere, inguruko naturaren 'erabakiak' errespetatzea. Eta hestutasun metafisiko modernoan aldetik azpimarra itzela marrazten du Kurosawak desastre nuklearrari dakogioenean, ihesaldi (astirik) ez eta ihesbide (esparrurik) posiblerik ere ez daukagula. Ama batek gogoratzen duen legea, 'zer egin dezakegu, ez daukagu nora joaterik baina halere ihes egiten saiatuko gara, nahiz eta jakin, ezer egiteko aukerarik ez daukagula'.

Azken batean Kurosawa bere larogei urterekin ezezkor samar harrapatu du. Errealitatetik ez biziki urrun antza, ikuspegi ezezkor batetik begiratura, halere.

ERMINE M. BELAUSTEGIGOITIA

Zine Klubak

● Bilboko FAS zineklubean Ekainaren 11ean **Fritz Lang** zuzendariaren **Moonfleet** filmea pantailaratuko dute; egileari gehiegi gustatu ez bazitzaion ere, paregabekoa.

● Azkoitiko Gaztetxeko zineklub taldeak Phil Jutzi zuzendariaren **Hampa** eskainiko dute Ekainaren 10ean, gaueko 8,30etan Kultur Etxeko areto nagusian, alemanieraz eta azpitolorik gabe.

Ostegunez aldiz, hilak 14, zuzendari beraren **Mutter Krausens Fahrt ins Glück**. Bi filmeak, *Espressionismoa eta errealdismo soziala* zikloaren barne.

● Donostiako Antzoki Zaharrean, **Cocteau eta bere garaia** zikloaren barnean, bi luzemetarri pantailaratuko dituzte Ekainaren 13an: Robert Bressonen *Las damas del Bois de Boulogne* eta Jean-Pierre Melvilleren *Los niños terribles*.

● Victoria Eugenia antzokian **Bertolucci oroitz** zikloa burutuko dute hilaren 14tik 18ra bitartean. Eskainiko dituzten pelikulak, honakoak: *Novecento I*, *Novecento II*, *La luna* eta *El último emperador*.

● Bilboko Arte Ederretako museoak, *Zine italiarraren berrikusketak* zikloaren barne, Ekainaren 12 eta 13an Bernardo Bertolucci-*ren La estrategia de la araña* pantailaratuko du. Hilaren 15 eta 16an aldiz Lucino Viscontiren **Confidencias**.

Dantza

Ikuskizunak

● Ekainaren 17an, igande, **Arrasaten** Haur Dantzarien Eguna ospatuko da. Ekitaldiak Herriko Plazan egingo dira, eguerdiko 12ean eta arratsaldeko 5etan.

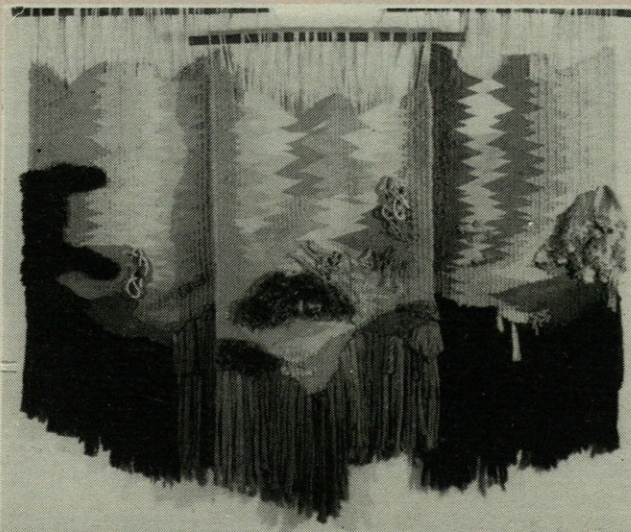
● XVII. Haurren Euskal Jaia ospatuko dute Bergaran Ekainaren 10ean, ikastola ezberdinetako haurren dantza erakustaldi ugari iragarritz.

● Ekainaren 10ean **Lasarte** II. Dantzari Txiki Eguna burutuko dute, Erketz Euskal Dantzari Taldeak antolatutik.

Arte

Betaurrean izatekoak

● Iruñeko **Pintzel** aretoan Manuel Agullóren lanak ikusgai izango dira Ekainaren 22a bitartean.

● Tomaya-Japongo Hirurtekoan parte hartu aurretik, Ekainaren 8an inauguratuko da Donostiako **Okendo** Kultur Etxean **Ricardo Ugarte** margolariaren azken lanen sintesi ebolutiboa agertzen duen erakusketa.

● Zarauzko **Sanz Enea** eta **Torre Luzea** erakus-aretoetan «Artezaleak 1990. Ikasleen Erakusketa» ikusgai izango da ekainaren erdialdera arte.

● Ekainaren 9an amaituko da Donostiako Garibai kalean **GKren** erakustaretoan Mikel Cristtiren eskultura erakusketa.

● Eibarko Zeramika Udal Eskolako ikasleek egindako lanak ikusgai izango dira Udaletxeko Kultura Aretoan, Ekainaren 13a bitartean.

● Ekainaren 24ra arte zabalikizango da Gasteizko **Dendaraba** aretoan Imanol Marrodanen margo modernoeb erakusketa.

● Elorriko **Arriola** Kultur Etxean Olatz Landaren margoak eta Dora Salazarren eskulturak ikusgai izango dira Ekainean zehar.

● Tapia, Arocena, Bizkarrondo eta Graceneak osatzen duten «UR» kolektiboaren lanak ikusgai izango dira Donostiako **San Telamo** museoan, Uztailaren lehena bitartean.

Dantza

Antzezkiak

● Oñatz dantza taldeak bi ekitaldi egingo ditu **Oñatin**; bata hilaren 15ean eta bestea 17an.

● Ekainaren 17an Dantzari Txiki Eguna iragarri dute Zumarragan, Gipuzkoako talde ugari parte hartuz.

● Zumarragan Galiziarren eguna ospatzen da Ekainaren 10ean, eta egingo diren ekitaldien artean galiziar talde folklorikoen dantza erakustaldia ere iragarri dute.

Bertsoak

Bertso paperak

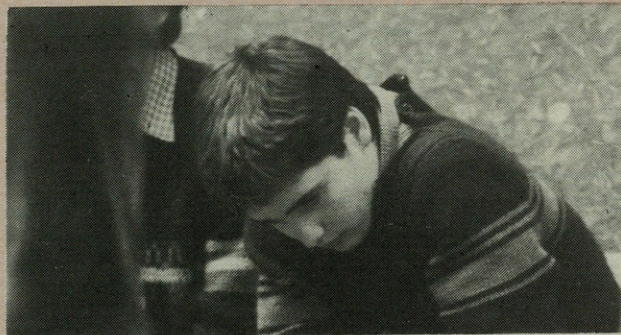
● Zarauzko Udaletxeko Gobernu Batzordeak **Basarri bertso-paper sariaren** oinarriak eta aurrekontua onartu berri ditu, Euskara Batzordearen txostenaren arabera.

Aurtengo edizioari dagokionez, egiten den seigarrena, 300.000 pzta.ko aurrekontua izango du eta 100.000 eta 50.000 pzta. jasoko dituzte sarietan epai-mahaia onentzat jotzen dituen bi lanek.

Gutxienez zortzi bertsoz osatua beharko du aurkeztutako bertso-paper bakoitzak, eta lanak orijinalak, argitaragabeak eta beste ezein lehiaketan saritu gabeak izango dira, gaiari dagokionez librea delarik. Uztailaren 10ean amaituko da lanak aurkezteko epea.

Edozein harremanetarako zein bertso-paperak bidaltzeko, helbide honetara zuzen zaitzekete interesatuak: Zarauzko Udala, Euskara Zerbitzua, Basarri Saria, 20.800 Zarautz. Telefonoa: 13 09 60.

Jon Sarasua: «Bertso bukaerarako uzten da ideia eta bitartean desarroilatu»

ARGIA.— Tablado gainean gaijartzailea gidatzailea denez, gaia botatakoan bertsolariak lehen ideia nolakoa izaten du, bertsoa osatzeko?

Jon Sarasua.— Beno, gaia hor dagoenez, zer gauza berri edo indarreko esan dezakedan pentsatzen dut lehenengo segundu horietan. Ondoren, errima eta oinak etorriko dira baina garrantzitsuen bertsoari indarra emango diona pentsatzea da.

A.— Bertso bukaeran mantentzen al duzue funtsa?

J.S.— Bai, garbi dago ideia bukaerarako utzi eta bitartean bertsoan desarroilatzen dela.

A.— Tablado gainean eserita zaudetenean, zer nolako hizketaldiak mantentzen dituzue?

J.S.— Askotan bertsoak aztertzen, hau ere esan zezakeen edota hobe egin zezakeen.

A.— Bertsolariak zer pentsatzen du lehenik bertsoa osatzeko?

Jokin Sorozabal.— Lehenengo lana bertsoaren bukaera edo punttua asmatzea litzateke. Gero, bukaera horren arabera esaldia eta oinak prestatzea. Eta jendea entzuteko zain baldin badago, ez du gehiagorako astirik ematen.

A.— Zer nolako bitxikeriak esaten dituzue eserita aurkitzen zaretenean eta beste batzu aurrean kantari?

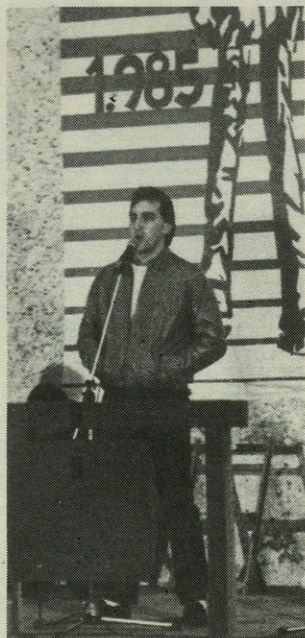
J.S.— Normalean kantatzen ari diren saioa epaitzeari ematen diogu; nik hau esango nioke, òndo ari duk, gustatu al zaik bota duen áeta horrelakoak...

BOTA PUNTTUBA

Plaza saioak

● Ekainaren 8an, ostiralez, **Elgoibarko** Izarra Elkarteak antolatutako «Etxegine» bertso paper lehiaketaren sari bana-ketaren ondoren jaialdia iragarri dute Arantzazu Loidi, Jon Maia, Jon Sarasua eta Jokin Sorozabal bertsolarien eskutik, gaueko 10etatik aurrera. Aurretiaz, herriko trikitilari gazteen emanaldia izango da, eta Bertso Eskolako gazte-txoek ere izango duten beren trebetasuna erakusteko aukera.

● **Oiartzungo** bertso asteari amaiera emateko Ekainaren 9an, ostiralez, gaueko 10,30etatik aurrera Madalenso-ro pilotalekuan honako bertsolariak arituko dira Kaxka-ren gidaritzapean: Jon Lopategi, Sebastian Lizaso, Andoni Egaña, Jon Enbeita, Iñaki Murua, Euskitze, Mikel Mendizabal eta Imanol Lazkano.

Musika**Kontzertuak**

● Ekainaren 8an, ostiralez, **Tahures Zurdos** taldeak kontzertua eskainiko du Iruñeko Reverendos aretoan, gaueko 11etatik aurrera.

● Anje Duhalde kantari izango da Oiertzungo frontoian Ekainaren 8an, gaueko 10,30ak aldera hasita.

● Ekainaren 9an atentzioa deitzeko moduko kontzertua iragarri dute Bilboko Erakustazokan: **Su ta Gar, Delirium Tremens, Danba, Siniestro Total** eta **Reincidentes** taldeak, gaueko 10etatik aurrera.

● Hilaren 15ean eta AEKnapadaren ekitaldien barne, Zugaztietan **Su ta Gar, Delirium Tremens** eta **Danba** taldeek kontzertua eskainiko dute, gaueko 11ak inguruan hasita. AEKnapadan baita, hilaren 16an **Yassa** eta **Os Resentidos** arituko dira aurrekoen ordu berean.

● Ekainaren 16an, larunbatez, **Delirium Tremens** taldearen kontzertua iragarri dute Oiertzungo Enre aretoan, gaueko 11ak aldera.

Antzerkia**Antzezkizunak**

● **Maskarada** taldeak **Marx Brothers Abokatuak** obraren antzezlan ugari izango ditu egunotan. Hilaren 8an Basauriko Kultur Etxean, arratseko 8,30etan; 9an Bilboko Erakustazokan eta 15ean Galdakaoko frontoian, gaueko 10etan. Honezaz gain, hilaren 15ean **Kontrabaxua** antzeztuko du Mikel Martinezek Iruñeko Axular ikastolan, eguerdiko 11,30etan, eta Ekainaren 16 Zuhaztietan AEKnapada burutzen dela eta, talde honek **Akerlarrua** antzeztuko du.

● Ekainaren 13ean **Markeliñe** antzerki taldeak **El mundo fantástico** taularatuko du Atarrabiako parkean, gaueko 10etan. Hilaren 15ean aldiz, **Plumas celestiales** lana antzeztuko du Elorrioko Arriola K.E.an gaueko 10etatik aurrera.

● Ekainaren 9an **Ama begira zazu** taldeak hain afamatua egin den lana antzeztuko du Lesakan. Hilaren 11ean Elgoibarko Herri Antzokian, arratseko 7ak aldera, 14ean Anoetako frontoian izango dira arratsaldeko 6etan, 15ean Ermuako Ateneoan arituko dira gaueko 10,30etatik aurrera, eta 16an Iturengo Udal-Etxean, gaueko 10ak aldera.

● **Kukubiltxo** taldeak **Umeak gara! Eta zer?** obra antzeztuko du Igorren hilaren 14ean, arratsaldeko 5,30etan Herriko Plazan.

● Ekainaren 16an **Bizi Alai** lana antzeztuko du **Bihar** txotxongilo taldeak Larrabetzuko ikastolan.

● **Geroa** taldeak bere azken lana antzeztuko du, **Durango. Amets bat alegia**, Ekainaren 16an Otxandioko Udal Pilotalekuan, gaueko 9etatik aurrera.

● Ekainaren 15ean **Duodeno** taldeak **Pasen y mueran** lana antzeztuko du Tolosako Iparragirre antzokian, gaueko 10,30etan.

● **Sanbhu** antzerki taldeak **Dos, uno y ninguno** lana taularatuko du Ekainaren 16an Andoaingo Goiko Plazan, gaueko 11etan.

Musika**Kontzertuak**

● Igorreko plazan **Tahures Zurdos** taldeak kontzertua eskainiko du hilaren 16an, gaueko 11etatik aurrera.

● Aiarako Mendi Elkarateak antolaturik, Ekainaren 10ean **Manuel Iradier Abesbatza** entzungai izango da Aiarako Quejana Monastegian, eguerdiko ordu batetan hasiko den ekitaldian.

● **Oskorri** taldearen kantaldia izango da Ekainaren 9an Respaldizako Udaletxeko plazan, gaueko 10etatik aurrera.

Bizkaiko Abesbatzen Elkarateak antolatutako **Udaberriko kontzertuak** ekitaldien barne, hilaren 16an Usansoloko Orfeoia, Portugaleteko Andra Mari Abesbatza eta Schola Cantorum barakaldoarrak arituko dira Portugaleteko Sta. Maria eskolan, arratseko 8etan hasita.

● Ekainaren 10ean Ondarroako **Kresala** musika bandaren kontzertua izango da Derioko plazan, eguerdiko ordu batetan.

● Usurbilen **Mikel Laboa** iragarri dute Ekainaren 16rako, gaueko 10,30ak aldera pilotalekuan.

THINDUKI, S.A.

Ausart zaitez uda honetan!!

PORTUGAL 34.900 pezeta

UZTAILAK 18; ABUZTUAK 4, 18. 9 egunez.
(Oporto, Aveiro, Coimbra, Lisboa, Portimao...).

HIRI INPERIALAK 43.700 pezeta

UZTAILAK 16; ABUZTUAK 2, 17; IRAILAK 2. 10 egunez.
(Chouen, Fez, Marraquech, Casablanca, Rabat, Tanger...).

MAROKO-ATLAS-SAHARA 53.900 pezeta

Irteerak: UZTAILAK 16; ABUZTUAK 1, 8, 16; IRAILAK 1, 16. 12 egunez.
(Chouen, Rabat, Casablanca, Marraquech, Zagora, Fez, Tanger...).

PARISE-HERRI BEHEREAK 47.900 pezeta

UZTAILAK 2, 17, 19; ABUZTUAK 4, 6, 17, 20; IRAILAK 3, 6. 10 egunez.
(Bordele, Parise, Brujas, Amsterdam, Bruxelles, Poitiers...).

ITALIA 56.800 pezeta

UZTAILAK 2, 15, 17; ABUZTUAK 1, 3, 6, 15, 18; IRAILAK 2, 17. 12 egunez.
(Barcelona, Niza, Erroma, Florentzia, Venezia, Marsella...).

IPAR LURMUTURRA 118.900 pezeta

UZTAILAK 17; ABUZTUAK 1, 16. 15 egunez.
(Copenhague, Turku, Helsinki, Oulu, Saariselka, Karasjok, Luloa, Estocolmo...).

ERTAUROPA 59.800 pezeta

UZTAILAK 2, 16, 18; ABUZTUAK 2, 5, 10, 18; IRAILAK 2. 13 egunez.
(Barcelona, Lyon, Ginebra, Berna, Innsbruck, Munich, Viena, Salzburgo, Genova...).

EUROPAREN BIHOTZERA 69.700 pezeta

UZTAILAK 20; ABUZTUAK 4, 16, 31. 12 egunez.
(Barcelona, Genova, Venezia, Budapest, Praga...).

GREZIA-ESTANBUL 86.000 pezeta

UZTAILAK 4; IRAILAK 12. 15 egunez.
(Sofia, Tarisa, Atenas, Esparta, Patras, Thesalonika, Estambul, Plovdiv...).

GREZIA-ESTANBUL-CAPADOCIA 88.900 pezeta

UZTAILAK 11, 25; ABUZTUAK 29; IRAILAK 26. 15 egunez.
(Sofia, Thesalonika, Atenas, Estambul, Capadocia, Ankara, Plovdiv...).

TURKIA 87.900 pezeta

UZTAILAK 18; ABUZTUAK 22; IRAILAK 12; URRIAK 3. 15 egunez.
(Sofia, Estambul, Ankara, capadocia, Antalya, Pamukale, Plovdiv...).

ESKANDINABIA-FIORDOAK 95.700 pezeta

ABUZTUAK 1, 11. 10 egunez.
(Copenhague, Kristiansand, Bergen, Oslo, Estokolmo...).

ESKANDINABIA 89.900 pezeta

ABUZTUAK 11, 21. 10 egunez.
(Estokolmo, Oslo, Gotemborg, Copenhague...).

INDIA 148.900 pezeta

UZTAILAK 14; ABUZTUAK 18; IRAILAK 1, 15. 15 egunez.
(Bonbay, Benares, Kajuraho, Agra, Jaipur, Delhi, babilonia, Bagdad...).

INDIA-NEPAL-KALKUTA 179.900 pezeta

UZTAILAK 4, 18; ABUZTUAK 1, 15, 29; IRAILAK 12, 26; URRIAK 10, 24. 18 egunez.
(Delhi, Jaipur, Agra, Kajuraho, Kalkuta, Katmandu, babilonia, Bagdad...).

SINGAPUR-MALASIA-THAILANDIA 178.000 pezeta

UZTAILAK 6, 13, 20, 27; ABUZTUAK 3, 10, 17, 24, 31; IRAILAK 7, 14, 21, 28; URRIAK 5, 12, 19, 26; AZAROAK 2, 9, 16, 23, 30; ABENDUAK 7, 14, 21, 28. 15 egunez.
(Praga, Singapur, Malasia, Malaca, Kuala, Lanpur, Penang, Bangkok...).

Astia

Mendi
ibilaldiak

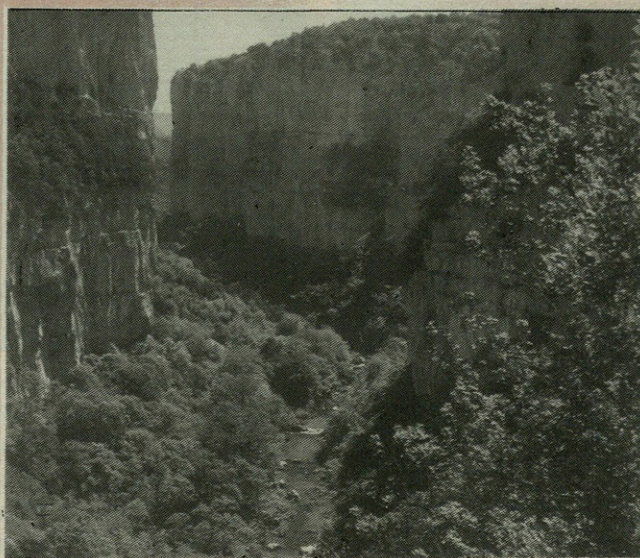
● **Pagoeta** (Zarautz): Ekainaren 10ean egun osoko mendi buelta iragarri dute Entzia ingurura.

● **Sakana** (Altsasu): igandez, Ekainak 10, Altsasuko Martxa Neurtua burutuko dute.

● **Iratxo** (Irurtzun): Ekainaren 10ean Balerdira egingo dute irteera.

● **Murrukixo** (Aretxabaleta): gau ibilaldia egingo dute igandez, Ekainak 10.

● **Anaitasuna** (Azkoitia): Zazpi Kurutzeko zeharkaldia egingo dute Ekainaren 10ean.

ARBAIUNGO FOZAN
BIDEZIDOR TURISTIKOA

Salazar ibaiak, Irunberriren gai nekaldean mendian barrura egiten du, Pirineoetako zintzur basatienetakoa zulatuz. Zazpi kilometrotan zehar, 200 metrotik gorako hormen azpikaldean irrیشان doazen ur zalapartatsuzko erabateko kainoia da. Lehenengo 500 metrotan irekitako bidezidor turistiko bati esker agudo eta inolako zailtasunik gabe ikus daiteke. Kainoiaren jarraipena arakatzeko Instituto Geografico Español-en lau mapa behar dira gutxienik: Siges, Nabaskoze, Agoitz eta Zangoza. Begi adituak aisa aurkitzen ditu kainoiaren barrenera sartzeko beste bi aukera: ezkerreko ertzetik lehenik, Valdelaco izeneko sakan adarra inguratuz, baina baita ezkerreko ertzetik ere, 830 kotatik marra punteatu batez adierazitako bidezidor galdu antzeko baten zehar jeitsiz.

Bada beste aukera bat ere, bere bokaletik ibaian behera, *la canaleta* izeneko ur oditza bati jarraituz. Hiru sarbideak fozaren erdian bateratzen dira, haitz haundi baten gainean eraikitako txabolatik hurbil, paraje guztiz basatian. Arbaiungo Foza, duela hamar-kada gutxi arte, Almadieron igarobideko lekuri ikusgarrienetakoa zen. Hauek urtero Pirineoetako basoetatik egurrezko tren artikulatuak garraiatzen zituzten ibaian behera, horri esker ibaian hainbeste eragozpen jartzen dituzten haitzen artean eta ur jauzi ugarien gainetik aurrera egingez.

Izoko mendaterako igoeraren hasieran bertan, Nabaskozetik Irunberrira doan kaminoan, ezkerreko jo Fozeko aparkalekura doan bideska batetik. Zutoinez adierazitako bidezidor eroso batetik sartzen da kainoian, harri arteko paraje ederrak aurrean.

KEPA MAULE

Mendi
ibilaldiak

● **Eibar**: Ekainaren 9an Illarregi-Berriplano bilduko dituen ibilbidea egingo dute.

● **Besaide** (Arrasate): Ekainaren 9an Mountain bike-eko ibilaldia iragarri dute, eta 10ean Abadiño-Anboto-Arrasate ibilbidea egingo dute.

● **Nerbioi Garaia**: Laudioko Goikogane, Amurrioko Mendiko Lagunak eta Urduñako Txarlazo mendi elkarteek La Población izango dute mendi ibilaldiaren helburua Ekainaren 10ean.

Telebista - Irratia

Ikusitakoak ikusita

Overacting

Eskola garaian, kurtso amaierako ekitaldien artean bat, gurasoentzako antzerkialditxo bat antolatzea izaten da. Hor, ibiltzen dira, haur-aktoreei emana zaien errolari behar bezala heldu eta sentimenduz jantzi nahian esaldi eta mugimenduak. Komunikabideena ere, egunero errepikatzen den errepresentazio moeta bat da. Show kontzeptuak, irratian baino, telebistan du adierazgarri egokiena. Aurkezlearen lana jendaurreko emankizun bat burutzea denez gero, zer esateaz gain nola esan ere garrantzi handikoa da. Ez dira kasualitatez ematen aurkezlearen abots tonu aldaketak, isiluneak, kamarari zuzenduriko begiradak, keinu eta gorputz mugimenduak eta abarrak, aktuazio teknikak direlako. Tele-programen grabaketak ikusi eta aztertzea da TB-ko profesionalen lan osagarri bat, eta horri bere denbora dedikatzea komenigarria dela badakite, eta ondo jakin ere.

Horregatik egiten zait harriagarria TVE-ko Mercedes Milá edota ETB-ko «Tal para cual» lehiaketan aurkezle gisa dabil-tzan bezalako profesionalak ez konturatzea mugaz bestalde ari direla aspaldi. Umeen antzerkietan bezala, sentimendu eta keinuz, esajeratu samarra suertatzen zaiela pertsonaia.

Overacting hitza horrela ulertzen da, errola puztu, sentimentu prefabrikatuez harrotu eta normaltasun nimiñoena ere baztertzen denean.

E. ARANA

Botoia sakatu aurretik

'Oraingoz izen gabe'

● Ekainaren 11ean, astelehenez, gaueko 9etan **Alfred Hitchcocken** ordua, 28. kapitulua.

● Igandez, Ekainak 10, arratsaldeko 3,20an Bazkal Osteko Zinea: **A gun fight (1988)**. Western honek bi pistoleroren istorioa azaltzen du; biak elkartu eta tiro txapelketarako sarrerak saltzea erabakitzen dute.

Zuzendaria: Lemont Johnson. Aktoreak: Kirk Douglas eta Johny Cash.

● Ekainaren 13an, asteazkenez, gaueko 9,10ean Gaueko Pelikula: **Hego Manhattan (1985)**. Jatorrizko izenez *Year of the dragon*, China Townen gertatzen da guztia, non poli-

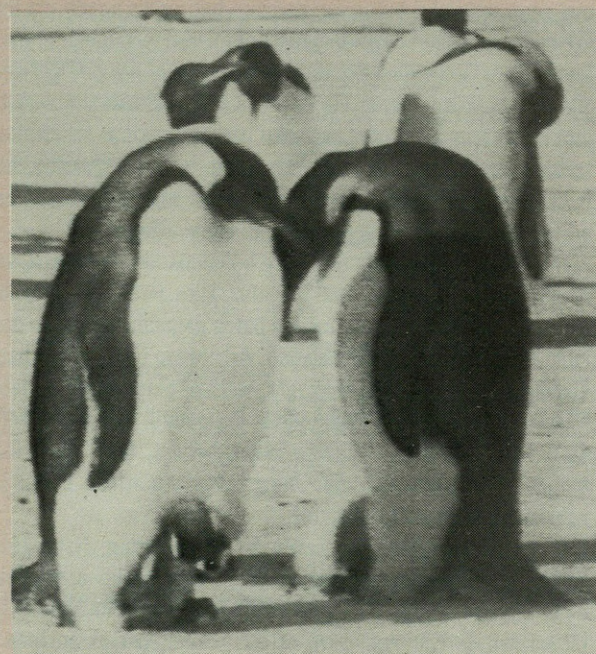
zia gogor baten historia kontatzen den. Brooklyneko polizia amerikarra eta neska eder baten arteko amodiozko istorio zoragarria, baina fondo zakar batekin. Hemen China Towneko inoiz agertu ez den benetako bizitza erakusten da.

Zuzendaria: Michael Cimino. Aktoreak: Micky Rourke, Ariane Koizumi eta John Love.

● Ostiralez, hilak 15, gaueko 9,30etan Etxeko Zinea: **Orain-**

goz izen gabe. Baserri giroan errodatutako pelikula; baserri berean bizi diren bi anai emagalduta ezagutzen dute eta lagun minak bilakatzen dira, neska hauen baserrira bizitzera joango delarik. Berehala hasten dira anai arteko borrokak, biak neskarekin maitemindu eta zeloak medio, tentsio izugarria sortuz.

Zuzendaria: J.J. Bakedano. Aktoreak: Iro Landaluze, Felix Arkarazu eta Elene Lizarralde.

Ikusi baietz...

● Larunbatez, hilak 9, **NBA**: munduko sakibaloirik onena.

● Ekainaren 9an, arratseko 8ak pasatxo **Basabizitza ikusgai** dokumentala.

● Igandez, hilak 10, gaueko 11,30etan kontzertua: **Depeche mode**.

● Arratsaldero eta ordutegi ezberdinarekin, **Musika eta irudiak**.

● Asteazkenetik igandera, arratsaldeko 3,30ak inguruan txirindularitza: **Eibarko bizikleta. Arrateko iguera.**

Telebista - Irratia

Airean erantzun

Toti:

«ETB-k esfortzu handia egiten du haurrei dagokienez»

'Toti' ez da pantailan agertzen, guk panpinak ikusten ditugu: Poli, Flaneryren astakiloak... Haurrentzat programak egiten ari da aspaldian berrogei urteko emakume hau Euskal Telebistan, aurretik Kukubiltxorekin herriz herri ibili ondoren.

ARGIA.— Zein da 'Toti'?

Toti.— Emakume bat, berrogei urtekoa, bi seme-alabarekin; Frantziatik etorri eta duela 14 urte Larrabetzun bizi gara, baina berez Gasteizkoa naiz. Etorri ginenean, hemen Larrabetzun ez zen ezer haurtxoentzat, ez antzerkirik, ez ginolik herriko jaietan. Orduan, panpin batzu egin genituen eta kasetekin Lurdes Iriondoren Txanogorritxu plazaratu genuen. Herriko gazteekin aurrea egin genuen, zenbait gauza prestatu gabonetan... eta Kukubiltxo taldea sortu genuen. Taldearekin urtebetez ibili ginen herriz herri, ezer kobratu gabe, euskaraz egiteagatik bakarrik, umeak bere hizkuntzan egiten bait du jolas eta hori oso inportantea da. Gero ETBra etorri nintzen. Gure lehen lana 'Borobil' seriea izan zen, ume txiki-txikiengiztat. Gerora beste hainbat lan egin dugu, eta horien artean, nik Poli sortu nuen, eta hiru urtez Poliren istorioak idazten aritu. 'Banan banan' programa didaktikoa egiten ere aritu gara hiru urtez astero, ekologiaren alde, eskulanak, esperimentuak eginez, eta panpin askorekin. Fla-

nery-ren panpinak ere egin genituen. Lan polita dela uste dut, eta esker gutxiakoa.

A.— Zein da bada Poli, zer da haur batentzat bere antzekoa den panpina?

T.— Poli ume bat bezala ikusten dute, beraiek bezala: beren arazo, jenio, barre, lagun, eskola, bronka etabarrekin. Poli sortzerakoan, asko pentsatu genuen: nolako panpina egin, extralurtarra edo nolakoa. Eta erabaki genuen onena haur bat zela, sei-zazpi urte inguruko mutil arrunta, umeek telebista piztean heroeak besterik ez bait dute ikusten. Poli egin genuen, eta oso pozik aritu gara. Nik Poliren laguna manipulatu dut, Peter. Urte hauetan milaka eta milaka orri idatzi ditut, Poliren istorioekin. Nolabait nire semea izan da, haiekin batera hazi da, beraien inguruan sortu dut.

A.— Baina orain Poli desagertzekotan da, eta zuk programa berri bat zuzendu behar omen duzu, haurrentzat...

T.— Bai. Izena pentsatzen

ari gara, baina oraindik ez dugu aurkitu. Oso zaila da programei izena jartzea, eta pertsonaiei, 'Txotxolomokolo', 'Mozolo'... oso zaila da. Programa hau ia ordu biz luzatuko da egunero, eta bertan izango dira informatika, txapelketa-leihaketak, txontxogiloak, majia, eskulanak, mimoa, kirola, haur eta gazteei eginko inkestak, marrazki bizidunak eta luzematraiak.

A.— Zer eritzi duzu Euskal Telebistak haurrentzat eskaintzen duen programazioaz?

T.— Uste dut telebista honek esfortzu izugarria egiten duela bere programazioan haurrentzat. Hasteko, euskaraz egiten duelako, eta ondorioz gazteleraz ari direneki-koen konpententziari aurre egin. ETBk euskarazko haur programazio baten alde apostu egiteak beti ere zerbait esan nahi du. Horrekin audientzia galtzen du, ez bakarrik hau-

rrak, baita heuren gurasoak ere, euskaraz ez dakitenak. Audientzia sakrifikatzen du euskararen alde haurren kasuan, eta ez dut uste hori onesten zaionik. Niretzat esaterako, errazagoa litzateke gazteleraz aritzea, baina badut arrazoirik euskaraz aritzeko: haurrek hori behar dutela uste dut, eta gainera gustatzen zait. Euskaraz ikasi nuen, baina oraindik baditut zailtasunak hala ere; idazterakoan ez, baina bai hizketan. Bestalde, telebista saiatzen da ikuskizunak eguneratzen, antzerkiak direla, programa didaktikoak, marrazki bizidunak... eta egunero betetzen dira gutxienez bi ordu. Orijinaltasuna, orijinaltasuna... dena asmatuta dago, eta gauzak egiteko modua da orijinala izan daitekeena. Benetan uste dut, haurrei dagokienez ETB saiatzen dela, eta emaitza ona dela.

AMAIA ETXEZARRETA

EKAINAK 10

ABETXUKO

EUSKARA MAITE DUZULA? JARRI PRAKTIKANI!
... eta gainera ondo pasa. EKAINAK 10EAN

DANTZA LEHIAKETA (Arabako Dantzarien Biltzarra)

11etan

BEZPERAN

HERRI KIROLAK (Arabako Herri-Arteko Lehjaketa)

12etan

GAU-JAIA

BERTSOLARIAK

13etan

BRIES

OSKORRI Musika Taldea

6'30etan

TALDEArekin

...Araba, Bizkaia, Gipuzkoa eta Nafarroako **ARTISAUAK**;

Mendiko Eskolak antolaturik **ROKODROMOA**; **EUSKAL LIBURU**en erakusketa,..., besteak beste.

IKASTOLAN ARIN ARIN, EUSKARA ZABAL DADIN

ANtZA

FOTOKONPOSAKETA
INPRIMATEGIA

HONA GURE

INPRIMATEGIA

Mundaiz bidea, z/g
20012 DONOSTIA
Tel.: (943) 274711
(943) 274721

Liburuak

Eskizofreniaren alderdi ezta

IZENBURUA: ARINAGO DUK
HAIZEA, ABSALON.
EGILEA: FELIPE JUARISTI.
ARGITARATZAILEA: EREIN.
LITERATURA SAILA.

Eromenaren haritik eta eroen ahotsetatik isuri du Felipe Juaristik bere bigarren nobela, baina literaturak hain gogoko duen gaiaz ezohizko moduz baliatu da. Psikiatriak apenas baliorik duen bere kontakizunetan, eta nobela psikologikoaz mintzatzea astakeria handia litzateke. Zorionez Felipek muzin egin dio psikiatrikoak eskaini lezakeen panorama *exotikoari*; pertsonaietaz edo inguruaz dauden deskripzioak minimoak dira, axola gutxiokoak.

Eroen historialek eta beraiek asmatutako fikzioek mugatzen dute nobelaren eszenarioa, bien arteko mugak behar bezain anbiguoak izaki. Dokto-rearen rola jokatzeko duen pertsonaiak ematen die lotura, berak kolekzionatzen bait ditu istoriook, zuzenean ala zeharka. Istorio puzzlea izan daiteke be-

raz. Ipuin kontalariei ohiturari eutsiz bezala, artazuriketaren bertsio gaurkotua eraiki du. Bertsio horren eszenarioa eroetxea izatea artifizio guztiz egokia suertatzen da istorioz istorio egileak bere metaforak, obsesioak eta fantasmak han-hemenka islada ditzan. Horretarako irakurlearen konplizitatea du ezinbestekoa, fikzioa onar diezaiola, eta oraingoan lortu duelakoan nago. Nirekin bai behintzat.

Sententziak jositako liburua den neurrian filosofikoa liteke, baina metaforen ugaritasunak ematen dion poetikotasunaren ondorioz, antifilosofikoa ere bai. Bizitzaz, naturaz, denboraz, amodioaz, zorionaz... mintzarazten ditu pertsonaiak, etengabeko jario poetikoak eta eroen irudi topikoari hain egoki zaizkion argitasun izpiez. Egilearen orain arteko produkzioan (liburuetan baino, «Porrot», «Gazeta» eta prentsa-kolaborazioetan) telegrafiatutako *leit-motiv* berak dira «Absalon»-en agerj direnak, eta be-

hurbada ezkontzaren porrota eta amodioaren etsipena dira maiztasun obsesiboenaz errepi-
katzen direnak. Ezagunak ziren fantasma horiexek adierazteko aurkitu duen testuinguru eta bidea dira lan honetako lorpen harrigarrienak. Sortzen duen unibertsoa ia mitologikoa da, sufrikariorik tristenak ternuraz ikustarazteraino. Irakurleak ere sentsazio hori sentitu dezan bete-betean lortzen du Juaristik, dramatismo txikieneri ere amore eman gabe.

Jolasa ere erabiltzen du aurrekoan aipatutako sentsazioaren lagungarri. Jolastu egiten du logika eta matematika-rekin batez ere, absurdoaren mugetan. Umorea ere erabiltzen du, ironiaren mugetan, baina azkeneko hau modu isolatuegi batez.

Literatur sena duela inoiz baino hobeto frogatu du Felipe Juaristik. Obabakoen sindromeak merezi duela frogatu duen aurreneko liburua izan da «Arinago duk haizea, Absalon».

JOSU LANDA

Puntako argitalpenak

(Gasteizko «Axular» liburudendak emandako datuak)

LITERATURA

- 1.— «Obabakoak», Bernardo Atxaga. Erein.
- 1.— «Aliceren abenturak lurralde miresgarrian», Lewis Carroll. Itzultzailea, Manu Lopez. Pamiela.
- 3.— «Ifarraldeko orduak», Joseba Sarrionandia. Elkar.
- 4.— «Bihotza golkoan», Martin Ugalde. Erein.
- 5.— «Arinago duk haizea, Absalon», Felipe Juaristi. Erein.

OROTARIKOAK

- 1.— «Euskal Eskola Publikoaren I. Kongresua. Ponentziak». Eusko Jaurlaritza.
- 2.— «Hitzak irudiz ikasiz», askoren artean. EHU-UPV.
- 3.— «Axularren teologia», J.M. Balentziaga. Mensajero.
- 4.— «Euskal Herriko Bertsolari Txapelketa Nagusia», EHBE. Elkar.
- 5.— «Emakume olerkariak», Julia Otxoa. Torremozas.

Bazterreko aldetik

Frantsesak eta amodioa

«Munduko edozein lekutan Frantzia aitatzen dugunean, amodioa aitatzen dela dirudi; denek Frantzia amodioaren herri bezala ezagutzen bait dute eta Frantziaren barruan Paris.

Nork ez du maitale on batekin Parisera ihesteko ametsik egin? jadanik ihes egin ez badu.

Ni ongi gogoratzen naiz oraindik, gure gazte denboretako mutilek, oraingo helduak alegia, neska frantsesek bezalako xarmarik, hemen goek ez dutela kontatzen zigutenean.

Frantzia, frantsesak eta amodioa betiko mitoa.

Orain frantsesek berek, amodioaren herrian daudela ohartuz eta beti bezain grinatsu diren edo ez jakitearren, amodioa gai delarik inkesta bat egin dute.

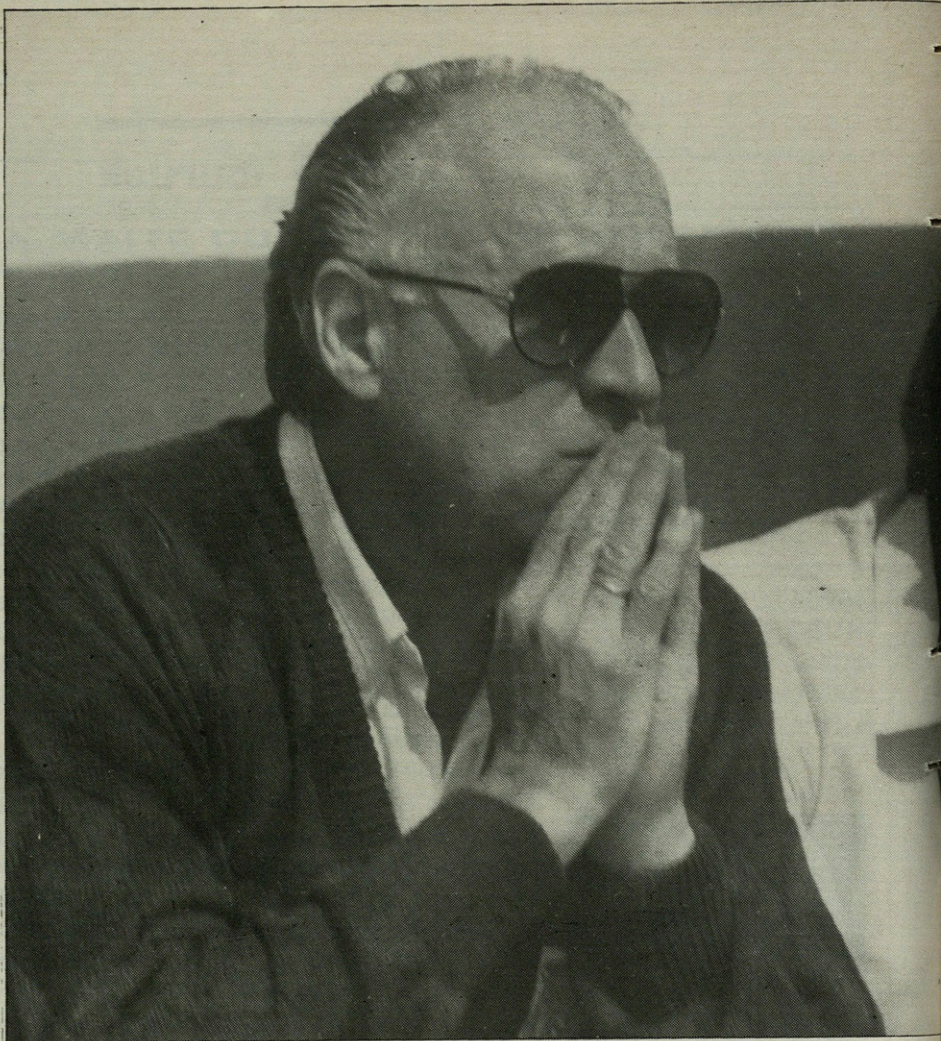
«Amodio grinatsua gaur» zeritzon inkestaren bidez zera galdetu zaie frantsesei: «ea gaurko gizartean amodioa oinarritzko zerbait den, edo grina hau, mitorik eta dramarik gabeko gizarte honetan emeki-emeki desegintzen doan».

Haserako erantzunak irakurri eta berehala, frantsesak grinatsu agertzen dira: ehundik 40ak oraindik grinaz beterik daudela erantzun du eta horietako ehundik 20a grinarik zoroenaren jabe omen da gainera; ehundik 30ak zera esan du ere, amodioagatik dena utziko luketela... eta ehundik 2k hiltzera iritsiko lirakeela.

Gero inkesta sakontzen joan den arabera eta amodio honen gaia zein den galdetu zaienean, zera erantzun dute: «animaliak direla amodio grinatsu horren gaia».

Beharbada gaur egun neska eta mutil frantsesen xarma berezia, zakur eta katuen lau ankartean galduko da.

AMAIA LASA ALEGRIA

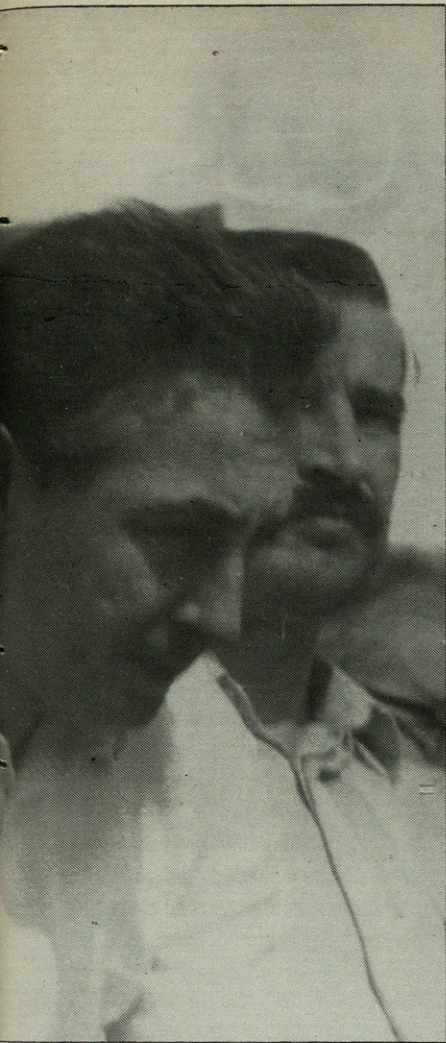
Denbora galduarenean

EZ da PNV alderdiaren kezka berria euskalgintzaren alorrean bere eraginkortasuna errotik galdu izana Gasteizko Gobernuak eta instituzio publiko ezberdinetako buruzagitzak hartu zuenetik. Xabier Arzallusek orain hilabete dexte nabarmendu zuen kezka hori EBBko alderdikideekin eginiko batzar nagusi batean, esparru horretan Eusko Alderdi Jeltzaleak hegemonia erdiesteko estrategia ahalik eta eperik laburrenean martxan ipini beharko zukeela gaineratuz.

Joan den astean gogora erazi zituen

«Egin» egunkariko artikulista batek PNV Gasteizko Gobernuak buru zelarik 1980-84 urtetarako Egitasmoak ateratako segidako hitzak: «Gaur artean euskal kultur eta hezkuntz mugimendua herritarren inizatiba eta eginahal sutsuan oinarritu da. Medio gutxi, azpiegiturarik gabe, mundu artifizialaren erasoei behin eta berriz aurre egin, benetako herri ekimen mugimendua bihurtu da, ideologia ezberdintasunen gainetik Euskal Herriaren nortasunaren lekuko ez ezik etengabeko eta funtsezko errei-bindikazioen sustatzaile izanik». Eta hitz hauen parean, iragan astean baita ere, «El Correo Español» egunkariko beste artiku-

ila?

lista batek bestelako gisa honetan izkiriatu zuen: «PNVk hartua zuen iadanik euskararen aldeko herri mugimenduekiko boikot jarrera, ustez ezker abertzaleak kontrolatu eta bereganatutako ekimenetan ez parte hartzeko aginduz alderdikide jeltzaleei. Ajuria Eneako Blokearen baitan, bestalde, akordio tazittoa lortu zen ezker abertzaleari euskararen bandera kentzen ahalegintzeko».

Euskalgintza eta orohar kulturegintza oliban lanean diharduten herri mugimenduek interes politiko konkretuen agindupean jokatzeko dutela uste duten alderdi po-

litikoak tronpatu egin dira zeharo. Ikastolen Federakundea, Euskal Kulturaren Batzarrea, Bertsolarien Elkartea, Euskal Herriaren Euskaraz, Idazleen Elkartea, Gerediaga Elkartea, Egunkaria Sortzen eta aipa daitezkeen beste hamaika erakunde gehiagoren sorreraren zergaitiaren, historiaren eta egunero burutzen duten lanaren zentzua ahanztu eta ez ulertzeaz gainera, berauenganako mespretxua erakusten du uste horrek.

PNV alderdiak aspaldidanik duen kezka larriari erantzuten dion hegemonia-estrategia horren *erasoak* nozitzen ari dela salatu dutenak ez dira honez gero gutxi. Hain zuzen, pasa den astean «Ibilaldia» afera estrategia horren ildoan kokatu du batek baino gehiagok, Bizkaiko Ikastolen Elkartearentzako dirulaguntzak deusean uztea eskatu dielarik Bizkaiko Buru Batzarrak bere alderdikideei, ikastolen aldeko ekitaldian HBren manipulazio politikoak izan zirela argudiatuz.

Gasteizko gobernukideen arteko hezkuntz alorreko akordio bat mamitzen ari den unean, zein izan da PNVren asmoa?: Ikastolen Federakundea HBren kontra eta, beraz, PNVren alde jar zedila lortzea?, ala Ikastolek joan den urtarrean burututako Kongresuan erdietsitako batasuna eta Euskal Eskola Publiko Proiektua bertan behe-ara aputzea?

Ikastoletako ordezkarietako bat den Iñaki Etxezarreta argi mintzatu zen egoera berri honen aurrean. «Beharbada pentsatzen hasiak dira PNV eta PSOEkin sinatu lezaketen akordio bati amen amen egingo diotela ikastolek. (...) Ikastoletan frogatu dugu mobilizazio gaitasuna daukagula, frogatu dugu negoziatzeko jarrera baikorra daukagula, baina aldi berean indar sozial honen ukan dezakeen potentzialitatea manipulatuta nahi baldin bada pakto baten bitartez edo Administrazioaren aldetik oztopo batzuek jarri nahiez, orduan ikastolek atzera jo beharko dute. (...) Momentu honetan PNVk egin digun eskakizuna, HB salatzearena hain zuzen, errealitate soziala ez konprentitzea iruditzen zaigu, eta grabeago dena, manipulatuta nahi izatea ikastolen mugimendu osoa. (...) Ikastolak dira, zorionez, herri honetako jeltzaleak, HBkoak, EEkoak, EAKoak batzen dituen proiektu bakarrenetarikoa, eta momentu honetan

EAK egin digun eskakizuna batasun hau erabat puskatzera dator. Eta gu, inolaz ere, ez gara txantaia baten truke ibiliko. Hori oso garbi eduki dezala bai Alderdi Jeltzaleak bai etor daitekeen gainerako alderdi politiko orok. (...) Pentsatu nahi dut ez dela estrategia baten pauso bat izan. Pentsatu nahi dut, diot. Estrategia baten urratsa baltz, nere salaketa askoz gogorragoa litzateke. Hala ere, berriro diot, pentsatu nahi dudala hanka sartze bat izan dela».

ALDERDI Jeltzaleak, instituzio publikoetatik eskuratutako 200 milioi pezetatik gorako aurrekontua baliatuz, euskararen aldeko kanpaina propio bat —hegemonia-estrategiaren barnean kokatuta— antolatuta du, Andoni Unzuaren ardurapean ipinia. Uztailaren abiaraziko da, hauteskunde sasoiaren eten eta ondoren urtearen amaiera arte jarraitzeko. Bien bitartean, gainera, PNVk bere 'euskal egunkari publikoa' argitaratzeko asmoa du hauteskundearen atarian, nahiz eta aldezkarri honi Amatiñok aditzera eman dioenez (irakurri ARGIA zenbaki honetako 25. orrialdea) datorren abenduan edo urtarrean kaleratuko den —kanpainari bukaera emateko ezin aproposago—.

Gisa berean, kanpainak errazten dion strategiari jarraituz, PSOE eta PNVren arteko koalizio gobernuak legealdi honen barnean aurkeztu nahi du Euskal Eskola Publikoaren legea Gasteizko Legebiltzarrean. Dagoeneko jeltzaleek Madrilo Hezkuntz Ministeritzarekin lotu dute LOGSEri buruzko akordioa, horren arauera emendakinek luzatuko ez dutela, bide batez Basongadetako 'hezkuntz ituna' ziurtatuz hurrengo legealdian Euskal Eskola Publikoaren legea indarrean jartzen hasi ahal izateko.

Kontuak horrela bideratuak daudenean, Luis Mari Bandres jeltzaleak segidako adierazpenak egin zituen Euskal Herriaren Euskaraz erakundeak udalerrir elebazarren defentsan antolatutako ekainaren 2ko Donostiako manifestazioari buruz: «suspikiaz ikusten ditugu udalerrir elebazarren jokabideak; gure beldurra da, zenbaitek berriro ere euskara erabili nahi dutela euskararen onerako ez den zerbait gauzatzeko». PNVk euskalgintzaren esparruan erdietsi nahi duen hegemoniarako kanpainen eta estrategiaren inguruan mintzo zela zirudien.

GORKA ARRESE

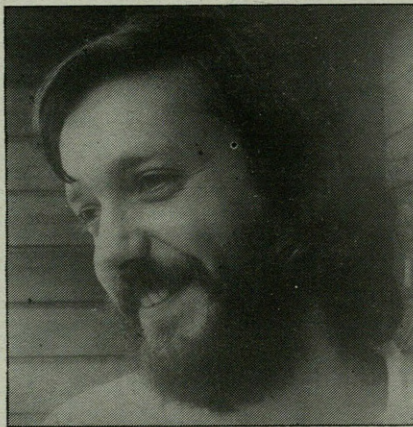
Mugimenduen kriminalizazioa

I NSTITUZIOETAKO ardura-dunek, herri honetako gehiengo ordezkatzen dutela diotenek, irudimen handiz eta asmo sendoz multinazionalen interesen aurka borrokatu zuen (Arzalluz, Garaikoetxea, García Egocheaga eta abarren «Euskadik Lemoiz behar du» lema- gainetik) mugimendu antinuklear indartsu eta zabal batekin topo egin izan ez balute, gaur egun Euskadin zehar indarrean leudekeen lau zentrale nuklearrekin geundeke, eta Chernobyl eta Harrisburg sindromea etxe atarietan.

Instituzio berauek, garai hartan nuklearren aldekoak, Lemoizen aurkako arrazonamen- duen aurrean entzungor eta gai honi buruzko erreferendum herrikoren bat antolatze- ko gaitasunik gabe agertu zirenak, egun Irurtzun eta Andoain arteko autobide projektua aurre- ra ateratzeko moeta guztietako legimititatea dutela erakutsi nahi dute. Orain, lehen beza- latsu, oposizioa bazterrean uzten dute, krimi- nalizatuz eta bi projektuen arteko erkaketa neutral bat ez onartuz. Koordinakundearen proiektu alternatiboa teknikoki hobeagoa eta naturarekiko begirune handiago duen onar- penaren aurrean (honetakoa bait da gainera) beldurra dutenez, ez dute erreferendum he- rrikoirik ere onartzen.

Garai bateko antinuklearren aurkako adje- tiboak egun «Lurraldea»ren aldekoen aurka errepikatzen dira. Garai hartako mugimendu antinuklearraren aurkako agresibitate hura, kriminalizazioaren bitartez, koordinakunde guztien eta orohar mugimendu hiritarraren aurka erabiltzen ari dira.

H IRITARGOAK gaiak ahaztu ditzan presionatzan ari dira, kalea utz dezan, jendea mu- gi ez dadin, ordezkatze sis- temaz funtziona dezan, lau urtez behin botua eman dezan eta gainerako guztia, ongi ala gaizki, «herriaren ordezka- riek egingo bait dute». Kontua zera da: gure herriaren sustraian baitan dagoen autoantola-

SABINO ORMAZABAL
(EGUZKiko partaidea
eta kazetaria)

keta eta goitik ezarri eta gure lurra errespea- tzen ez duenaren aurka jotzeko kultura eza- batu nahia da. Instituzioak arazoetan jaun, ja- be eta orojailetzat onartzea nahi da.

Vicente Copa-k 86ko otsailaren 18an «El Correo» egunkarian Lemoiz gaiaren inguruan zioen bezala, Boterearentzat garrantzitsuena ez zen zentrale nuklear bat martxan ez ipin- tzea, herriaren garaipena, hau da, «Estatuare- kiko subertsioaren arrakasta» baizik.

82ko maiatzean Lemoiz gelditu eta gero, «es un problema de orden público, y no ener- gético» zioen Joaquín Almunia-k. Baina PSOEk, gobernu espinolaren agintea hartu berria zenez, ezin zuen mugimendu herrokia- ren aurka zuzenean jo, eta 82ko irailean mu- gimendua sakabanatu eta moralik gabe uzte- ko apostua egin zuen, Lemoizek zuen sibolo- gia gal zezan eta ahalik eta epe laburrenean ETArekin amaitzeko.

E STATU espainolean, 84eko abenduaren 16an EEBBeta- ko «IV. Flota» delakoaren arduradun gorenak mugi- mendu bakezale guztiak erasotzen zituen, «bakezale batzu agente so- bietarrak izan daitezke» baieztatuz (85-4-28);

edota: «poliziaren ustetan El Descanso-ren aurkako ekintzan NATOren aurkako taldeek esku hartu dute» (El País, 85-5-20). Geroago etorriko ziren «Gabinete de Estudios de la Co- misaría de Información» delakoaren baieztapenak, zeinetan ETArekin baitan, beste batzor- de batzuen artean komite ekologistak, komi- te antimilitaristak, NATOren aurkako tal- deak, langabetuen batzordeak... sartzen di- tuen (87-9-12).

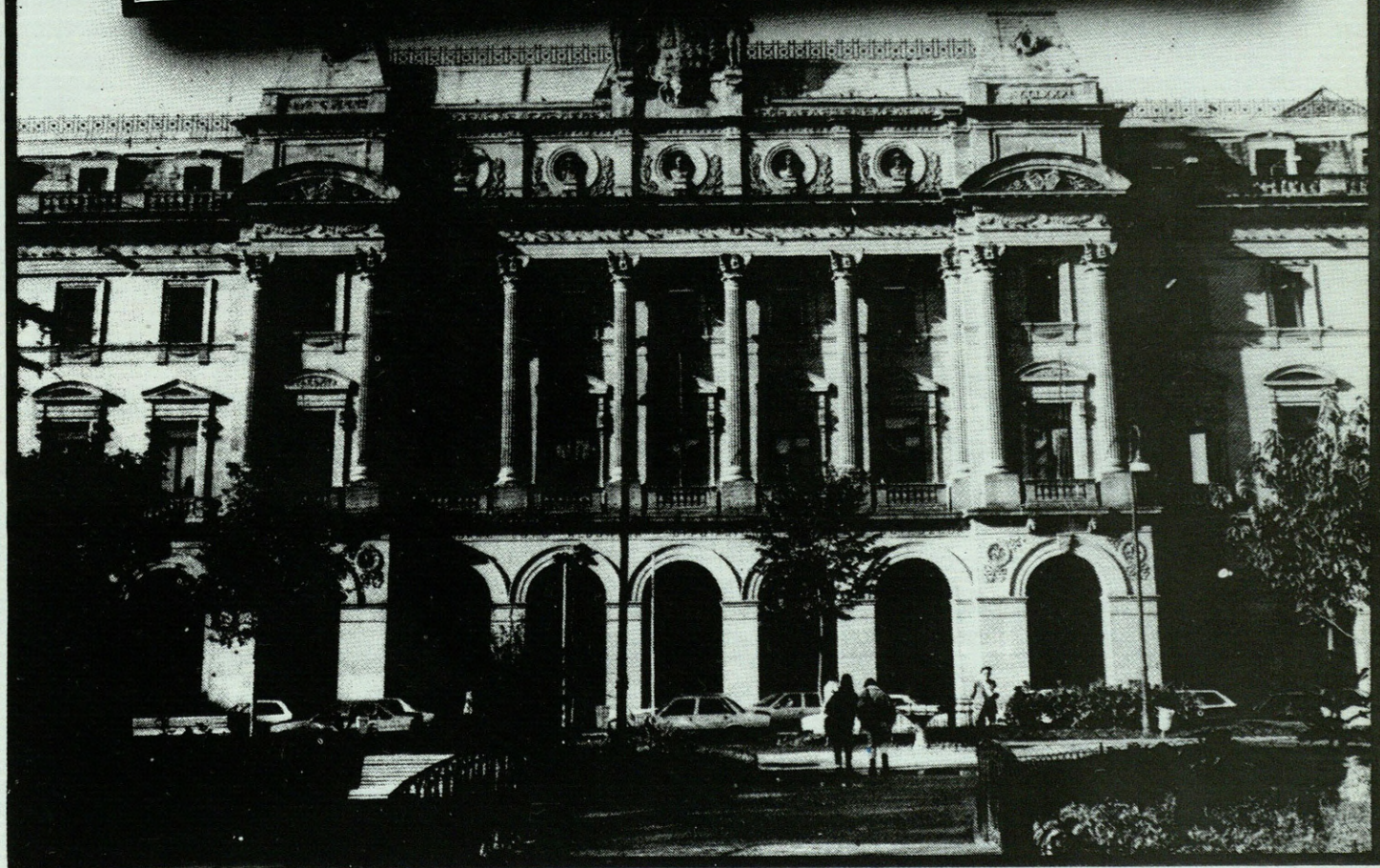
Eta 86ko apirilean Leitzarango autobidea- ren aurka sortzen den mugimendurekin ha- siko da boterearen aurrean makurtzen ez di- ren ekimen hiritarren aurkako pertsekuzioa, desagertarazteko saioa alegia, eta zeregin ho- netan Paktoak esku hartzen du, ekimen hiri- tarren ekintzak kriminalizatuz.

Hasieran alegazioak bota ziren atzera, Ara- xesetik eraikitze-ko ikerketa erizpideek ere ezezkoa jasotzen dute, atzerapen eta morato- ria eskaerek ere ezezko borobila... eta lan al- ternatibo bat aurkeztzen denean «berandu iri- tsi dela» esan ohi da. Gainera, Koordinakun- dea «terroristatzat» jotzen da, «ETArekin sozio eta kideztat», «ETArekin morrintzat», «enkar- gugileztat», «akolilotzat» eta «ETArekin mafioso eta mertzenarioei koartadak egiteko bakarrik balio duela» baieztan da. Parlamentuaren proiektuarekin eta Gipuzkoako Juntetxeare- kin ez bazara, ETArekin zara. Autobidearen aurka bazaude ETArekin zara. Eta Instituzioek gehiengoaren eta herri borondatearen ordez- karitza dutela esan ohi da, eta hau diotenek (Urralburu, Ardanza, Arzalluz...) NATOri baieztatu eman zioten, eta euskaldunen ge- hiengoak NATOri ezezko borobila eman zio- tela ahaztutzen dute, bere «ordezkaritza» eta «gehiengoaren borondate» horrekin kontre- san argian geratuz.

Lehen Lemoizentzat «alternatibarik ez da- goela» esan ohi zutenek Chernobylekoaren ostean energia nuklearra edo Garoña zalan- tzan jartzen badute, Autobidearen arazoan zergatik eta zer legimititatez ezezkoa ematen diete bi projektuen erkaketari eta baldintza neutraleko erreferendum herrikoiki bati?...

Ez dugu nahi 10 urtetara arrazoina eman diezaguten.

GIPUZKOAKO FORU ALDUNDIA ZURE ZERBITZURAKO

Gipuzkoako Foru Aldundia

GK:

GIPUZKOAKO KUTXA
CAJA DE GUIPUZCOA

CADUCA FINAL ►

GK TXARTELA

Aldean eraman aldiro

Gipuzkoako Kutzaren
GK Txartela eraman behar
da aldean, eguneraturik
egoteko.

Gipuzkoako Kutzaren
Kutxazain Automatikoetan
erabateko erosotasunez
iharduteko.

Edozein dendatan aldean

eskudirurik eraman gabe
ordaintzeko.

AZ Bulegoetako zerbitzuez
baliatzeko.

Era automatizatuan eta
ordutegi zabalagoan.

Eta diru-arazorik gabe
bidaiatzeko.

GK Txartela.

Aldean eraman aldiro.

GK:

GIPUZKOAKO KUTXA
CAJA DE GUIPUZCOA